

**ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΖΩΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ**

**ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ & ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ**

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

Τεχνικοοικονομική Ανάλυση Γεωργικών Εκμεταλλεύσεων που εντάχθηκαν
στο μέτρο των Επενδυτικών Ενισχύσεων: η περίπτωση της Π.Ε. Αρκαδίας

Νίκη Γ. Μαρούτα

Επιβλέπων καθηγητής:

Πάυλος Καρανικόλας, Αναπληρωτής Καθηγητής ΓΠΑ

ΑΘΗΝΑ 2022

**ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΖΩΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ**

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

Τεχνικοοικονομική Ανάλυση Γεωργικών Εκμεταλλεύσεων που εντάχθηκαν στο μέτρο των Επενδυτικών Ενισχύσεων. η περίπτωση της Π.Ε. Αρκαδίας

Techno-economic Analysis of Agricultural Holdings that joined the measure of Investment Aid: the case of the Arcadia Regional Unit

Νίκη Γ. Μαρούτα

Εξεταστική Επιτροπή

Πάυλος Καρανικόλας, Αναπληρωτής Καθηγητής, ΓΠΑ (επιβλέπων)

Γεώργιος Βλάχος, Επίκουρος Καθηγητής ΓΠΑ

Ελευθέριος Νέλλας, ΕΔΙΠ, ΓΠΑ

Τεχνικοοικονομική Ανάλυση Γεωργικών Εκμεταλλεύσεων που εντάχθηκαν στο μέτρο των Επενδυτικών Ενισχύσεων: η περίπτωση της Π.Ε. Αρκαδίας

*ΔΠΜΣ Επιχειρηματικότητα & Συμβουλευτική στην Αγροτική Ανάπτυξη
Τμήμα Αγροτικής Οικονομίας & Ανάπτυξης
Τμήμα Επιστήμης Ζωικής Παραγωγής*

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Κύριο αντικείμενο της παρούσας μεταπτυχιακής μελέτης είναι, η τεχνικοοικονομική ανάλυση γεωργικών εκμεταλλεύσεων της Περιφερειακής Ενότητας Αρκαδίας που εντάχθηκαν στο μέτρο των επενδυτικών ενισχύσεων : 4.1.1. “Υλοποίηση επενδύσεων που συμβάλλουν στην ανταγωνιστικότητα της εκμετάλλευσης” του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας κατά την προγραμματική περίοδο 2014-2022.

Μέσα από την συλλογή, επεξεργασία και ανάλυση των κύριων χαρακτηριστικών και των συντελεστών παραγωγής των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, μελετήθηκε η υφιστάμενη κατάσταση το έτος 2017, το οποίο αποτέλεσε και έτος αναφοράς για την υποβολή προτάσεων στο μέτρο 4.1.1. Ακολουθώντας την ίδια μεθοδολογία μελετήθηκε στην συνέχεια η μελλοντική κατάσταση των ιδίων εκμεταλλεύσεων, ένα έτος μετά την επιτυχή ολοκλήρωση του επιχειρηματικού τους σχεδίου.

Από την συγκριτική μελέτη των αναλύσεων των δύο αυτών ετών προκύπτουν ωφέλιμα συμπεράσματα σχετικά με την επίτευξη του στόχου της βελτίωσης της βιωσιμότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στην περιοχή.

Επιστημονική περιοχή: Αγροτικές εκμεταλλεύσεις

Λέξεις κλειδιά: Τεχνικοοικονομική Ανάλυση, Γεωργικές Εκμεταλλεύσεις, Περιφερειακή Ενότητα Αρκαδίας, Κοινή Αγροτική Πολιτική, Αγροτική Ανάπτυξη, Επενδυτικές Ενισχύσεις, Σχέδια Βελτίωσης

Technical and economic analysis of Agricultural Holdings that joined the measure of Investment Aid: the case of the Arcadia Regional Unit

*MSc Entrepreneurship & Consulting in Rural Development
Department of Agricultural Economics & Development
Department of Animal Production Science*

ABSTRACT

The main object of this postgraduate study is the techno-economic analysis of agricultural holdings of the Regional Unit of Arcadia that were included in the measure of investment aid: 4.1.1. "Implementation of investments that contribute to the competitiveness of the holding" of the Rural Development Program of Greece during the programming period 2014-2022.

Through the collection, processing, and analysis of the main characteristics and factors of production of agricultural holdings, the current situation was studied in the year 2017, which was also the reference year for the submission of proposals to measure 4.1.1. Following the same methodology, the future situation of the same farms was then studied, one year after the successful completion of their business plan.

The comparative study of the analyses of these two years reveals useful conclusions on the achievement of the objective of improving the sustainability of agricultural holdings in the region.

Scientific area Agricultural holdings

Keywords: Techno-economic Analysis, Agricultural Holdings, Regional Unit of Arcadia, Common Agricultural Policy, Rural Development, Investment Aid, Improvement Plans

Δήλωση Έργου

Η κάτωθι υπογεγραμμένη Νίκη Γ. Μαρούτα δηλώνω ότι το κείμενο της μεταπτυχιακής μελέτης, αποτελεί δικό μου, μη υποβοηθούμενο πόνημα. Υποβάλλεται για την εκπλήρωση του Διατμηματικού Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών με τίτλο: «Επιχειρηματικότητα και Συμβουλευτική στην Αγροτική Ανάπτυξη» και τη λήψη του πτυχίου.

Δεν έχει υποβληθεί ποτέ πριν για οποιοδήποτε λόγο ή για εξέταση σε Πανεπιστήμιο ή εκπαιδευτικό ίδρυμα της Ελλάδος και του εξωτερικού.

Επίσης, με την άδειά μου, η παρούσα εργασία ελέγχθηκε από την Εξεταστική Επιτροπή μέσα από το λογισμικό ανίχνευσης λογοκλοπής που διαθέτει το ΓΠΑ και διασταυρώθηκε η εγκυρότητα και η πρωτοτυπία της.

Νίκη Γ. Μαρούτα

18/11/2022

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας, θα ήθελα να αναφερθώ ξεχωριστά και να ευχαριστήσω τα άτομα, χάρις στα οποία επετεύχθη η πραγματοποίηση και η συγγραφή της.

Θα ήθελα πρωτίστως να ευχαριστήσω τον κύριο Παύλο Καρανικόλα, Αναπληρωτή Καθηγητή του Εργαστηρίου Πολιτικής Οικονομίας και Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης, του τμήματος Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης, του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών, για την ανάθεση του συγκεκριμένου θέματος και την επίβλεψή του καθ' όλη τη διάρκεια της εκπόνησής της. Σημαντική ήταν η συνεισφορά του σε οποιοδήποτε ζήτημα προέκυψε κατά τη συγγραφή της, ενώ η παροχή των ερωτηματολογίων και του υλικού που χρειάστηκε ώστε να γίνει η καταγραφή των απαιτούμενων στοιχείων ήταν μείζονος σημασίας.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους καθηγητές του τμήματος Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης, του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών, κύριο Βλάχο Γεώργιο, Επίκουρο Καθηγητή του Εργαστηρίου Γεωργικών Εφαρμογών, Αγροτικών Συστημάτων και Αγροτικής Κοινωνιολογίας και τον κύριο Νέλλα Ελευθέριο, ο οποίος ανήκει στο Ειδικό Εργαστηριακό και Διδακτικό Προσωπικό του Εργαστηρίου Διοίκησης Γεωργικών Επιχειρήσεων και Εκμεταλλεύσεων, για τη συμμετοχή τους στην τριμελή εξεταστική επιτροπή και τα επικοδομητικά τους σχόλια.

Θερμές ευχαριστίες μεταφέρω σε όλους τους καθηγητές του ΔΠΜΣ, για τις πολύτιμες γνώσεις που μου πρόσφεραν, με ιδιαίτερη αναφορά στον κύριο Κωνσταντίνο Τσιμπούκα, ο οποίος ήταν πάντα πρόθυμος να απαντήσει σε απορίες που προέκυπταν. Το ίδιο συνεργατική και υποστηρικτική ήταν και η γραμματέας του τμήματος, κυρία Ελίζα Λαζάκη και την ευχαριστώ ιδιαίτερω.

Ευχαριστίες θα ήθελα να εκφράσω επίσης στους κατόχους των εκμεταλλεύσεων που μελετήθηκαν καθώς χωρίς την παροχή δεδομένων δε θα ήταν δυνατή η συγγραφή της διπλωματικής εργασίας. Ευχαριστώ τον καθένα τους ξεχωριστά για την άριστη συνεργασία που είχαμε, καθώς και για την άμεση ανταπόκριση τους κάθε χρονική στιγμή που χρειάστηκαν περαιτέρω στοιχεία και διευκρινίσεις.

Τέλος, ένα μεγάλο ευχαριστώ που ίσως φανεί λίγο, το οφείλω στους γονείς μου και την οικογένεια μου, τον σύζυγο μου Γιώργο και τις κόρες μου Αναστασία και Ευαγγελία, για την αμέριστη κατανόηση τους όλο το διάστημα εκπόνησης της παρούσας εργασίας, αλλά και για τη στήριξή τους σε όλη τη διαδρομή των μεταπτυχιακών σπουδών μου μέχρι σήμερα.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΑ	ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ
Α.Ε.Π.	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
Γ.Ο.Ε.	Γεωργικό Οικογενειακό Εισόδημα
Δ.Α.Ο.Κ.	Διεύθυνση Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Λ.Γ.Α.	Οργανισμός Ελληνικών Γεωργικών Ασφαλίσεων
ΕΛΣΤΑΤ	Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία
Ε.Ο.Ε.	Εξωγεωργικό Οικογενειακό Εισόδημα
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
Ε.Π.Α.Α. Α.Υ.	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Αγροτική Ανάπτυξη και Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου»
Κ.Α.Π.	Κοινή Αγροτική Πολιτική
ΚΠΣ	Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης
ΚΥΑ	Κοινή Υπουργική Απόφαση
Μ.Α.Ε.	Μονάδα Ανθρώπινης Εργασίας
Μ.Ε.Κ.	Μέσο Επενδυμένο Κεφάλαιο
Μ.Ο.	Μέσος Όρος
Μ.Ο.Π.	Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα
ΟΠΕΚΕΠΕ	Οργανισμός Πληρωμών και Ελέγχου Κοινοτικών Ενισχύσεων Προσανατολισμού και Εγγυήσεων
Π.Α.Α.	Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης
Π.Ε.	Περιφερειακή Ενότητα
Σ.Ο.Ε.	Συνολικό Οικογενειακό Εισόδημα
ΣΤΡ	Στρέμματα
Υ.Π.Α.Α.Τ.	Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων
ΦΕΚ	Φύλλα Εφημερίδας της Κυβέρνησης

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
Δήλωση Έργου.....	v
Ευχαριστίες.....	vi
Περιεχόμενα.....	viii
Κατάλογος Πινάκων.....	xii
Κατάλογος Διαγραμμάτων.....	xv
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	17
1. ΟΙ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΕΣ ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ Π.Ε. ΑΡΚΑΔΙΑΣ.....	19
1.1 Η Κοινή Αγροτική Πολιτική και η Αγροτική Ανάπτυξη.....	19
1.2 Το μέτρο των Επενδυτικών Ενισχύσεων της Αγροτικής Ανάπτυξης.....	23
1.3 Ιστορική Αναδρομή και Αξιολόγηση του Μέτρου των Επενδυτικών Ενισχύσεων στην Ελλάδα 26	
1.4 Η εφαρμογή του μέτρου των επενδυτικών ενισχύσεων στην Π.Ε. Αρκαδίας.....	32
2. ΤΕΧΝΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ ΠΟΥ ΕΝΤΑΧΘΗΚΑΝ ΣΤΟ ΜΕΤΡΟ ΤΩΝ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΩΝ ΕΝΙΣΧΥΣΕΩΝ ΣΤΗΝ Π.Ε. ΑΡΚΑΔΙΑΣ.....	45
2.1 Η σύνθεση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στην περιφερειακή ενότητα Αρκαδίας 45	
2.2 Η επιλογή των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και η μεθοδολογία της έρευνας.....	49
2.3 Τεχνικοοικονομική ανάλυση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στην αρχική - υφιστάμενη κατάσταση έτους 2017.....	51
2.3.1 Γεωργική εκμετάλλευση I.....	51
2.3.2 Γεωργική εκμετάλλευση II.....	52
2.3.3 Γεωργική εκμετάλλευση III.....	54

2.3.4	Γεωργική εκμετάλλευση IV	55
2.3.5	Διαρθρωτικά στοιχεία των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στην υφιστάμενη κατάσταση – έτος 2017	60
2.4	Τεχνικοοικονομική Ανάλυση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων μετά την υλοποίηση των Επενδύσεων – Μελλοντική Κατάσταση έτους 2021	63
2.4.1	Γεωργική εκμετάλλευση I	63
2.4.2	Γεωργική εκμετάλλευση II	65
2.4.3	Γεωργική εκμετάλλευση III	67
2.4.4	Γεωργική εκμετάλλευση IV	69
2.4.5	Διαρθρωτικά στοιχεία των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στην μελλοντική κατάσταση – έτος 2021	73
3.	ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	76
3.1	Ακαθάριστη πρόσοδος	76
3.1.1	Γεωργική Εκμετάλλευση I	77
3.1.2	Γεωργική Εκμετάλλευση II	78
3.1.3	Γεωργική Εκμετάλλευση III	79
3.1.4	Γεωργική Εκμετάλλευση IV	81
3.2	Σταθερές δαπάνες	83
3.2.1	Γεωργική Εκμετάλλευση I	83
3.2.2	Γεωργική Εκμετάλλευση II	84
3.2.3	Γεωργική Εκμετάλλευση III	86
3.2.4	Γεωργική Εκμετάλλευση IV	87
3.3	Μεταβλητές δαπάνες	89
3.3.1	Γεωργική Εκμετάλλευση I	89
3.3.2	Γεωργική Εκμετάλλευση II	90

3.3.3	Γεωργική Εκμετάλλευση ΙΙΙ.....	91
3.3.4	Γεωργική Εκμετάλλευση ΙV.....	92
3.4	Σύνθεση σταθερών και μεταβλητών δαπανών	94
3.4.1	Γεωργική Εκμετάλλευση Ι.....	94
3.4.2	Γεωργική Εκμετάλλευση ΙΙ.....	95
3.4.3	Γεωργική Εκμετάλλευση ΙΙΙ.....	95
3.4.4	Γεωργική Εκμετάλλευση ΙV.....	96
3.5	Ακαθάριστο Κέρδος Εκμετάλλευσης.....	98
3.5.1	Γεωργική Εκμετάλλευση Ι.....	98
3.5.2	Γεωργική Εκμετάλλευση ΙΙ.....	99
3.5.3	Γεωργική Εκμετάλλευση ΙΙΙ.....	99
3.5.4	Γεωργική Εκμετάλλευση ΙV.....	100
3.6	Γεωργικό, Εξωγεωργικό και Συνολικό Οικογενειακό Εισόδημα.....	102
3.6.1	Γεωργική Εκμετάλλευση Ι.....	103
3.6.2	Γεωργική Εκμετάλλευση ΙΙ.....	105
3.6.3	Γεωργική Εκμετάλλευση ΙΙΙ.....	107
3.6.4	Γεωργική Εκμετάλλευση ΙV.....	109
3.7	Αποδοτικότητα Κεφαλαίου	111
3.7.1	Γεωργική Εκμετάλλευση Ι.....	111
3.7.2	Γεωργική Εκμετάλλευση ΙΙ.....	113
3.7.3	Γεωργική Εκμετάλλευση ΙΙΙ.....	114
3.7.4	Γεωργική Εκμετάλλευση ΙV.....	115
3.8	Εμπορικά Δίκτυα	117
3.9	Βιωσιμότητα των Γεωργικών Εκμεταλλεύσεων	119
3.9.1	Γεωργική Εκμετάλλευση Ι.....	122

3.9.2	Γεωργική Εκμετάλλευση II	123
3.9.3	Γεωργική Εκμετάλλευση III.....	123
3.9.4	Γεωργική Εκμετάλλευση IV.....	124
4.	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΣΥΖΗΤΗΣΗ	126
5.	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	133

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 2.1 Μόνιμο Κεφάλαιο Εκμετάλλευσης I και Μηχανικές Ώρες Εργασίας έτους 2017....	52
Πίνακας 2.2 Μόνιμο Κεφάλαιο Εκμετάλλευσης II και Μηχανικές Ώρες Εργασίας έτους 2017 ..	53
Πίνακας 2.3 Μόνιμο Κεφάλαιο Εκμετάλλευσης IV έτους 2017	56
Πίνακας 2.4 Διαρθρωτικά Στοιχεία των Εκμεταλλεύσεων στην Υφιστάμενη Κατάσταση έτους 2017.....	60
Πίνακας 2.5 Ανθρώπινη απασχόληση εντός της γεωργικής εκμετάλλευσης για το σύνολο των Εκμεταλλεύσεων στην Υφιστάμενη Κατάσταση έτος 2017.....	61
Πίνακας 2.6 Οικογενειακή απασχόληση στην Υφιστάμενη Κατάσταση έτους 2017.....	62
Πίνακας 2.7 Μόνιμο Κεφάλαιο Εκμετάλλευσης I και Μηχανικές Ώρες Εργασίας έτους 2021	64
Πίνακας 2.8 Μόνιμο Κεφάλαιο Εκμετάλλευσης II και Μηχανικές Ώρες Εργασίας έτους 2021 ..	66
Πίνακας 2.9 Μόνιμο Κεφάλαιο Εκμετάλλευσης III και Μηχανικές Ώρες Εργασίας έτους 2021 .	68
Πίνακας 2.10 Μόνιμο Κεφάλαιο Εκμετάλλευσης IV και Μηχανικές Ώρες Εργασίας έτους 2021	69
Πίνακας 2.11 Διαρθρωτικά Στοιχεία των Εκμεταλλεύσεων στην Μελλοντική Κατάσταση έτους 2021	73
Πίνακας 2.12 Ανθρώπινη απασχόληση εντός της γεωργικής εκμετάλλευσης για το σύνολο των Εκμεταλλεύσεων στην Μελλοντική Κατάσταση έτος 2021	74
Πίνακας 2.13 Οικογενειακή απασχόληση στην Μελλοντική Κατάσταση έτους 2021.....	75
Πίνακας 3.1 Ακαθάριστη Πρόσοδος ανά κλάδο σε (€) και (%) Εκμετάλλευσης I.....	77
Πίνακας 3.2 Ακαθάριστη Πρόσοδος ανά κλάδο σε (€) και (%) Εκμετάλλευσης II	78
Πίνακας 3.3 Ακαθάριστη Πρόσοδος ανά κλάδο σε (€) και (%) Εκμετάλλευσης III.....	79
Πίνακας 3.4 Ακαθάριστη Πρόσοδος ανά κλάδο σε (€) και (%) Εκμετάλλευσης IV	81
Πίνακας 3.5 Σταθερές Δαπάνες ανα κλάδο σε (€) και (%) Εκμετάλλευσης I	83
Πίνακας 3.6 Σταθερές Δαπάνες ανα κλάδο σε (€) και (%) Εκμετάλλευσης II.....	84
Πίνακας 3.7 Σταθερές Δαπάνες ανα κλάδο σε (€) και (%) Εκμετάλλευσης III.....	86

Πίνακας 3.8 Σταθερές Δαπάνες ανα κλάδο σε (€) και (%) Εκμετάλλευσης IV	87
Πίνακας 3.9 Μεταβλητές Δαπάνες ανά κλάδο σε (€) & (%) Εκμετάλλευσης I	89
Πίνακας 3.10 Μεταβλητές Δαπάνες ανά κλάδο σε (€) & (%) Εκμετάλλευσης II	90
Πίνακας 3.11 Μεταβλητές Δαπάνες ανά κλάδο σε (€) & (%) Εκμετάλλευσης III.....	91
Πίνακας 3.12 Μεταβλητές Δαπάνες ανά κλάδο σε (€) & (%) Εκμετάλλευσης IV	92
Πίνακας 3.13 Σύνθεση Δαπανών ανά κλάδο σε (€) & (%) της Εκμετάλλευσης I.....	94
Πίνακας 3.14 Σύνθεση Δαπανών ανά κλάδο σε (€) & (%) της Εκμετάλλευσης II	95
Πίνακας 3.15 Σύνθεση Δαπανών ανά κλάδο σε (€) & (%) της Εκμετάλλευσης III	95
Πίνακας 3.16 Σύνθεση Δαπανών ανά κλάδο σε (€) & (%) της Εκμετάλλευσης IV	96
Πίνακας 3.17 Ακαθάριστο κέρδος ανά κλάδο σε (€) της Εκμετάλλευσης I.....	98
Πίνακας 3.18 Ακαθάριστο κέρδος ανά κλάδο σε (€) της Εκμετάλλευσης II.....	99
Πίνακας 3.19 Ακαθάριστο κέρδος ανά κλάδο σε (€) της Εκμετάλλευσης III	99
Πίνακας 3.20 Ακαθάριστο κέρδος ανά κλάδο σε (€) της Εκμετάλλευσης IV	100
Πίνακας 3.21 Γεωργικό Οικογενειακό Εισόδημα ανά κλάδο σε (€) και (%) Εκμετάλλευσης I..	103
Πίνακας 3.22 Γεωργικό, Εξωγεωργικό και Συνολικό Οικογενειακό Εισόδημα σε (€) & (%) Εκμετάλλευσης I	104
Πίνακας 3.23 Γεωργικό Οικογενειακό Εισόδημα ανά κλάδο σε (€) και (%) Εκμετάλλευσης II	105
Πίνακας 3.24 Γεωργικό, Εξωγεωργικό και Συνολικό Οικογενειακό Εισόδημα σε (€) & (%) Εκμετάλλευσης II.....	106
Πίνακας 3.25 Γεωργικό Οικογενειακό Εισόδημα ανά κλάδο σε (€) και (%) Εκμετάλλευσης III	107
Πίνακας 3.26 Γεωργικό, Εξωγεωργικό και Συνολικό Οικογενειακό Εισόδημα σε (€) & (%) Εκμετάλλευσης III.....	108
Πίνακας 3.27 Γεωργικό Οικογενειακό Εισόδημα ανά κλάδο σε (€) και (%) Εκμετάλλευσης IV	109
Πίνακας 3.28 Γεωργικό, Εξωγεωργικό και Συνολικό Οικογενειακό Εισόδημα σε (€) & (%) Εκμετάλλευσης IV	110
Πίνακας 3.29 Μέσο Επενδυμένο Κεφάλαιο σε (€) Εκμετάλλευσης I	111

Πίνακας 3.30 Αποδοτικότητα Κεφαλαίου (%) Εκμετάλλευσης I.....	112
Πίνακας 3.31 Μέσο Επενδυμένο Κεφάλαιο σε (€) Εκμετάλλευσης II.....	113
Πίνακας 3.32 Αποδοτικότητα Κεφαλαίου (%) Εκμετάλλευσης II	113
Πίνακας 3.33 Μέσο Επενδυμένο Κεφάλαιο σε (€) Εκμετάλλευσης III.....	114
Πίνακας 3.34 Αποδοτικότητα Κεφαλαίου (%) Εκμετάλλευσης III	114
Πίνακας 3.35 Μέσο Επενδυμένο Κεφάλαιο σε (€) Εκμετάλλευσης IV	115
Πίνακας 3.36 Αποδοτικότητα Κεφαλαίου (%) Εκμετάλλευσης IV	116
Πίνακας 3.37 Κριτήρια Οικονομικής Βιωσιμότητας Γεωργικών Εκμεταλλεύσεων	121
Πίνακας 3.38 Κατάδειξη και Κατάταξη Οικονομικής Βιωσιμότητας Γεωργικής Εκμετάλλευσης I	122
Πίνακας 3.39 Κατάδειξη και Κατάταξη Οικονομικής Βιωσιμότητας Γεωργικής Εκμετάλλευσης II	123
Πίνακας 3.40 Κατάδειξη και Κατάταξη Οικονομικής Βιωσιμότητας Γεωργικής Εκμετάλλευσης III.....	123
Πίνακας 3.41 Κατάδειξη και Κατάταξη Οικονομικής Βιωσιμότητας Γεωργικής Εκμετάλλευσης IV.....	124

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1.1 Εξέλιξη Δαπανών της ΚΑΠ	20
Διάγραμμα 1.2 Μ.Ο.Π. (1986 – 1988) -Α΄ ΚΠΣ (1989 – 1993) - Β΄ ΚΠΣ (1994 – 1999): Υλοποιηθέντα Επενδυτικά Σχέδια Π.Ε. Αρκαδίας/Δήμο	33
Διάγραμμα 1.3 1η πρόσκληση Μέτρου 1.1 «Επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις» έτους 2002 του Ε.Π.Α.Α. Α.Υ. 2000 – 2006 : Αριθμός έργων στην Π.Ε. Αρκαδίας	34
Διάγραμμα 1.4 2 ^η πρόσκληση Μέτρου 1.1 «Επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις» έτους 2002 του Ε.Π.Α.Α. Α.Υ. 2000 – 2006 : Αριθμός έργων στην Π.Ε. Αρκαδίας και Υλοποιηθέν Προϋπολογισμός	35
Διάγραμμα 1.5 3 ^η πρόσκληση Μέτρου 1.1 «Επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις» έτους 2003 του Ε.Π.Α.Α. Α.Υ. 2000 – 2006 : Αριθμός έργων στην Π.Ε. Αρκαδίας και Υλοποιηθέν Προϋπολογισμός	36
Διάγραμμα 1.6 1η – 2η – 3η πρόσκληση Μέτρου 1.1 «Επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις» του Ε.Π.Α.Α. Α.Υ. 2000 – 2006: Αριθμός και προϋπολογισμός υλοποιημένων έργων στην Π.Ε. Αρκαδίας	37
Διάγραμμα 1.7 1η – 2η – 3η πρόσκληση Μέτρου 1.1 «Επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις» του Ε.Π.Α.Α. Α.Υ. 2000 – 2006 : Ποσοστό υλοποιημένων έργων ανά επενδυτική δαπάνη στην Π.Ε. Αρκαδίας	37
Διάγραμμα 1.8 4 ^η πρόσκληση Μέτρου 1.1 «Επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις» έτους 2006 του Ε.Π.Α.Α. Α.Υ. 2000 – 2006 : Αριθμός έργων και Υλοποιηθέν Προϋπολογισμός στην Π.Ε. Αρκαδίας.....	38
Διάγραμμα 1.9 Μέτρο 121 «Εκσυγχρονισμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων» - Μεγάλα Σχέδια Βελτίωσης του Π.Α.Α. 2007 – 2013 : Αριθμός και προϋπολογισμός εγκεκριμένων έργων στην Π.Ε. Αρκαδίας.....	39
Διάγραμμα 1.10 Μέτρο 121 «Εκσυγχρονισμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων» - Μεγάλα Σχέδια Βελτίωσης του Π.Α.Α. 2007 – 2013 : Ποσοστό εγκεκριμένων έργων ανά επενδυτική δαπάνη στην Π.Ε. Αρκαδίας	40

Διάγραμμα 1.11 Μέτρο 4.1.1 «Υλοποίηση επενδύσεων που συμβάλλουν στην ανταγωνιστικότητα της εκμετάλλευσης» του Π.Α.Α. 2014 – 2022: Αριθμός εγκεκριμένων και υλοποιηθέντων έργων στην Π.Ε. Αρκαδίας.....	41
Διάγραμμα 1.12 Μέτρο 4.1.1 «Υλοποίηση επενδύσεων που συμβάλλουν στην ανταγωνιστικότητα της εκμετάλλευσης» του Π.Α.Α. 2014 – 2022 : Προϋπολογισμός υλοποιημένων έργων στην Π.Ε. Αρκαδίας.....	42
Διάγραμμα 1.13 Μέτρο 4.1.1 «Υλοποίηση επενδύσεων που συμβάλλουν στην ανταγωνιστικότητα της εκμετάλλευσης» του Π.Α.Α. 2014 – 2022 : Ποσοστό υλοποιημένων έργων ανά επενδυτική δαπάνη στην Π.Ε. Αρκαδίας έως 30/09/2022	43
Διάγραμμα 1.14 Μέτρο 4.1.1 «Υλοποίηση επενδύσεων που συμβάλλουν στην ανταγωνιστικότητα της εκμετάλλευσης» του Π.Α.Α. 2014 – 2022 : Πορεία υλοποίησης Σχεδίων Βελτίωσης στην Π.Ε. Αρκαδίας έως 30/09/2022.....	43

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) συμβάλλει στην προώθηση της αγροτικής ανάπτυξης και στη διατήρηση των αγροτικών περιοχών ως οικονομικά βιώσιμων, παρέχοντας χρηματοδότηση και υποστήριξη σε έργα που συμβάλλουν στην βελτίωση της υγείας και της ευημερίας των κατοίκων της υπαίθρου. Κατά συνέπεια η ΚΑΠ περιλαμβάνει ένα σύνολο μέτρων που υποστηρίζουν τον αγροτικό τομέα και τις αγροτικές περιοχές. Οι δύο βασικοί πυλώνες της ΚΑΠ είναι αφ'ενός η στήριξη του εισοδήματος και τα μέτρα αγοράς, και αφ'ετέρου η στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης. Αυτοί οι δύο πυλώνες συνεργάζονται για να συμβάλουν στην βελτίωση της κοινωνικής, περιβαλλοντικής και οικονομικής βιωσιμότητας των αγροτικών περιοχών. Οι τρεις μακροπρόθεσμοι στόχοι της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής που σκοπό έχουν να βοηθήσουν τις αγροτικές περιοχές να ευδοκιμήσουν, είναι η προώθηση της ανταγωνιστικότητάς τους στους τομείς της γεωργίας και της δασοκομίας, η διασφάλιση της αειφόρου διαχείρισης των φυσικών πόρων και η προώθηση της ισόρροπης εδαφικής ανάπτυξης.

Οι βιώσιμες γεωργικές εκμεταλλεύσεις βρίσκονται στο επίκεντρο της αγροτικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αν δεν εξασφαλιστεί ένα σταθερό και ανταποδοτικό εισόδημα, η γεωργία δεν θα είναι σε θέση να προμηθεύει τα βασικά προϊόντα και τις υπηρεσίες της στην κοινωνία. Γι' αυτό, η ΚΑΠ περιλαμβάνει μέτρα για την διασφάλιση της οικονομικής βιωσιμότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Αλλά και τα οικονομικά μέτρα της ΚΑΠ πρέπει να είναι βιώσιμα και να εστιάζουν στην πλέον αποτελεσματική και υπεύθυνη χρήση των φυσικών πόρων, ώστε να εξασφαλίζουν μια αξιοπρεπή διαβίωση χωρίς να βλάπτουν το περιβάλλον.

Για την Περιφερειακή Ενότητα Αρκαδίας, ο αγροτικός τομέας είναι βασικός παράγοντας της οικονομίας, διαδραματίζοντας ρυθμιστικό ρόλο για την περιφερειακή οικονομική βιωσιμότητα, εμφανίζοντας έντονες διασυνδέσεις με τους άλλους κλάδους της οικονομίας της περιοχής. Η ΚΑΠ μέσω του Πυλώνα 2 και τα μέτρα της Αγροτικής Ανάπτυξης, προσπαθεί να ενισχύσει το ρόλο αυτό, που στο μέλλον θα αναφέρεται ακόμα περισσότερο στο περιβάλλον, την ολοκληρωμένη αγροτική ανάπτυξη και την κοινωνική δομή των αγροτικών περιοχών, διασφαλίζοντας τη συνοχή.

Τέτοια μέτρα αποτελούν, αυτά των επενδυτικών ενισχύσεων ή Σχέδια Βελτίωσης, όπως συνηθίζεται να ονομάζονται, τα οποία στοχεύουν στην αύξηση της βιωσιμότητας και της ανταγωνιστικότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Επίσης, συμβάλλουν στον εκσυγχρονισμό και στη βελτίωση της οικονομικής θέσης της κάθε εκμετάλλευσης που συμμετέχει σε αυτά. Η υλοποίηση ενός Σχεδίου Βελτίωσης, θα πρέπει να έχει οφέλη τόσο για τον ίδιο τον παραγωγό όσο και ολόκληρη την οικογενειακή εκμετάλλευση και αυτό είναι που εξετάζουμε στην παρούσα εργασία. Πιο συγκεκριμένα εξετάζονται τα οικονομικά αποτελέσματα, τεσσάρων γεωργικών εκμεταλλεύσεων της Περιφερειακής Ενότητας Αρκαδίας, που συμμετείχαν στα Σχέδια Βελτίωσης της τελευταίας προγραμματικής περιόδου, πριν και μετά την ολοκλήρωση του επιχειρηματικού σχεδίου της κάθε μιας.

Η παρούσα εργασία διαρθρώνεται σε τέσσερα κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μία ιστορική αναδρομή των επενδυτικών ενισχύσεων της ΚΑΠ, ενώ γίνεται αξιολόγηση τους πανελλαδικά. Στην πορεία, γίνεται ειδική αναφορά στα μέτρα των επενδυτικών ενισχύσεων που έχουν υλοποιηθεί στην Περιφερειακή Ενότητα της Αρκαδίας έως σήμερα. Ακολούθως το δεύτερο κεφάλαιο αφορά στην τεχνικοοικονομική ανάλυση των τεσσάρων εκμεταλλεύσεων που αποτέλεσαν το αντικείμενο μελέτης για την Π.Ε. Αρκαδίας. Η ανάλυση πραγματοποιήθηκε πραγματοποιώντας συγκεκριμένη μεθοδολογία έρευνας για δύο καλλιεργητικά έτη. Αρχικά, μελετήθηκε η υφιστάμενη κατάσταση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων με έτος αναφοράς το 2017, καλλιεργητικό έτος πριν την υλοποίηση του Σχεδίου Βελτίωσης. Στη συνέχεια μελετήθηκε η μελλοντική κατάσταση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, με έτος αναφοράς το 2021, το οποίο αφορά ένα καλλιεργητικό έτος μετά την υλοποίηση του Σχεδίου Βελτίωσης. Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται σύγκριση των οικονομικών αποτελεσμάτων που προέκυψαν από την τεχνικοοικονομική ανάλυση των δύο ετών, ώστε να προκύψουν συμπεράσματα για τα οφέλη ή μη των γεωργικών εκμεταλλεύσεων από την συμμετοχή τους στο μέτρο των επενδυτικών ενισχύσεων. Η εργασία ολοκληρώνεται με το τέταρτο κεφάλαιο στο οποίο εξάγονται ωφέλιμα συμπεράσματα σχετικά με τη πορεία που καταγράφουν οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις κατά την συμμετοχή τους σε επενδυτικά προγράμματα, ενώ διαπιστώνεται εάν επετεύχθη ο στόχος των Σχεδίων Βελτίωσης, δηλαδή η αύξηση της βιωσιμότητας και ανταγωνιστικότητάς τους.

1. ΟΙ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΕΣ ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ Π.Ε. ΑΡΚΑΔΙΑΣ

1.1 Η Κοινή Αγροτική Πολιτική και η Αγροτική Ανάπτυξη

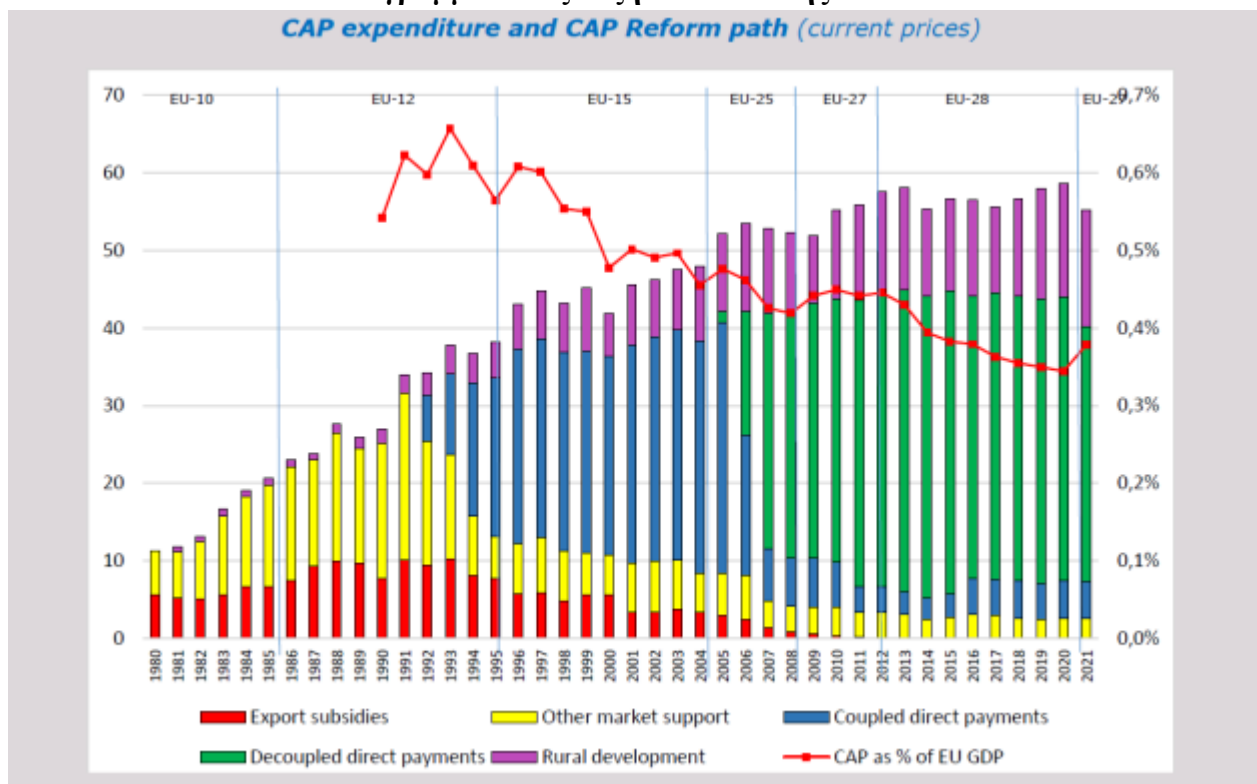
Η Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) της ΕΕ είναι μία πολιτική που χρησιμοποιείται για τη ρύθμιση της κατανομής της χρηματοδοτικής στήριξης κυρίως στους παραγωγούς γεωργικών προϊόντων σε ολόκληρη την ΕΕ. Μολονότι το μερίδιό της στον προϋπολογισμό της ΕΕ μειώθηκε από 66 % το 1980 σε 35 % το 2020 (DG Agriculture and Rural Development, 2021a), εξακολουθεί να αποτελεί σημαντικό μερίδιο των συνολικών δαπανών της ΕΕ, και να έχει σημαντικό αντίκτυπο στις οικονομικές, περιβαλλοντικές και κοινωνικές πτυχές της γεωργίας και της διαβίωσης σε αγροτικές περιοχές.

Από την αρχή το 1957, οι κύριοι στόχοι της ΚΑΠ ήταν η αύξηση της γεωργικής παραγωγικότητας, η εξασφάλιση δίκαιου βιοτικού επιπέδου για τους γεωργούς και η εξασφάλιση του εφοδιασμού σε δίκαιες τιμές (Stead, 2008). Για τρεις δεκαετίες που ακολούθησαν, η ΚΑΠ αποσκοπούσε κυρίως στη διατήρηση υψηλών τιμών της αγοράς μέσω εισαγωγικών δασμών, τιμών-στόχων, παρέμβασης στην αγορά και εξαγωγικών επιδοτήσεων. Ως αποτέλεσμα, οι στρεβλώσεις του διεθνούς εμπορίου οδήγησαν σε διαμάχες στη διεθνή σκηνή, η γεωργική παραγωγή σύντομα ξεπέρασε την εγχώρια κατανάλωση, οι μεγαλύτερες εκμεταλλεύσεις έλαβαν το μεγαλύτερο μέρος της εισοδηματικής στήριξης και η εντατική γεωργία που ενθαρρύνθηκε από τις υψηλές τιμές των προϊόντων προκάλεσε αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Τα προβλήματα αυτά οδήγησαν σε μια συνεχιζόμενη διαδικασία μεταρρύθμισης που άρχισε το 1992 με τη μεταρρύθμιση MacSharry, η οποία εγκαινίασε τη σταδιακή κατάργηση της στήριξης της αγοράς υπέρ των άμεσων ενισχύσεων.

Μετά τη μεταρρύθμιση της Ατζέντας 2000, η ΚΑΠ θεωρείται ότι αποτελείται από δύο πυλώνες. Οι άμεσες ενισχύσεις και η στήριξη της αγοράς αποτελούν τον πρώτο πυλώνα, ενώ ο δεύτερος πυλώνας περιλαμβάνει μέτρα εκσυγχρονισμού, γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα και

μέτρα αγροτικής ανάπτυξης. Κοινωνικοοικονομικά μέτρα εκτός από τη στήριξη του γεωργικού εισοδήματος εισήχθησαν στην ΚΑΠ ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1970. Ωστόσο, ο στόχος αυτών των κοινωνικοδιαρθρωτικών μέτρων εκείνη την εποχή δεν ήταν η προώθηση της αγροτικής ανάπτυξης, αλλά μάλλον η επιβράδυνση των διαρθρωτικών αλλαγών στις γεωργικές μειονεκτούσες περιφέρειες, ο εκσυγχρονισμός της γεωργικής παραγωγής και η αύξηση της γεωργικής παραγωγικότητας, καθώς και η αντιμετώπιση της δυνητικής πλεονάζουσας προσφοράς γεωργικών προϊόντων (Kjeldsen-Kragh, 2007).

Διάγραμμα 1.1 Εξέλιξη Δαπανών της ΚΑΠ

πηγή: Δαπάνες της ΚΑΠ: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΓΔ Γεωργίας και Αγροτικής Ανάπτυξης (δημοσιονομική έκθεση). ΑΕΠ: Eurostat. Ετήσιες δαπάνες σε τρέχουσες τιμές. https://agriculture.ec.europa.eu/data-and-analysis/financing/cap-expenditure_en#keygraphsonthecap (European Commission, 2021)

Το γράφημα αυτό παρουσιάζει την εξέλιξη των δαπανών της ΚΑΠ σύμφωνα με την αλλαγή πολιτικής.

Στη δεκαετία του '80, οι δαπάνες της ΚΑΠ αφορούσαν κυρίως τη στήριξη των τιμών μέσω μηχανισμών της αγοράς (παρεμβάσεις και εξαγωγικές επιδοτήσεις), οι οποίες αυξήθηκαν στο τέλος της δεκαετίας λόγω των γεωργικών πλεονασμάτων.

Λόγω της μεταρρύθμισης της ΚΑΠ του 1992, η στήριξη των τιμών της αγοράς μειώθηκε και αντικαταστάθηκε από τη στήριξη των παραγωγών με τη μορφή άμεσων ενισχύσεων. Αυξήθηκαν επίσης οι δαπάνες για μέτρα αγροτικής ανάπτυξης.

Η Ατζέντα 2000 συνέχισε τη διαδικασία μεταρρύθμισης. Η πολιτική αγροτικής ανάπτυξης θεσπίστηκε ως δεύτερος πυλώνας.

Με τη μεταρρύθμιση του 2003, οι περισσότερες ενισχύσεις αποσυνδέθηκαν από την τρέχουσα παραγωγή, δεδομένου ότι βασίζονταν στα ιστορικά έσοδα του γεωργού. Οι δαπάνες αγροτικής ανάπτυξης συνέχισαν να αυξάνονται.

Ο διαγνωστικός έλεγχος του 2008 συνέχισε την πορεία της μεταρρύθμισης της ΚΑΠ, μειώνοντας περαιτέρω τη στήριξη της αγοράς.

Η μεταρρύθμιση του 2013 διατήρησε την προσανατολισμένη στην αγορά μεταρρυθμιστική πορεία, ενισχύοντας παράλληλα τη σύνδεση της αποσυνδεδεμένης άμεσης στήριξης με τα περιβαλλοντικά και κλιματικά μέτρα μέσω ενός νέου καθεστώτος οικολογικού προσανατολισμού. Οι δαπάνες της ΚΑΠ έχουν σταθεροποιηθεί και, παρά τις διαδοχικές διευρύνσεις, οι συνολικές δαπάνες της ΚΑΠ ως ποσοστό του ΑΕΠ μειώθηκαν από 0,54% τη δεκαετία του '90 σε 0,38% το 2021.

Μολονότι όλες οι ενισχύσεις προς τους γεωργούς ήταν από την αρχή σημαντικές όσον αφορά τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες των αγροτικών νοικοκυριών, η ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών κατέστη αναπόσπαστο μέρος της ΚΑΠ μόνο μετά τις μεταρρυθμίσεις MacSharry στις αρχές της δεκαετίας του 1990 (Garzon, 2006). Τα κοινωνικοοικονομικά μέτρα που θεσπίστηκαν με τη μεταρρύθμιση της Ατζέντας 2000 είχαν πολύ ευρύτερο πεδίο εφαρμογής από τα αρχικά κοινωνικοδιαρθρωτικά μέτρα. Εκτός από την ενίσχυση του γεωργικού τομέα, αυτές περιλάμβαναν επίσης την προστασία του περιβάλλοντος και της αγροτικής κληρονομιάς, καθώς και τον εκσυγχρονισμό και τη διαφοροποίηση των αγροτικών περιοχών. Οι τρεις αυτοί στόχοι παραμένουν και στον κανονισμό για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2013).

Ειδικότερα, η «επίτευξη ισόρροπης εδαφικής ανάπτυξης των αγροτικών οικονομιών και κοινοτήτων, συμπεριλαμβανομένης της δημιουργίας και της διατήρησης θέσεων απασχόλησης» αποτελεί προσδοκία των κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων.

Το 2021, ο στόχος «ενίσχυση του κοινωνικοοικονομικού ιστού των αγροτικών περιοχών» είναι μεταξύ των τριών στόχων της ΚΑΠ, η οποία έχει επίσης θέσει συγκεκριμένους στόχους που σχετίζονται με την προσέλκυση νέων γεωργών, τη βιώσιμη επιχειρηματική ανάπτυξη στις αγροτικές περιοχές, την απασχόληση, την ανάπτυξη, την ισότητα των φύλων, την κοινωνική ένταξη και την τοπική ανάπτυξη (Lillemets et al., 2022).

1.2 Το μέτρο των Επενδυτικών Ενισχύσεων της Αγροτικής Ανάπτυξης

Η στήριξη της Αγροτικής Ανάπτυξης είναι ο 2ος πυλώνας της ΚΑΠ, μέσω του οποίου παρέχεται στα κράτη μέλη ένα κονδύλι χρηματοδότησης της ΕΕ, για τη διαχείριση πολυετών συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο. Οι κανονισμοί για την αγροτική ανάπτυξη θέτουν προτεραιότητες στον οικονομικό, περιβαλλοντικό και κοινωνικό τομέα, και τα προγράμματα περιέχουν σαφείς στόχους και χρονοδιαγράμματα για την επίτευξή τους. Ο στόχος της βελτίωσης και της αναβάθμισης των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, εισήγαγε τα μέτρα των επενδυτικών ενισχύσεων, τα οποία υλοποιούνται μέσω των «Σχεδίων Βελτίωσης». Τα μέτρα αυτά επί της ουσίας είναι προγράμματα που αποτελούνται από ένα άρτια σχεδιασμένο σύνολο ενεργειών με συγκεκριμένους στόχους, καθορισμένη χρονική διάρκεια (έναρξη και λήξη) και συγκεκριμένο προϋπολογισμό. Η σωστή τήρηση του χρονοδιαγράμματος και χρήση του προϋπολογισμού εξασφαλίζει την επιτυχή ολοκλήρωση του κάθε Σχεδίου Βελτίωσης (Νέλλας, 2021).

Όπως αναλυτικά περιγράφεται στους στόχους των επενδυτικών προγραμμάτων, ο αρχηγός μιας γεωργικής εκμετάλλευσης, αποσκοπεί πρωταρχικά στην βελτίωση της οικονομικής θέσης της εκμετάλλευσής του και την καλύτερη αξιοποίηση της περιουσίας της, καθώς και στην αλλαγή του τρόπου ζωής του ίδιου και των μελών της οικογένειάς του. Ακόμα επιδιώκει την δημιουργία μιας καινοτομίας, η οποία θα τον κάνει να ξεχωρίσει στην μικρή κοινωνία της επαρχίας όπου ζει και να γίνει παράδειγμα προς μίμηση από τους υπόλοιπους γεωργούς.

Οι ευρωπαϊκές γεωργικές εκμεταλλεύσεις έχουν, σε γενικές γραμμές, ενδιάμεσα επίπεδα βιωσιμότητας. Η περιβαλλοντική βιωσιμότητα είναι υψηλή στις μεσογειακές εκμεταλλεύσεις, ενώ οι εκμεταλλεύσεις της Κεντρικής Ευρώπης έχουν υψηλή οικονομική βιωσιμότητα και οι εκμεταλλεύσεις της Ανατολικής Ευρώπης έχουν την υψηλότερη συνεισφορά σε κοινωνικούς όρους. Ωστόσο στο μέλλον οι γεωργικές πολιτικές προσαρμόζονται για την προώθηση της βιώσιμης παραγωγής τροφίμων και της επισιτιστικής ασφάλειας (Dos Santos & Ahmad, 2020).

Ο στόχος της οικονομικής βιωσιμότητας της γεωργίας, ορίστηκε μέσα από την επιθυμία των αγροτών να αποκτήσουν ένα πιο ανταποδοτικό εισόδημα συγκρίσιμο με αυτό των

απασχολουμένων στους μη γεωργικούς τομείς της οικονομίας και γενικότερα να εξασφαλισθεί ένα «δίκαιο» βιοτικό επίπεδο για τις αγροτικές κοινότητες. Η βιωσιμότητα της γεωργικής εκμετάλλευσης εντάχθηκε μέσα σε μια ευρύτερη κοινωνικοοικονομική θεώρηση και όχι αποκλειστικά ως ζήτημα μεγιστοποίησης του κέρδους μιας (τυπικής) επιχείρησης (Fennell, 1999). Η συγκρισιμότητα αυτή έχει ενδιαφέρον να εξετασθεί τόσο στο επίπεδο της γεωργικής εκμετάλλευσης, όσο και στο επίπεδο του αγροτικού νοικοκυριού. Στην περίπτωση των οικογενειακών γεωργικών εκμεταλλεύσεων, οι οποίες λειτουργούν αποκλειστικά ή κυρίως με ιδιόκτητους παραγωγικούς συντελεστές, κεντρικός στόχος είναι η μεγιστοποίηση του Γεωργικού Οικογενειακού Εισοδήματος (ΓΟΕ) και όχι του κέρδους (Τσιμπούκας κ.ά., 2002).

Η αγροτική δραστηριότητα που ασκείται σε οικογενειακές εκμεταλλεύσεις έχει διττό χαρακτήρα, γιατί αφενός υπάρχει η γεωργική εκμετάλλευση, η οποία είναι μια παραγωγική μονάδα που συνδυάζει διάφορους κλάδους παραγωγής και χρησιμοποιεί κυρίως ή αποκλειστικά οικογενειακούς παραγωγικούς συντελεστές. Αφετέρου απασχολεί το ευρύτερο αγροτικό νοικοκυριό, επιτρέποντας παράλληλα στα μέλη να μπορούν να απασχολούνται και σε εξωγεωργικές δραστηριότητες. (Καρανικόλας et al., n.d.)

Παρατηρείται ότι οι αγρότες της Ευρώπης βασίζονται σε αυτήν ώστε να τους βοηθήσει να επιβιώσουν και να αναπτύξουν τις εκμεταλλεύσεις τους.

Οι οικονομικές συνέπειες της περιβαλλοντικής αλλαγής γίνονται όλο και πιο εμφανείς τα τελευταία χρόνια στην Ευρώπη. Η διαταραχή που προκαλούν οι ασταθείς καιρικές συνθήκες, όπως οι ξηρασίες και οι πλημμύρες, έχει αποτέλεσμα χαμηλότερες αποδόσεις και μείωση του γεωργικού εισοδήματος. Τα μέτρα των επενδυτικών ενισχύσεων εφαρμόζονται επίσης για την προστασία της μακροπρόθεσμης οικονομικής βιωσιμότητας της γεωργίας. Ένα βιώσιμο σύστημα γεωργίας βασίζεται σε έναν ενεργό και υπεύθυνο γεωργικό τομέα και είναι επιτακτική ανάγκη να καταστεί η φιλοπεριβαλλοντική γεωργία οικονομικά βιώσιμη και κερδοφόρα βραχυπρόθεσμα.

Για την επίτευξη της αύξησης της ανταγωνιστικότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων λαμβάνεται υπόψη το ανταγωνιστικό πλαίσιο, δηλαδή τα χαρακτηριστικά των εκμεταλλεύσεων, των παραγωγικών συστημάτων και των αγορών όχι μόνο σε τοπικό/Περιφερειακό, αλλά και σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Τα μέτρα των επενδυτικών

ενισχύσεων του δεύτερου πυλώνα της ΚΑΠ, επικεντρώνονται στην βελτίωση της θέσης των αγροτών στην αλυσίδα αξίας, στην προώθηση του προσανατολισμού προς την αγορά και στην αύξηση της έρευνας και της ψηφιοποίησης.

1.3 Ιστορική Αναδρομή και Αξιολόγηση του Μέτρου των Επενδυτικών Ενισχύσεων στην Ελλάδα

Αποβλέποντας στην ενίσχυση της αγροτικής οικονομίας και με όραμα την βιωσιμότητα αρχικά και την ανταγωνιστικότητα μετέπειτα, άρχισαν να εφαρμόζονται στην Ελλάδα μια σειρά από επενδυτικά μέτρα. Η πορεία των επενδυτικών ενισχύσεων έχει την αφετηρία της στην απόφαση της 4^{ης} Δεκεμβρίου 1962 «περί του συντονισμού των πολιτικών των γεωργικών διαρθρώσεων», με την οποία συστάθηκε μια Μόνιμη Επιτροπή Γεωργικών Διαρθρώσεων με κύριο αντικείμενο την μελέτη των διαρθρωτικών πολιτικών των Κρατών Μελών καθώς και των μέτρων και των προγραμμάτων που προβλέπονται από αυτά για την βελτίωση των γεωργικών διαρθρώσεων.

Ακολούθως, με την οδηγία 72/159/ΕΟΚ του συμβουλίου της 17^{ης} Απριλίου 1972 «περί εκσυγχρονισμού των γεωργικών εκμεταλλεύσεων», γίνεται για πρώτη φορά εισαγωγή μιας σειράς μέτρων, τα σημαντικότερα εκ των οποίων αφορούν την ενίσχυση τήρησης λογιστικών βιβλίων και την σύσταση ομάδας παραγωγών, στοχεύοντας στην αμοιβαία συνδρομή των εκμεταλλεύσεων, σε μια πιο ορθολογική χρήση των γεωργικών εισροών και στην ενίσχυση των εκμεταλλεύσεων των οποίων ο κάτοχος καταρτίζει σχέδιο ανάπτυξης της εκμετάλλευσής του. Η συγκεκριμένη οδηγία θεσπίστηκε για μια περίοδο 10 ετών. Η εφαρμογή της παρατάθηκε για την Ελλάδα το αργότερο ως 31/12/1983

Την περίοδο από το 1986 – 1988 στα πλαίσια των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων (ΜΟΠ), εγκρίθηκαν 16.660 αιτήσεις συνολικού προϋπολογισμού 49.520.700.000 δραχμών.

Προκειμένου να ενισχυθεί η όλο και συνεχόμενη ανάπτυξη του γεωργικού τομέα στην Ελλάδα ψηφίστηκε στα πλαίσια του πρώτου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης ΚΠΣ (1989 – 1993) στην Ελλάδα, στο συμβούλιο της 12^{ης} Μαρτίου του 1985 ο Κανονισμός με αριθμό 797/85 ΕΟΚ, με τίτλο «Για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των γεωργικών διαρθρώσεων», με σκοπό την βελτίωση της αποτελεσματικότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και την συμβολή στην πορεία των διαρθρώσεών τους, κατοχυρώνοντας παράλληλα τη σταθερή διατήρηση των φυσικών πόρων της γεωργίας. Στον Κανονισμό 797/85 αναφέρεται για πρώτη φορά ο όρος του ουσιαστικού σχεδίου βελτίωσης της εκμετάλλευσής, το

οποίο αφορά ένα ολοκληρωμένο σχέδιο με συγκεκριμένους στόχους για την βελτίωση της διάρθρωσης και των δομών της εκμετάλλευσης και συγχρόνως αποσκοπεί στην αύξηση του εισοδήματος του κατόχου της. Περιλαμβάνει τις επενδύσεις που θα πραγματοποιήσει ο παραγωγός, έχει συγκεκριμένη χρονική διάρκεια και συγκεκριμένο προϋπολογισμό.

Την περίοδο του 1^{ου} ΚΠΣ εγκρίθηκαν 30.741 αιτήσεις συνολικού προϋπολογισμού 185.033.600.000 δραχμών. (Νέλλας, 2021)

Εν συνεχεία, ο Κανονισμός 797/85 αντικαταστάθηκε από τον Κανονισμό 1760/87, προκειμένου να ενισχυθεί η προσαρμογή και ο προσανατολισμός της γεωργίας και να επικρατήσει η συνεχής ανάπτυξη και βελτίωση της.

Το πρώτο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης διαδέχθηκε το δεύτερο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (1994 – 1999) με τον Κανονισμό 2328/91, προκειμένου να επιταχυνθεί η προσαρμογή των γεωργικών διαρθρώσεων και με παρόμοιους στόχους με τον Κανονισμό 797/85. Με τον νέο Κανονισμό προστέθηκαν ορισμένοι νέοι στόχοι της επενδυτικής δραστηριότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων όπως: η εξοικονόμηση ενέργειας, η καλυτέρευση των συνθηκών εργασίας, η αναβάθμιση του επιπέδου των συνθηκών υγιεινής στις εκτροφές και η προστασία του περιβάλλοντος. Με αυτόν τον τρόπο βελτιώθηκε σημαντικά το οικονομικό επίπεδο των γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Ακολούθησαν δύο ακόμη Κανονισμοί που αντικατέστησαν τον 2328/91 μέχρι το τέλος του 2^{ου} Κοινοτικού Πλαισίου, ο Κανονισμός 950/97 και τέλος ο Κανονισμός 1257/99. (Νέλλας, 2021)

Στα πλαίσια του 2^{ου} ΚΠΣ εγκρίθηκαν 30.342 αιτήσεις συνολικού προϋπολογισμού 432.247.200.000 δραχμών.

Ο μεγάλος αριθμός Κανονισμών, συνολικά 5 σε διάστημα μιας 14ετίας αποδεικνύει το μεγάλο ενδιαφέρον που παρουσιάζουν οι επενδύσεις αυτές και γενικότερα ο εκσυγχρονισμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων καθώς και τις μεταβαλλόμενες αντιλήψεις σχετικά με τους δικαιούχους τους.

Ακολουθεί το 3ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (2000 – 2006), που αποσκοπεί στην αειφόρο ανάπτυξη του αγροτικού τομέα, στη βελτίωση της οικονομικής κατάστασης και στην αναβάθμιση του επιπέδου των συνθηκών διαβίωσης των γεωργών. Παράλληλα με την έναρξη εφαρμογής του 3^{ου} ΚΠΣ, στο Συμβούλιο της 17^{ης} Μαΐου 1999 θεσπίστηκε ο Κανονισμός

1257/99, όπου προσδιορίζεται το θεσμικό καθεστώς για τα σχέδια βελτίωσης μέσω του Μέτρου 1.1 «Επενδύσεις στις Γεωργικές Εκμεταλλεύσεις» του ΕΠΑΑΥ 2000 – 2006. Το συγκεκριμένο Μέτρο περιλαμβάνει επενδύσεις γεωργικών εκμεταλλεύσεων στην ζωική και στην φυτική παραγωγή. Απαραίτητη προϋπόθεση για την κατάθεση φακέλου στην συγκεκριμένη δράση είναι η σύνταξη αναλυτικής οικονομοτεχνικής μελέτης από γεωπόνο. Λίγο πριν την έναρξη του Μέτρου σε συνεργασία του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών και της εταιρείας Infogroup παραδόθηκε μελέτη δημιουργίας «Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος», καθώς η ήδη υπάρχουσα διαδικασία εξέτασης και παρακολούθησης των κατατεθέντων δικαιολογητικών ήταν αρκετά απαρχαιωμένη. (Νέλλας, 2021)

Έπειτα δημιουργήθηκε το 4^ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (2007 – 2013) του ΠΑΑ 2007 – 2013 με την υπ' αριθμ. Ε(2007) 6015/29-11-2007 απόφαση της Επιτροπής, στην οποία ένα από τα ενεργά Μέτρα αποτέλεσε το Μέτρο 121 «Εκσυγχρονισμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων», το οποίο χωριζόταν σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη αφορούσε τα Μεγάλα Κόστους Σχέδια Βελτίωσης και η δεύτερη τα Μικρά Σχέδια Βελτίωσης που αφορούσαν επενδύσεις εκσυγχρονισμού αιγοπροβατοτροφικών εκμεταλλεύσεων με την εισαγωγή της μηχανικής άμελξης αλλά και με την ενίσχυση συμπληρωματικών επενδύσεων. Το ανώτατο επιλέξιμο κόστος ανά εκμετάλλευση δεν μπορούσε να ξεπερνά τα 50.000 €.

Στόχος του Μέτρου είναι ο εκσυγχρονισμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και η βελτίωση της συνολικής τους επίδοσης με την εισαγωγή νέων τεχνολογιών και καινοτομιών, στοχεύοντας στον προσανατολισμό της ποιότητας, των βιολογικών προϊόντων, στην διαφοροποίηση της εκμετάλλευσης σε τομείς όπως τα μη εδώδιμα και ενεργειακά φυτά και στην αναβάθμιση του επιπέδου των γεωργικών εκμεταλλεύσεων όσον αφορά το περιβάλλον, την εργασιακή ασφάλεια, την υγιεινή και την καλή διαβίωση των ζώων.

Όσον αφορά τα μεγάλα κόστους Σχέδια Βελτίωσης υποβλήθηκαν συνολικά 7.750 αιτήσεις ενίσχυσης συνολικής δημόσιας δαπάνης 670.800.000 €, εκ των οποίων, εντός του 2015 εγκρίθηκαν 6.391 αιτήσεις με συνολική δημόσια δαπάνη 480.890.000 €. Στα Μικρά Σχέδια εγκρίθηκαν 581 αιτήσεις ενίσχυσης συνολικού δημόσιου προϋπολογισμού 14.000.000 € που μέχρι το τέλος του 2015 τελικά επενδύσεις υλοποίησαν 156 δικαιούχοι με συνολικό εγκεκριμένο ποσό δημόσιας δαπάνης 3.600.000 €. (Υ.Π.Α.Α.Τ., 2016)

Ο προϋπολογισμός της δράσης διοχετεύτηκε περίπου κατά 50% προς ανειλημμένες υποχρεώσεις, κάτι το οποίο οδήγησε σε μείωση των οφελών του κατά την συγκεκριμένη προγραμματική περίοδο. Η αρνητική μεταβολή μεταξύ της αρχικής και της τελικής δημόσιας δαπάνης (-25,28%), οφείλεται στην οικονομική κρίση και στον περιορισμό της εξασφάλισης της ιδιωτικής συμμετοχής εκ μέρους των παραγωγών. Επιπρόσθετα, το Μέτρο 121 στηρίζει δυναμικά την συνέχιση της δραστηριοποίησης νέων ανθρώπων στην γεωργία.

Βάσει της εκ των υστέρων αξιολόγησης του Μέρου 121 του ΠΑΑ 2007 – 2013 αποτυπώνεται η θετική συμβολή του Μέρου στην εξέλιξη της παραγωγικότητας της εργασίας των εκμεταλλεύσεων. Η παραγωγικότητα της εργασίας των δικαιούχων αυξάνει κατά 2,2%. Είναι, ακόμη, σαφές ότι η απαίτηση, για την ένταξη στο μέτρο, της επίτευξης στη λήξη της 5ετίας 1 ΜΑΕ, καλύφθηκε κυρίως με την οικονομική μεγέθυνση των εκμεταλλεύσεων παρά με την αναδιάρθρωση της παραγωγής. Από την μικρής έκτασης αναδιάρθρωση παραγωγής των εκμεταλλεύσεων, υποδηλώνεται ότι η συγκεκριμένη δράση δεν συμβάλει σημαντικά στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς τους, όσον αφορά την διέξοδό τους στην αγορά ή και την ενσωμάτωσή τους στον κλάδο των αγροτροφίμων. Ένα επιπλέον, θετικό αποτύπωμα που αφήνει το Μέτρο 121 είναι ότι ποσοστό περίπου στο 60% των αρχηγών των εκμεταλλεύσεων που εντάχθηκαν το 2011 στο πρόγραμμα και ολοκλήρωσαν το επενδυτικό τους σχέδιο είναι ηλικίας κάτω των 40 ετών, όπου στο σύνολό τους έχουν ενταχθεί και στο Μέτρο 112 των Νέων Αγροτών». Η σημαντική συμβολή των δύο αυτών μέτρων θα ήταν υψηλότερη εάν υπήρχε μια δεύτερη προκήρυξη του Μέρου 121 το 2014 για να καλύψει και τους νέους γεωργούς που εντάχθηκαν στο Μέτρο 112 το 2014. (*Εκ Των Υστέρων Αξιολόγηση (Ex Post) Του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης, 2016*)

Με δεδομένο ότι το Μέτρο 121 αποτελεί το πλέον σημαντικό μέσο για την διαρθρωτική προσαρμογή της Ελληνικής γεωργίας καθίσταται πασιφανής η αναντιστοιχία της στόχευσης του Προγράμματος με το επιλεχθέν μέγεθος που εξεταζόταν για την ένταξη στο Μέτρο που ήταν η αύξηση της ΜΑΕ. Δηλαδή το βασικό Μέτρο για την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας δεν έθετε ως κριτήριο τη βελτίωση διαρθρωτικών οικονομικών μεγεθών ή τη μεταβολή βασικών χαρακτηριστικών της εκμετάλλευσης. Με αυτό το δεδομένο αποτελεί λογική συνέπεια το 71% των δαπανών να αφορά την προμήθεια ελκυστήρων και παρελκόμενων, να υπάρχει αδυναμία προσδιορισμού δαπανών για ΤΠΕ και να υπάρχει ταύτιση της εισαγωγής

νέων τεχνικών με την προμήθεια ελκυστήρα. Το Μέτρο 121 αποτελεί ίσως χαρακτηριστικό παράδειγμα, όπου η απόκλιση από το στόχο δεν οφείλεται στην οικονομική κρίση αλλά στην έλλειψη στόχευσης.

Φτάνοντας στην τελευταία προγραμματική περίοδο 2014 -2020 η οποία και έχει παραταθεί για τα δύο επόμενα χρόνια 2021 και 2022, το Ελληνικό Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων προχωρά στη δέσμευσή του να εφαρμόσει τις μεταρρυθμίσεις της τρέχουσας ΚΑΠ. Μεταξύ άλλων Μέτρων, τον Νοέμβριο του 2017 εισήχθη ένα θεμελιώδες αγροτικό έργο, το Μέτρο 4 που αφορά τις επενδύσεις σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις και γεωργικά προϊόντα. Πιο συγκεκριμένα η Δράση 4.1.1. επικεντρώνεται στην υλοποίηση επενδύσεων που συμβάλλουν στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας των εκμεταλλεύσεων και οι επενδύσεις αφορούν πάγια περιουσιακά στοιχεία και μηχανολογικό εξοπλισμό.

Η πρόσκληση με τίτλο Μ 4.1.1-Μ 4.1.3. Στήριξη για επενδύσεις σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις (αρ.πρωτ.13849/14-12-2017 4.1.1. & 4.1.3. ανά Περιφέρεια), προϋπολογισμού δημόσιας δαπάνης 316.000.000,00 ευρώ με καταληκτική ημερομηνία 5/10/2018, περιλάμβανε 15.364 αιτήσεις στήριξης με αιτούμενη δημόσια δαπάνη 933.427.769,89 ευρώ (295% της πρόσκλησης). Η ένταση ενίσχυσης κυμαίνεται από 50% - 60% και η χρηματοδότηση της υλοποίησης του επενδυτικού σχεδίου καλύπτεται τόσο από τη δημόσια δαπάνη όσο και από ιδιωτική συμμετοχή (<http://www.agrotikianaptixi.gr/el>).

Η εξέλιξη του Προγράμματος είναι ικανοποιητική από πλευράς απορρόφησης με δεδομένο ότι ουσιαστικά στα πλαίσια του ΠΑΑ 2014-2020, το έτος 2016 αποτελεί το πρώτο έτος εφαρμογής του. Οι ανειλημμένες υποχρεώσεις καλύπτουν το 26% των συνολικών νομικών δεσμεύσεων του Προγράμματος και θα συνεισφέρουν θετικά τόσο στην ομαλή απορρόφηση πόρων όσο και στην επίτευξη των στόχων. Η πορεία υλοποίησης των ανειλημμένων υποχρεώσεων όμως δημιουργεί έντονο προβληματισμό λόγω της δυναμικής που παρουσιάζουν. Στα πλαίσια της Δράσης 4.1.1. (Σχέδια Βελτίωσης) παρουσιάζεται καθυστέρηση στην πορεία των πληρωμών που αφορούν κρατικές ενισχύσεις.

Από την υλοποίηση των Σχεδίων Βελτίωσης προκύπτουν ορισμένα ουσιώδη συμπεράσματα όπως, ότι ο αριθμός των εκμεταλλεύσεων που ολοκλήρωσαν τις επενδύσεις και αποπληρώθηκαν το 2016 ήταν πολύ μικρός. Οι πιστωτικοί περιορισμοί και η έλλειψη ιδιωτικής

ρευστότητας των εκμεταλλεύσεων επίδρασαν σημαντικά στην αρνητική αυτή εξέλιξη. Ταυτόχρονα το ποσοστό των εκμεταλλεύσεων που πραγματοποίησαν αναδιάρθρωση του παραγωγικού τους συστήματος ήταν πολύ χαμηλό.

Οι επενδύσεις στη γεωργία θεωρούνται κρίσιμης σημασίας δεδομένης της συνεισφοράς τους στην ελληνική οικονομία. Παρά την πτωτική τάση του ποσοστού συμμετοχής του πρωτογενούς τομέα της Ελλάδας στη διαμόρφωση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (Α.Ε.Π.) και στην απασχόληση τις τελευταίες δεκαετίες, η χώρα καταφέρνει να ξεπερνά σταθερά τον μέσο όρο των ποσοστών συμμετοχής της Ε.Ε. σε αυτούς τους τομείς. Οποιαδήποτε προσπάθεια αναζωογόνησης του αγροτικού τομέα θα έχει πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα σε ολόκληρη την κρατική οικονομία (Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, 2020).

1.4 Η εφαρμογή του μέτρου των επενδυτικών ενισχύσεων στην Π.Ε. Αρκαδίας

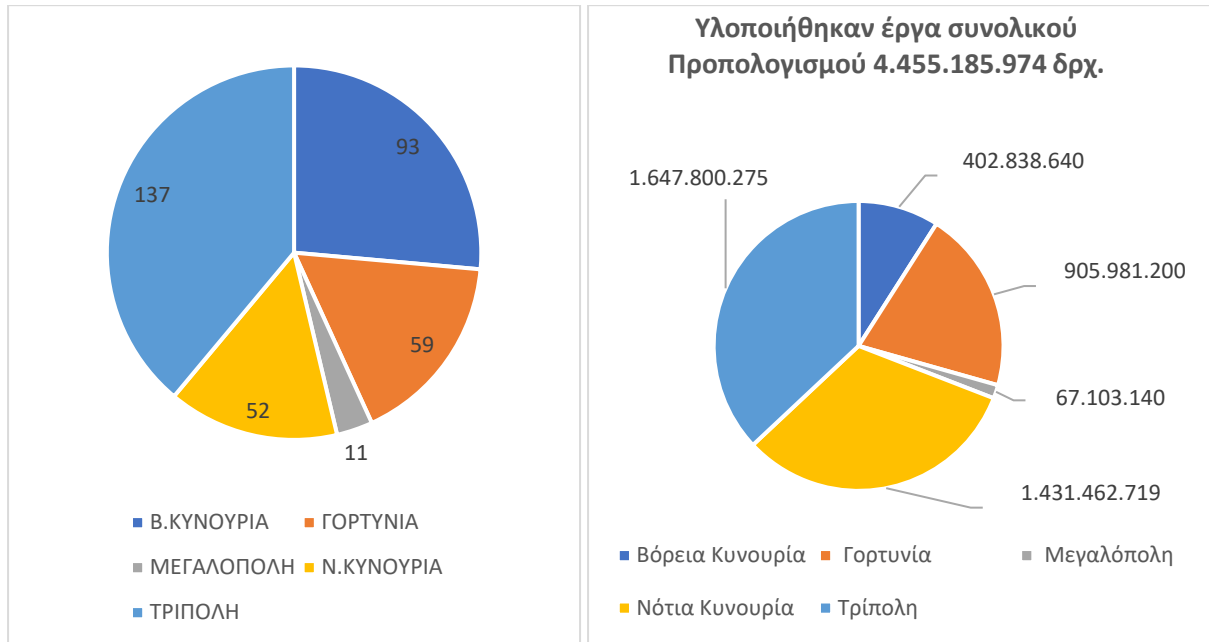
Τα επενδυτικά προγράμματα που αργότερα μετονομάστηκαν σε Σχέδια Βελτίωσης, συνέβαλλαν σημαντικά στην βελτίωση και την αναβάθμιση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων τόσο στην ελληνική επικράτεια όσο και πιο συγκεκριμένα στην Περιφερειακή Ενότητα Αρκαδίας. Με την στήριξη των προγραμμάτων αυτών, οι αγροτικές εκμεταλλεύσεις αρχικά στόχευσαν στην επίτευξη της βιωσιμότητάς τους, ενώ μακροπρόθεσμα έθεσαν ως στόχο να γίνουν πιο ανταγωνιστικές.

Σχετικά με τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα και τα προγράμματα του Α΄ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης δεν διαθέτουμε επαρκή στοιχεία.. Συγκεκριμένα για την Αρκαδία, δεν υπήρχε αναλυτική καταγραφή των επενδύσεων ανά παραγωγική κατεύθυνση και ανά επενδυτική δαπάνη. Από το 1994 και μετά, με την έναρξη του Β΄ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και έως το 2013 (Δ΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης) τα στοιχεία από την κατάθεση, ένταξη και υλοποίηση των Σχεδίων Βελτίωσης είναι αρκετά περιορισμένα, καθώς δεν υπάρχει ανάρτησή τους στην αντίστοιχη ιστοσελίδα του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Επιπρόσθετα, μετά από αίτημά στο συγκεκριμένο Υπουργείο προς εύρεση και παραχώρηση σχετικών στοιχείων, λάβαμε αρνητική απάντηση λόγω αυξημένου φόρτου εργασίας. Έτσι με την βοήθεια της Διεύθυνσης Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής της Περιφερειακής Ενότητας Αρκαδίας, καταφέραμε να συλλέξουμε στοιχεία κυρίως για τις δύο τελευταίες προγραμματικές περιόδους.

Όσον αφορά την περίοδο των **Μ.Ο.Π. (1986 – 1988)**, του **Α΄ ΚΠΣ (1989 -1993)** και του **Β΄ ΚΠΣ (1994 – 1999)**, από τα στοιχεία που έχουμε στη διάθεσή μας για την Περιφερειακή Ενότητα της Αρκαδίας, υποβλήθηκαν συνολικά 470 αιτήσεις συνολικού προϋπολογισμού 6.514.286,474 δραχμές. Εγκρίθηκαν και εν τέλει υλοποιήθηκαν συνολικά 352 αιτήσεις, εκ των οποίων 93 στον δήμο Β. Κυνουρίας συνολικού προϋπολογισμού 402.838.640 δραχμές, 59 στο δήμο Γορτυνίας με 905.981.200 δραχμές, 11 στο δήμο Μεγαλόπολης με 67.103.140 δραχμές, 52 στο δήμο Ν. Κυνουρίας με 1.431.462.719 δραχμές και 137 στο δήμο Τρίπολης με 1.647.800.275 δραχμές. Στο Διάγραμμα 1.2 εμφανίζεται το πλήθος των έργων που εγκρίθηκαν ανά Δήμο και τον υλοποιηθέν προϋπολογισμό σε δραχμές, στην Περιφερειακή Ενότητα

Αρκαδίας από το 1986 έως το 1999. Δυστυχώς, δεν υπήρχαν αναλυτικά στοιχεία για να προκύψουν συμπεράσματα σε ποιόν κλάδο παραγωγής και με τι επενδύσεις επένδυσαν οι αγρότες της Αρκαδίας την περίοδο εκείνη.

**Διάγραμμα 1.2 Μ.Ο.Π. (1986 – 1988) -Α΄ ΚΠΣ (1989 – 1993) - Β΄ ΚΠΣ (1994 – 1999):
Υλοποιηθέντα Επενδυτικά Σχέδια Π.Ε. Αρκαδίας/Δήμο**

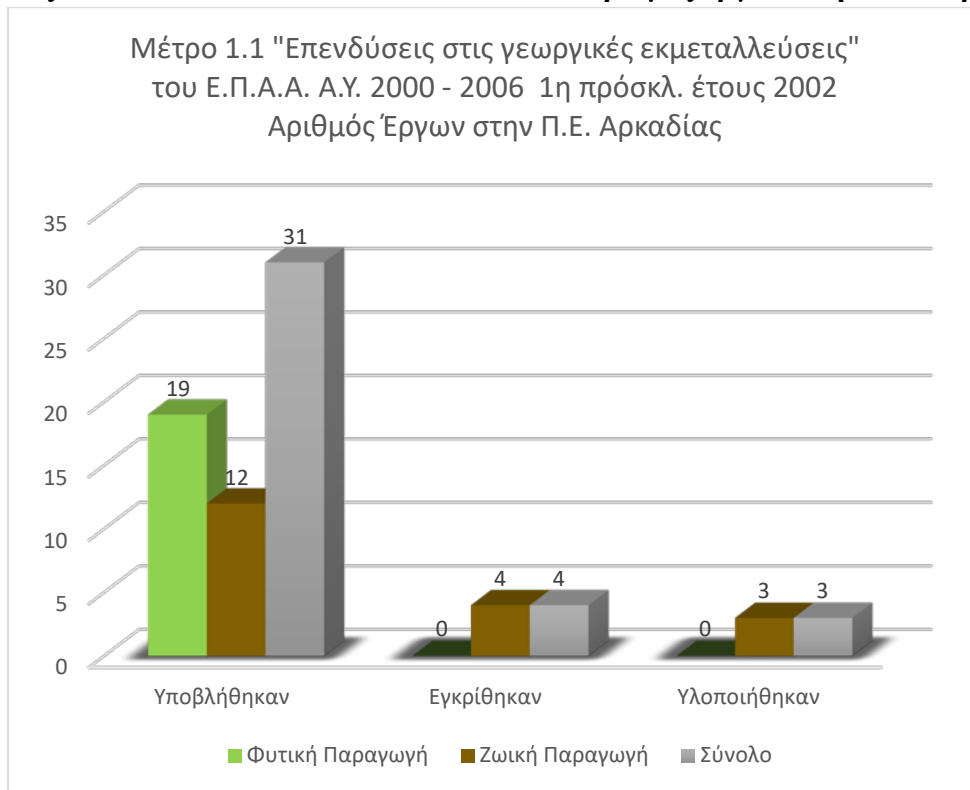
Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία επιτόπιας έρευνας στην Δ.Α.Ο.Κ. της Π.Ε. Αρκαδίας

Από το παραπάνω κυκλικό διάγραμμα είναι εμφανές ότι, εκτός τους αγρότες του Δήμου Τρίπολης, οι αγρότες των Δήμων Βόρειας και Νότιας Κυνουρίας, ωφελήθηκαν με την συμμετοχή τους και την ενίσχυση από τα επενδυτικά προγράμματα, υλοποιώντας μεγάλο αριθμό έργων, κατά το Α΄ και Β΄ ΚΠΣ.

Στο **Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Αγροτική Ανάπτυξη και Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000-2006»** του Γ΄ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (Γ΄ Κ.Π.Σ.) προκηρύχθηκαν συνολικά 4 προσκλήσεις του Μέτρου 1.1 «Επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις». Συγκεκριμένα το έτος 2002 εκδόθηκε η 1^η πρόσκληση στην οποία υποβλήθηκαν 31 προτάσεις, εκ των οποίων 19 στην φυτική παραγωγή και 12 στην ζωική. Από αυτές εγκρίθηκαν συνολικά 4 προτάσεις που αφορούσαν την ζωική παραγωγή και υλοποιήθηκαν οι 3 από αυτές με

προϋπολογισμό 160.909,07 €. Στο παρακάτω διάγραμμα αποτυπώνεται ο αριθμός έργων που υποβλήθηκαν, εγκρίθηκαν και υλοποιήθηκαν ανά παραγωγική κατεύθυνση στα πλαίσια της 1^{ης} πρόσκλησης του Μέτρου 1.1 στην Π.Ε. Αρκαδίας.

Διάγραμμα 1.3 1η πρόσκληση Μέτρου 1.1 «Επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις» έτους 2002 του Ε.Π.Α.Α. Α.Υ. 2000 – 2006 : Αριθμός έργων στην Π.Ε. Αρκαδίας

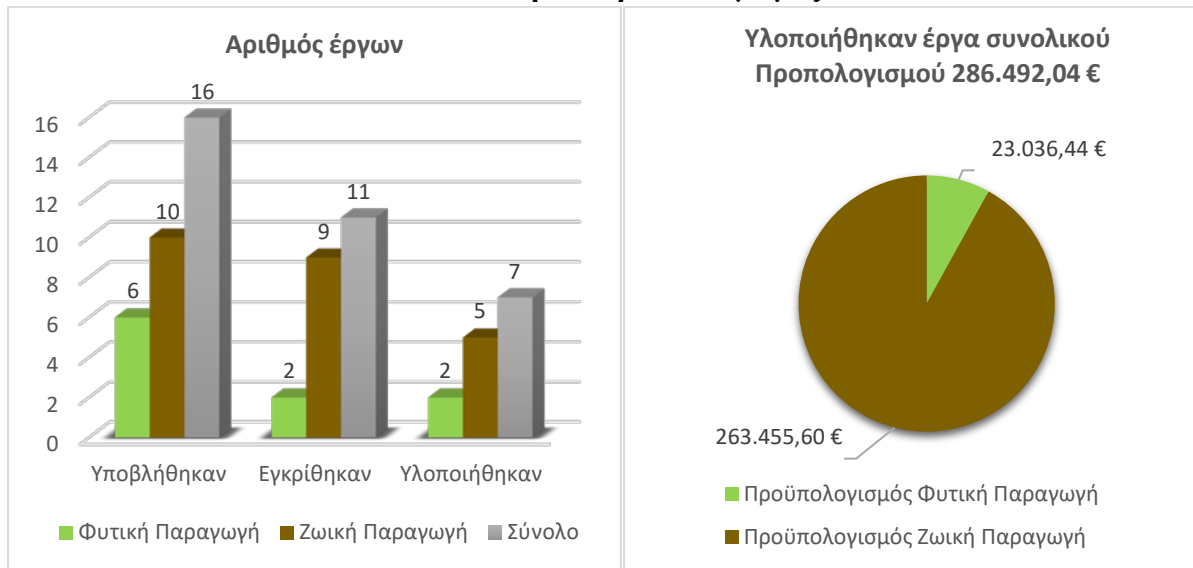
Πηγή: επεξεργασμένα στοιχεία ΔΑΟΚ Π.Ε. Αρκαδίας

Κατά την 1^η πρόσκληση του προγράμματος, στην φυτική κατεύθυνση παρόλο που υποβλήθηκαν προτάσεις, δεν εγκρίθηκε και δεν υλοποιήθηκε κατ' επέκταση καμία, ενώ στην ζωική υλοποιήθηκαν εν τέλει μόνο τρεις από αυτές που κατατέθηκαν με συνολικό προϋπολογισμό 160.909,07 €.

Στην 2η πρόσκληση του ίδιου Μέτρου που προκηρύχθηκε το 2002, υποβλήθηκαν 16 σχέδια, 6 στην φυτική και 10 στην ζωική κατεύθυνση. Εγκρίθηκαν τα 11 από αυτά, εκ των οποίων τα 9 αφορούσαν την ζωική παραγωγή και εν τέλει υλοποιήθηκαν 7 συνολικά, εκ των

οποίων 2 στην φυτική και 5 στην ζωική παραγωγή με συνολικό προϋπολογισμό 286.492,04 €. Παρατίθενται τα διαγράμματα 1.4. και 1.5 που παρουσιάζουν τα παραπάνω στοιχεία.

Διάγραμμα 1.4 2^η πρόσκληση Μέτρου 1.1 «Επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις» έτους 2002 του Ε.Π.Α.Α. Α.Υ. 2000 – 2006 : Αριθμός έργων στην Π.Ε. Αρκαδίας και Υλοποιηθέν Προϋπολογισμός

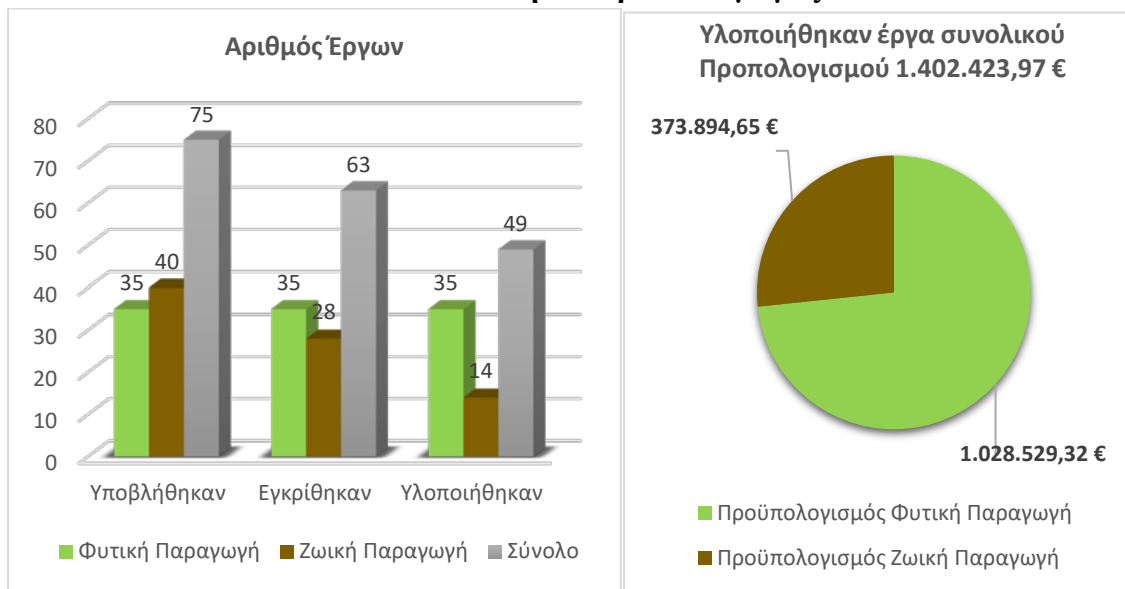

Πηγή: επεξεργασμένα στοιχεία ΔΑΟΚ Π.Ε. Αρκαδίας

Εξακολουθεί και στην 2^η πρόσκληση ο αριθμός των προτάσεων στην ζωική κατεύθυνση που υποβλήθηκαν να υπερτερεί έναντι αυτών στη φυτική. Με την ίδια λογική τα έργα που εγκρίθηκαν και εν τέλει υλοποιήθηκαν στην ζωική ήταν περισσότερα από αυτά στην φυτική. Αντίστοιχα και ο προϋπολογισμός που στην ζωική ανερχόταν στις 263.455,60 € και στην φυτική 23.036,44 €.

Εν συνεχεία στην 3^η πρόσκληση της συγκεκριμένης δράσης που προκηρύχθηκε το 2003, υποβλήθηκαν 75 προτάσεις, 35 στον κλάδο της φυτικής και 40 στον κλάδο της ζωικής. Εγκρίθηκε το σύνολο της φυτικής και από την ζωική τα 28. Από αυτά υλοποιήθηκαν 49 έργα, 35 στην φυτική με προϋπολογισμό 1.028.529,32 € και 14 στην ζωική με προϋπολογισμό 373.894,65. Στα διαγράμματα 1.6 και 1.7 απεικονίζονται τα στοιχεία αυτής της πρόσκλησης.

Διάγραμμα 1.5 3^η πρόσκληση Μέτρου 1.1 «Επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις» έτους 2003 του Ε.Π.Α.Α. Α.Υ. 2000 – 2006 : Αριθμός έργων στην Π.Ε. Αρκαδίας και Υλοποιηθέν Προϋπολογισμός

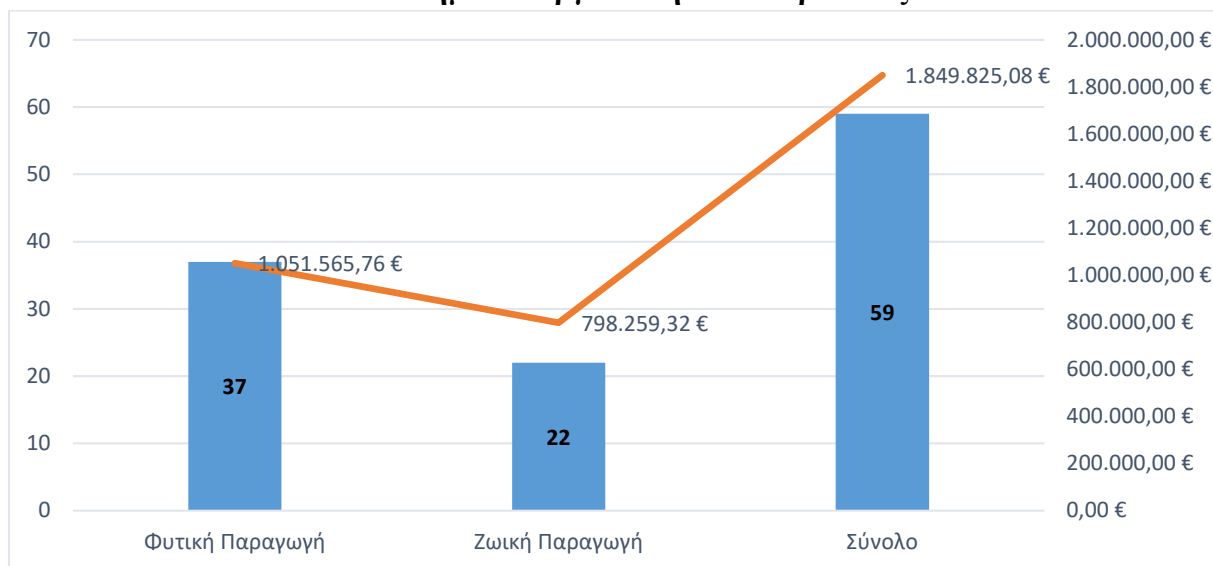

Πηγή: επεξεργασμένα στοιχεία ΔΑΟΚ Π.Ε. Αρκαδίας

Όπως παρατηρείται από τα παραπάνω διαγράμματα που αφορούν την 3^η πρόσκληση της περιόδου 2000-2006, υλοποιήθηκαν όλα τα έργα της φυτικής, ενώ μόλις τα μισά της ζωικής. Αρχικά λοιπόν, ενώ υπήρχε μεγαλύτερο ενδιαφέρον από τους κτηνοτρόφους, αφού υποβλήθηκαν 75 προτάσεις, 35 από τον κλάδο της φυτικής και 40 της ζωικής, εν τέλει υλοποιήθηκαν στο σύνολό τους 49 έργα με τα 35 να προέρχονται από την φυτική συνολικού προϋπολογισμού 1.028.529,32 €, ενώ στην ζωική υλοποιήθηκαν μόνο οι 14 με συνολικό προϋπολογισμό 373.894,65 €. Το γεγονός ότι δεν εγκρίθηκαν 12 προτάσεις στην ζωική ενδεχομένως να οφείλεται στον λάθος σχεδιασμό κατά την σύνταξη των φακέλων. Το ότι μόνο οι μισές από τις εγκεκριμένες προτάσεις υλοποιήθηκαν, υποδηλώνει πιθανότατα την λανθασμένη τεχνική στήριξη που έλαβαν οι συγκεκριμένοι κτηνοτρόφοι, κατά την φάση της υλοποίησης, καθώς χρειάζεται σωστή συνεργασία με τον μελετητή, τον μηχανικό, τον ζωοτέχνη-κτηνίατρο και φυσικά των δημόσιων υπηρεσιών.

Συγκεντρωτικά, στο διάγραμμα 1.4.8 παρουσιάζεται ο συνολικός αριθμός και προϋπολογισμός υλοποιημένων έργων επενδυτικών ενισχύσεων 1^{ης} – 2^{ης} – 3^{ης} πρόσκλησης περιόδου 2000 – 2006 στην Π.Ε. Αρκαδίας.

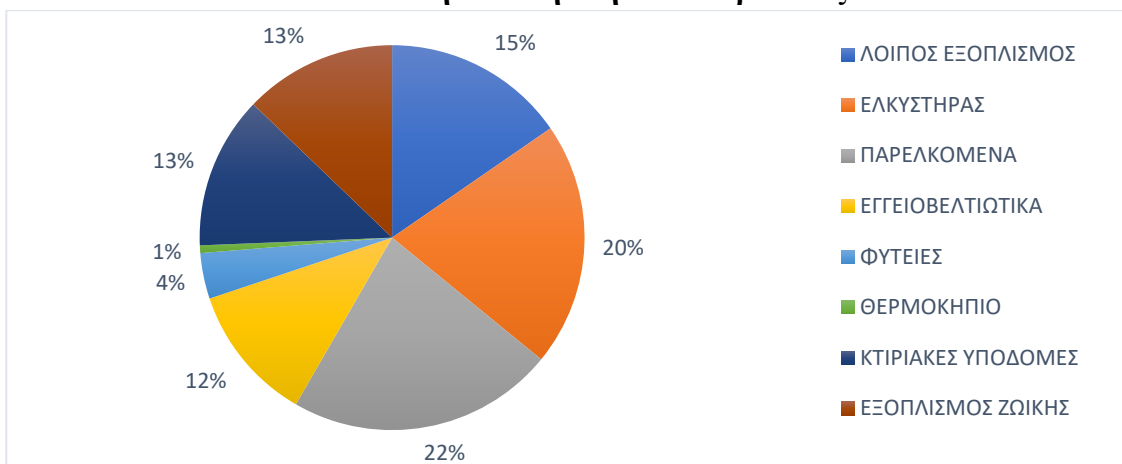
Διάγραμμα 1.6 1η – 2η – 3η πρόσκληση Μέτρου 1.1 «Επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις» του Ε.Π.Α.Α. Α.Υ. 2000 – 2006: Αριθμός και προϋπολογισμός υλοποιημένων έργων στην Π.Ε. Αρκαδίας

Πηγή: επεξεργασμένα στοιχεία ΔΑΟΚ Π.Ε. Αρκαδίας

Επιπρόσθετα, στο διάγραμμα 1.7 αποτυπώνεται το ποσοστό των υλοποιημένων έργων ανά επενδυτική δαπάνη συγκεντρωτικά για τις τρεις πρώτες προσκλήσεις της περιόδου 2000 – 2006.

Διάγραμμα 1.7 1η – 2η – 3η πρόσκληση Μέτρου 1.1 «Επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις» του Ε.Π.Α.Α. Α.Υ. 2000 – 2006 : Ποσοστό υλοποιημένων έργων ανά επενδυτική δαπάνη στην Π.Ε. Αρκαδίας

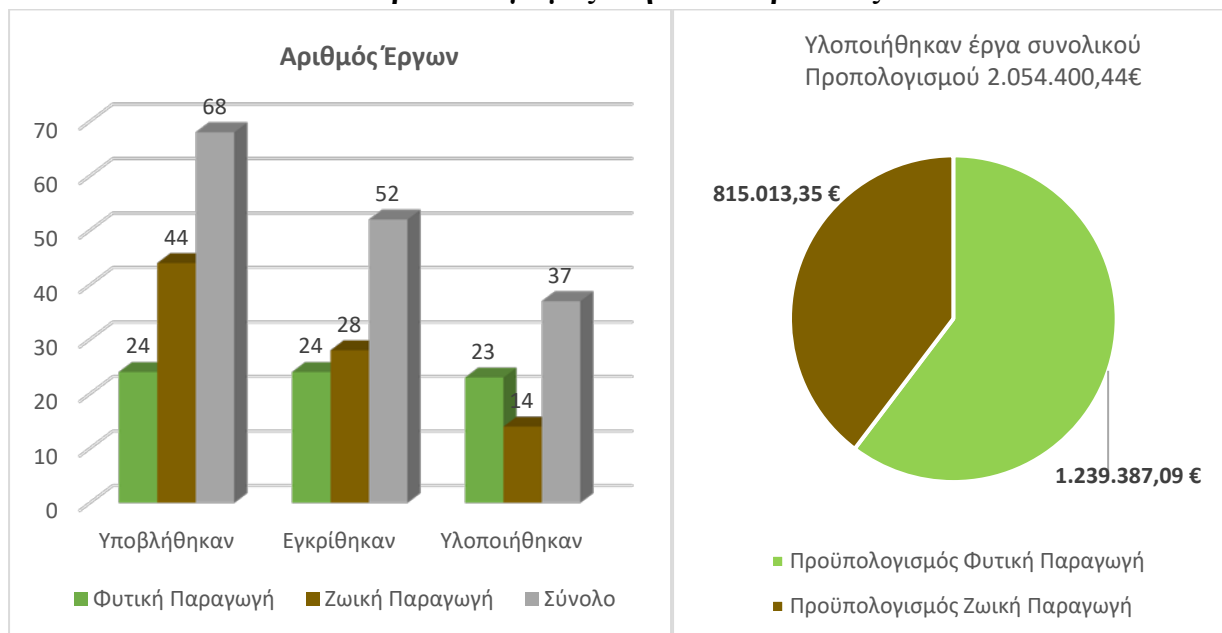

Πηγή: επεξεργασμένα στοιχεία ΔΑΟΚ Π.Ε. Αρκαδίας

Συμπερασματικά από τα παραπάνω διαγράμματα, παρουσιάζεται ότι ενώ αρχικά ο τομέας της ζωικής παραγωγής είχε περισσότερο ενδιαφέρον, στην υλοποίηση υπερίσχυσε ο κλάδος της φυτικής παραγωγής, με επενδύσεις κυρίως σε αγορά ελκυστήρων και παρελκομένων. Επομένως, οι δύο αυτές κατηγορίες με ποσοστό 44%, απορροφούν το μεγαλύτερο μέρος του προϋπολογισμού από το μέτρο των επενδυτικών ενισχύσεων την περίοδο 2000-2006.

Η 4^η και τελευταία πρόσκληση της περιόδου 2000 – 2006, προκηρύχθηκε το 2006, όπου υποβλήθηκαν συνολικά 68 έργα, εκ των οποίων 44 στην φυτική παραγωγή και 24 στη ζωική. Από αυτά εγκρίθηκαν 52 σχέδια με συνολικό εγκεκριμένο προϋπολογισμό 6.322.182,5 € και τελικά υλοποιήθηκαν τα 37 με προϋπολογισμό 2.054.400,44 €, εκ των οποίων 23 στον κλάδο της φυτικής και 14 στην ζωική. Στα παρακάτω διαγράμματα παρουσιάζονται ο αριθμός έργων που υποβλήθηκαν, εγκρίθηκαν και υλοποιήθηκαν ανά παραγωγική κατεύθυνση σε αυτή τη δράση, καθώς και ο συνολικός προϋπολογισμός των υλοποιημένων έργων ανά παραγωγική κατεύθυνση.

Διάγραμμα 1.8 4^η πρόσκληση Μέτρον 1.1 «Επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις» έτους 2006 του Ε.Π.Α.Α. Α.Υ. 2000 – 2006 : Αριθμός έργων και Υλοποιηθέν Προϋπολογισμός στην Π.Ε. Αρκαδίας

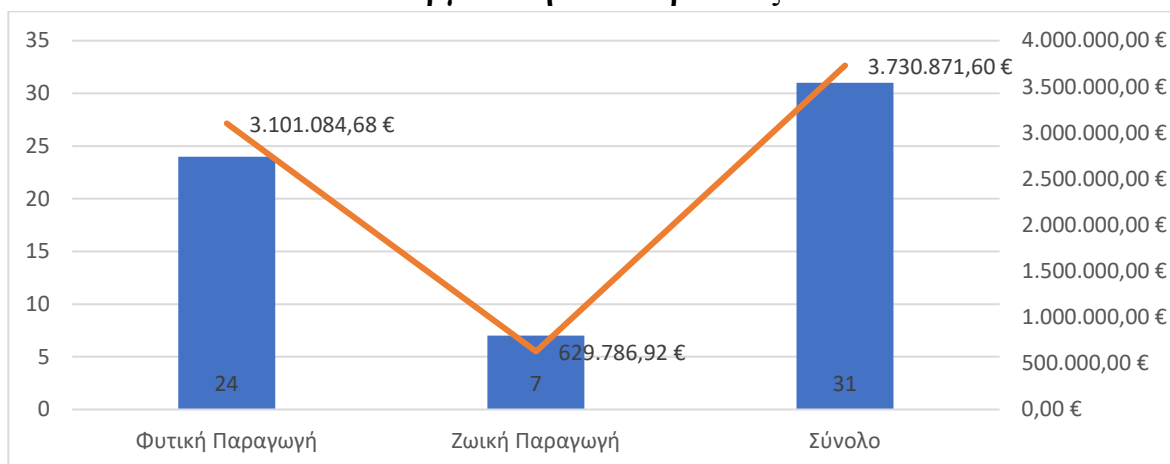
Πηγή: επεξεργασμένα στοιχεία ΔΑΟΚ Π.Ε. Αρκαδίας

Και στην 4^η πρόσκληση του μέτρου ο τομέας της ζωικής παραγωγής, σημείωσε και πάλι περισσότερο ενδιαφέρον συμμετοχής, ενώ στην υλοποίηση υπερτερεί η φυτική παραγωγή με την ολοκλήρωση όλων σχεδόν των εγκεκριμένων έργων. Το γεγονός ότι εγκρίθηκαν μόνο 28 από τις 44 υποβαλλόμενες προτάσεις στην ζωική, πιθανώς να οφείλεται σε αστοχία κατά τον σχεδιασμό και σύνταξη των φακέλων. Το ότι πάλι μόνο οι μισές από τις εγκεκριμένες προτάσεις υλοποιήθηκαν στον συγκεκριμένο κλάδο, έχει να κάνει με την ελλιπή τεχνική στήριξη των Σχεδίων Βελτίωσης κατά την παρακολούθηση και την γραφειοκρατία που συνοδεύει την κατασκευή και αδειοδότηση των σταυλικών εγκαταστάσεων.

Στην επόμενη Προγραμματική περίοδο 2007–2013 και στο Μέτρο 121 «Εκσυγχρονισμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων» συγκαταλέγονται τα Μεγάλα και τα Μικρά Σχέδια Βελτίωσης.

Στα Μεγάλα Σχέδια Βελτίωσης του Μέτρου 121, με βάση τα στοιχεία που ελήφθησαν από τον ιστότοπο του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, στην Περιφέρεια Πελοποννήσου εγκρίθηκαν 459 υποψήφιοι, ενώ για την Περιφερειακή Ενότητα Αρκαδίας εγκρίθηκαν 31, από τους οποίους οι 24 ήταν στην φυτική παραγωγή και οι 7 στην ζωική. Στο διάγραμμα που ακολουθεί φαίνεται ο αριθμός των έργων που εγκρίθηκαν και ο προϋπολογισμός ανά παραγωγική κατεύθυνση.

Διάγραμμα 1.9 Μέτρο 121 «Εκσυγχρονισμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων» - Μεγάλα Σχέδια Βελτίωσης του Π.Α.Α. 2007 – 2013 : Αριθμός και προϋπολογισμός εγκεκριμένων έργων στην Π.Ε. Αρκαδίας

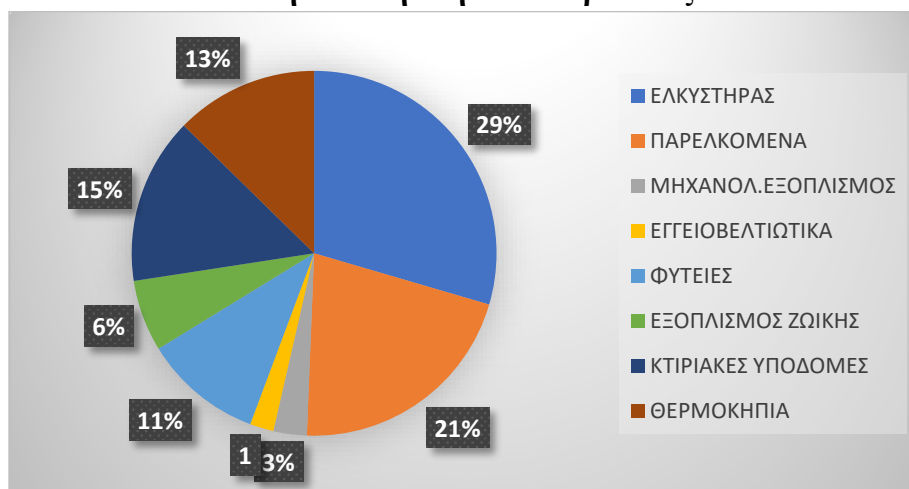

Πηγή: επεξεργασμένα στοιχεία ιστότοπου ΥΠΑΑΤ

Όπως φαίνεται ο μεγαλύτερος αριθμός των εγκεκριμένων έργων, αφορούν την φυτική παραγωγή με συνολικό προϋπολογισμό τα 3.101.084 €, έναντι των ζωικής με προϋπολογισμό μόλις 629.786€ Παρά το γεγονός ότι η αιγοπροβατοτροφία είναι ένας κλάδος ιδιαίτερα ανεπτυγμένος στην Π.Ε. Αρκαδίας, από το μέτρο των επενδυτικών ενισχύσεων την περίοδο 2007 -2013, φαίνεται να ωφελείται ο κλάδος της φυτικής παραγωγής.

Επίσης, από την επεξεργασία των διαθέσιμων στοιχείων, παρουσιάζετε στο παρακάτω διάγραμμα σε ποσοστό ο αριθμός των έργων που εγκρίθηκαν ανά επενδυτική δαπάνη την ίδια περίοδο στην Π..Ε της Αρκαδίας.

Διάγραμμα 1.10 Μέτρο 121 «Εκσυγχρονισμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων» - Μεγάλα Σχέδια Βελτίωσης του Π.Α.Α. 2007 – 2013 : Ποσοστό εγκεκριμένων έργων ανά επενδυτική δαπάνη στην Π.Ε. Αρκαδίας

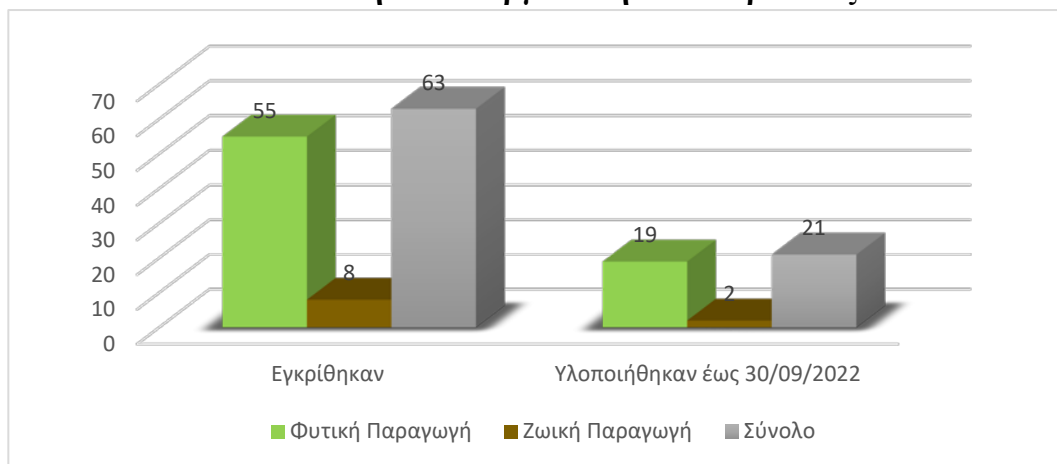
Πηγή: επεξεργασμένα στοιχεία ιστότοπου ΥΠΑΑΤ

Από το διάγραμμα φαίνεται ότι το 50% των επενδύσεων των εκμεταλλεύσεων που εγκρίθηκαν για την Περιφερειακή Ενότητα Αρκαδίας, αφορά γεωργικούς ελκυστήρες και παρελκόμενα αυτών. των εγκεκριμένων Σχεδίων Βελτίωσης την περίοδο 2007-2014, αποσκοπούσε στην αναβάθμιση της υποδύναμης των γεωργικών ελκυστήρων καθώς και στον εκσυγχρονισμό των μηχανημάτων που εκτελούν τις καλλιεργητικές εργασίες, ενώ οι επενδύσεις που αφορούσαν την ζωική παραγωγή βρίσκονταν σε πολύ χαμηλά επίπεδα.

Ωστόσο, μαζί με το Μέτρο 121 προκηρύχθηκαν και τα Μικρά Σχέδια Βελτίωσης-«ενίσχυση των αιγοπροβατοτροφικών εκμεταλλεύσεων», τα οποία αφορούσαν μόνο την ζωική παραγωγή και πιο συγκεκριμένα την εισαγωγή αμελκτικών μηχανών στις κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις. Στην Περιφέρεια Πελοποννήσου εγκρίθηκαν 34 (7,09%) υποψήφιοι ενώ στην Περιφερειακή Ενότητα της Αρκαδίας μόλις 7 (20,58% σε σύγκριση με τις άλλες Περιφερειακές Ενότητες). Αντίστοιχα ο συνολικός προϋπολογισμός για την Περιφέρεια Πελοποννήσου ανερχόταν στα 1.594.729 € και για την Αρκαδία στα 312.668 €.

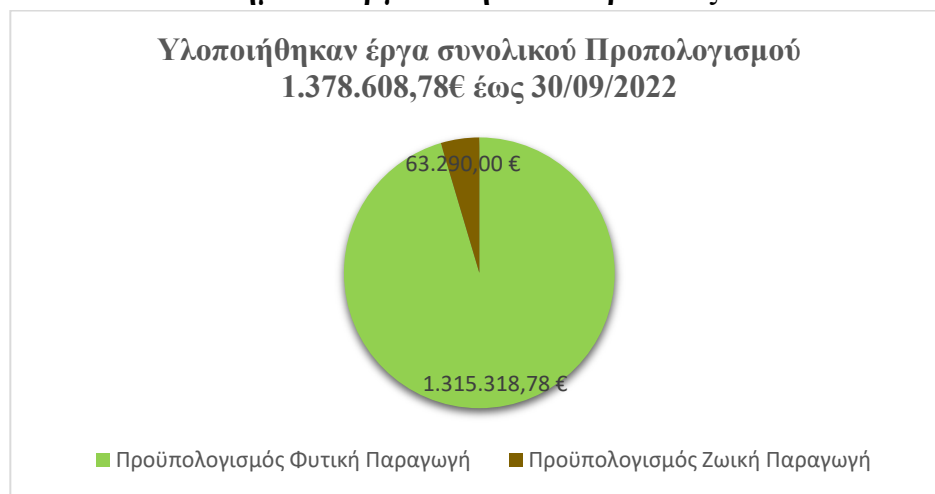
Καταλήγοντας στην τελευταία προγραμματική περίοδο **2014 – 2020**, με βάση τα στοιχεία που ελήφθησαν από τον ιστότοπο του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων στα πλαίσια της Δράσης 4.1.1. – «Υλοποίηση επενδύσεων που συμβάλλουν στην ανταγωνιστικότητα της εκμετάλλευσης», από τους συνολικά 1.401 αιτηθέντες στην Περιφέρεια Πελοποννήσου, εγκρίθηκαν οι 1.094. Όσον αφορά την Περιφερειακή Ενότητα Αρκαδίας εγκρίθηκαν 64 υποψήφιοι από τους οποίους οι 55 στην φυτική και οι 8 στην ζωική παραγωγή. Από τα στοιχεία αυτά δημιουργήθηκαν τα παρακάτω διαγράμματα που παρουσιάζουν τον αριθμό των έργων που εγκρίθηκαν και μέχρι 30/09/2022 έχουν υλοποιηθεί καθώς και τον προϋπολογισμό των μέχρι στιγμής υλοποιημένων έργων ανά παραγωγική κατεύθυνση.

Διάγραμμα 1.11 Μέτρο 4.1.1 «Υλοποίηση επενδύσεων που συμβάλλουν στην ανταγωνιστικότητα της εκμετάλλευσης» του Π.Α.Α. 2014 – 2022: Αριθμός εγκεκριμένων και υλοποιηθέντων έργων στην Π.Ε. Αρκαδίας

Πηγή: επεξεργασμένα στοιχεία ιστότοπου ΥΠΑΑΤ

Διάγραμμα 1.12 Μέτρο 4.1.1 «Υλοποίηση επενδύσεων που συμβάλλουν στην ανταγωνιστικότητα της εκμετάλλευσης» του Π.Α.Α. 2014 – 2022 : Προϋπολογισμός υλοποιημένων έργων στην Π.Ε. Αρκαδίας

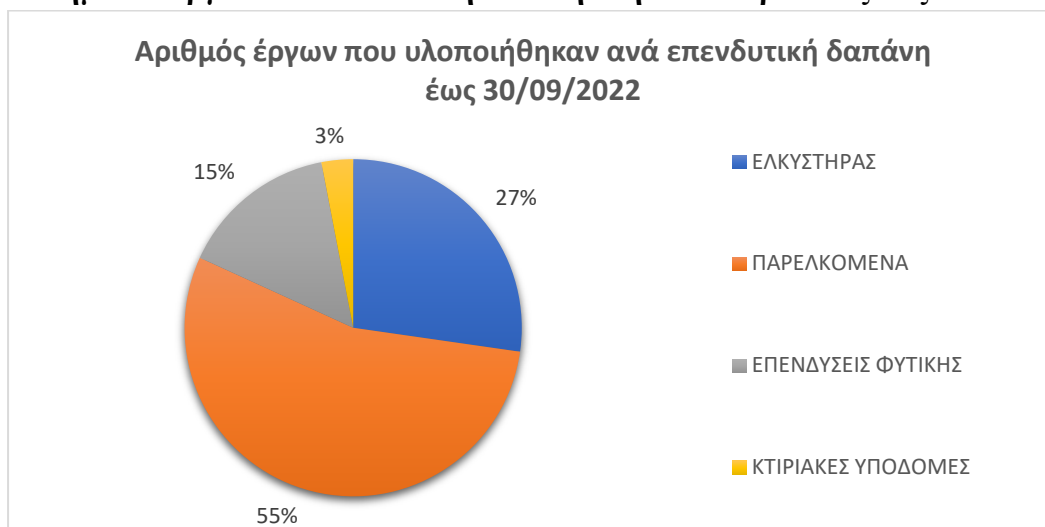

Πηγή: επεξεργασμένα στοιχεία ιστότοπου ΥΠΑΑΤ

Από τα διαγράμματα αυτά καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι για άλλη μία φορά το ποσοστό των υλοποιημένων έργων, αφορούν την φυτική παραγωγή. Οι επενδύσεις που συμβάλλουν στην ανταγωνιστικότητα των εκμεταλλεύσεων επικεντρώνονται σε ποσοστό 87% στην φυτική παραγωγή και σε μόλις 13% στην ζωική. Αντίστοιχα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι το 91% του προϋπολογισμού θα δαπανηθεί στην φυτική παραγωγή. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι προς το παρόν, μόνο 21 έργα έχουν ολοκληρώσει την υλοποίησή τους, αριθμός πολύ μικρός συγκριτικά με τον συνολικό αριθμό εγκεκριμένων έργων.

Όσον αφορά τον αριθμό των έργων που υλοποιήθηκαν ανά επενδυτική δαπάνη και απεικονίζεται στο διάγραμμα 1.13, φαίνεται ότι το 82% των επενδύσεων που εγκρίθηκαν για την Περιφερειακή Ενότητα Αρκαδίας, αφορά τους γεωργικούς ελκυστήρες και τα παρελκόμενα τους. Πιο συγκεκριμένα αξίζει να τονιστεί πως το 55% των επενδύσεων αφορούν τα παρελκόμενα. Δηλαδή για άλλη μία προγραμματική περίοδο, η πλειονότητα των υλοποιημένων Σχεδίων Βελτίωσης αποσκοπεί στην αναβάθμιση του μηχανολογικού εξοπλισμού των αγροτικών εκμεταλλεύσεων. Ωστόσο, αυξημένες είναι και οι υπόλοιπες επενδύσεις που αφορούν την φυτική παραγωγή, καθώς παρουσιάζουν ποσοστό 15%, ενώ οι επενδύσεις σε κτιριακές υποδομές εξακολουθούν να βρίσκονται σε χαμηλά επίπεδα.

Διάγραμμα 1.13 Μέτρο 4.1.1 «Υλοποίηση επενδύσεων που συμβάλλουν στην ανταγωνιστικότητα της εκμετάλλευσης» του Π.Α.Α. 2014 – 2022 : Ποσοστό υλοποιημένων έργων ανά επενδυτική δαπάνη στην Π.Ε. Αρκαδίας έως 30/09/2022

Πηγή: επεξεργασμένα στοιχεία ΔΑΟΚ Π.Ε. Αρκαδίας

Στη συνέχεια στο διάγραμμα 1.14 αποτυπώνεται η πορεία υλοποίησης των Σχεδίων Βελτίωσης της τελευταίας προγραμματικής περιόδου.

Διάγραμμα 1.14 Μέτρο 4.1.1 «Υλοποίηση επενδύσεων που συμβάλλουν στην ανταγωνιστικότητα της εκμετάλλευσης» του Π.Α.Α. 2014 – 2022 : Πορεία υλοποίησης Σχεδίων Βελτίωσης στην Π.Ε. Αρκαδίας έως 30/09/2022

Πηγή : επεξεργασμένα στοιχεία από ΔΑΟΚ Αρκαδίας

Το έτος 2021 αποπληρώθηκαν 13 έργα και το 2022 μέχρι και την στιγμή της συγγραφής της παρούσας διπλωματικής, αποπληρώθηκαν άλλα 8. Δηλαδή από τα συνολικά 64 εγκεκριμένα έργα της Περιφερειακής Ενότητας Αρκαδίας, έχουν αποπληρωθεί μόνο τα 21. Από τα 21 αυτά Σχέδια Βελτίωσης συνολικού προϋπολογισμού 1.378.608,78 €, τα 19 ανήκουν στην φυτική παραγωγή με προϋπολογισμό 1.315.318,78 € και μόλις τα 2 στην ζωική με προϋπολογισμό 63.290 €.

2. ΤΕΧΝΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ ΠΟΥ ΕΝΤΑΧΘΗΚΑΝ ΣΤΟ ΜΕΤΡΟ ΤΩΝ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΩΝ ΕΝΙΣΧΥΣΕΩΝ ΣΤΗΝ Π.Ε. ΑΡΚΑΔΙΑΣ

2.1 Η σύνθεση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στην περιφερειακή ενότητα Αρκαδίας

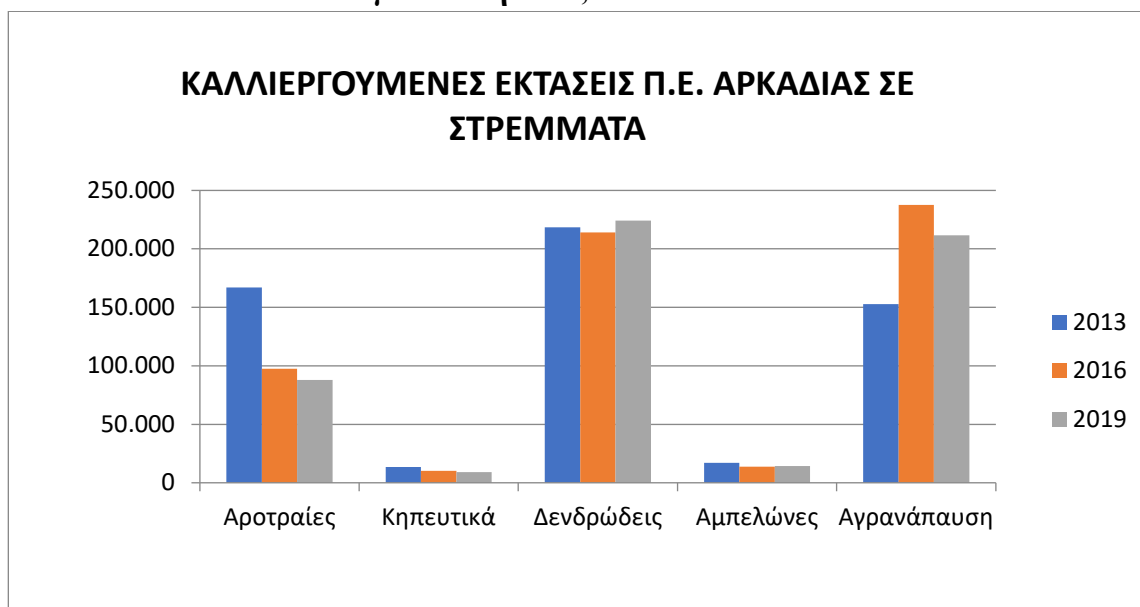
Η Περιφερειακή Ενότητα Αρκαδίας καταλαμβάνει το κεντρικό τμήμα της Πελοποννήσου και συνορεύει με όλους τους Νομούς της. Έχει έκταση 4.419 χλμ²., ενώ ο Νομός Αρκαδίας αποτελεί τον μεγαλύτερο τμήμα της Πελοποννήσου καταλαμβάνοντας το 18% της συνολικής έκτασης της. Τα 2.718 χλμ² είναι ορεινά, τα 1.210 χλμ² ημιορεινά και τα 491 χλμ² πεδινά, γεγονός που υποδεικνύει πως το μεγαλύτερο ποσοστό του ανάγλυφου της είναι ορεινό. Τα κυριότερα βουνά της είναι το Μαίναλο, το οποίο χωρίζει την Αρκαδία σε δυτική και ανατολική, ο Πάρνωνας, το Αρτεμίσιο και το Λύκαιο Όρος, ενώ σημαντικές λίμνες αποτελούν η Τάκα και η τεχνητή λίμνη Λάδωνα. Ο πληθυσμός της είναι 77.551 κάτοικοι σύμφωνα με την απογραφή του 2021, σηματοδοτώντας έτσι τον μικρότερο αριθμό πληθυσμού που καταγράφηκε ποτέ για τον Νομό, από την ίδρυση της νεότερης Ελλάδος μέχρι και σήμερα.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των μόνιμων κατοίκων της Π.Ε. Αρκαδίας παραμένουν οικονομικά μη ενεργοί, δηλαδή αποτελείται από μαθητές και σπουδαστές, συνταξιούχους, ισοδηματίες, κατοίκους που ασχολούνται με τα οικιακά και λοιπούς. Μάλιστα η Αρκαδία εμφανίζει το μεγαλύτερο ποσοστό μη οικονομικά ενεργών κατοίκων από τις υπόλοιπες περιφερειακές ενότητες της Πελοποννήσου, με το ποσοστό να αγγίζει το 61,55% (ΙΝ.Ε. Γ.Σ.Ε.Ε., 2019).

Η Περιφερειακή Ενότητα Αρκαδίας συμβάλλει μόνο κατά 0,70%-0,80% στον σχηματισμό του ΑΕΠ της χώρας και περίπου κατά 17% στον σχηματισμό του ΑΕΠ της Περιφέρειας Πελοποννήσου (ΙΝ.Ε. Γ.Σ.Ε.Ε., 2019). Ωστόσο με βάση το κατά κεφαλήν ΑΕΠ κατέχει την πρώτη θέση στην Περιφέρεια Πελοποννήσου, πράγμα που σημαίνει πως ο κάθε μόνιμος κάτοικος της Αρκαδίας παράγει περισσότερο ΑΕΠ σε σύγκριση με τους υπόλοιπους κατοίκους της Περιφέρειας (ΙΝ.Ε. Γ.Σ.Ε.Ε., 2019).

Σύμφωνα με τα στατιστικά δεδομένα της ΕΛΣΤΑΤ για τα έτη 2013 και 2016, παρατηρείται μία συνεχόμενη μείωση τόσο του αριθμού των αγροτικών εκμεταλλεύσεων όσο και του πλήθους των ανθρώπων που απασχολούνται στην γεωργία και την κτηνοτροφία. Συγκεκριμένα για το 2013 το σύνολο των αγροτικών εκμεταλλεύσεων ήταν 11.238 ενώ το 2016 έφταναν τις 10.913. Πιο αναλυτικά το 2013 οι αμιγώς γεωργικές εκμεταλλεύσεις ήταν 8.417, οι αμιγώς κτηνοτροφικές ήταν 295 και οι μικτές ήταν 2.526 ενώ το 2016 είχαμε αντίστοιχα 8.713 αμιγώς γεωργικές, 212 αμιγώς κτηνοτροφικές και 1.988 μικτές εκμεταλλεύσεις. Αυτό υποδηλώνει ότι μέσα σε μία τριετία, παρότι αυξήθηκε το πλήθος των αμιγώς γεωργικών εκμεταλλεύσεων, μειώθηκε αρκετά το πλήθος των αμιγώς κτηνοτροφικών και των μικτών. Με δύο λόγια συμπεραίνουμε ότι πολλοί αγρότες εγκαταλείπουν σταδιακά την κτηνοτροφία και στρέφονται προς την γεωργία. Παρόλα αυτά με την πάροδο των χρόνων πολλοί από αυτούς παύουν να απασχολούνται στον πρωτογενή τομέα, με αποτέλεσμα να μειώνεται όλο και περισσότερο το σύνολο των αγροτικών εκμεταλλεύσεων της Περιφερειακής Ενότητας Αρκαδίας.

Διάγραμμα 2.1 Καλλιεργούμενες εκτάσεις σε στρέμματα στο σύνολο της Π.Ε. Αρκαδίας για τα έτη 2013, 2016 και 2019.

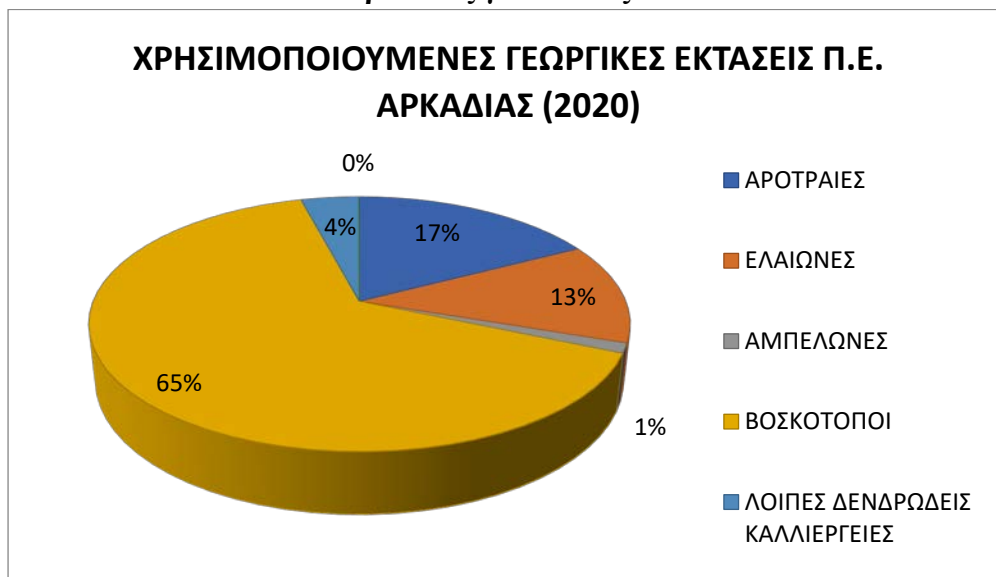

Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία ΕΛΣΤΑΤ

Με βάση συγκεντρωτικά στοιχεία που ελήφθησαν από την ΕΛΣΤΑΤ για τα έτη αναφοράς 2013, 2016 και 2019, δημιουργήθηκε διάγραμμα που απεικονίζει τις καλλιεργούμενες εκτάσεις της Περιφερειακής Ενότητας Αρκαδίας. Από αυτό το ραβδόγραμμα συμπεραίνουμε πως με την πάροδο των χρόνων υπάρχει μεγάλη μείωση στο μέγεθος των εκτάσεων που καταλαμβάνουν οι αροτραίες καλλιέργειες. Οι κηπευτικές και οι δενδρώδεις καλλιέργειες, καθώς και οι αμπελώνες βρίσκονται στα ίδια περίπου επίπεδα και για τα τρία έτη αναφοράς.

Επίσης με βάση τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για το 2020 δημιουργήθηκε ένα κυκλικό διάγραμμα που απεικονίζει την ποσοστιαία κατανομή των χρησιμοποιούμενων γεωργικών εκτάσεων (ΧΓΕ). Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως η μεγαλύτερη έκταση της Περιφερειακής Ενότητας Αρκαδίας (>60%) καταλαμβάνεται από βοσκότοπους κάτι το οποίο δικαιολογείται απόλυτα από το γεγονός ότι ο μεγαλύτερος όγκος της είναι ορεινός, περιορίζοντας έτσι τις καλλιεργούμενες εκτάσεις.

Διάγραμμα 2.2 Ποσοστιαία κατανομή χρησιμοποιούμενων γεωργικών εκτάσεων της Π.Ε. Αρκαδίας για το έτος 2020.

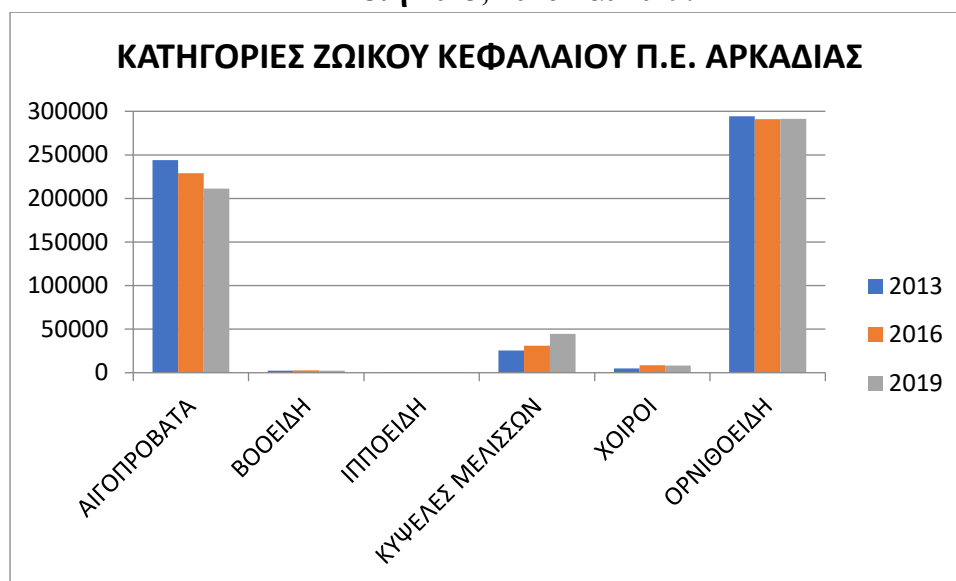

Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία ΕΛΣΤΑΤ

Αντίστοιχα με βάση συγκεντρωτικά στοιχεία που ελήφθησαν από την ιστοσελίδα του ΟΠΕΚΕΠΕ για τα έτη αναφοράς 2013, 2016 και 2019, δημιουργήθηκε ένα ραβδόγραμμα που

απεικονίζει τις διάφορες κατηγορίες ζωικού κεφαλαίου της Περιφερειακής Ενότητας Αρκαδίας, καθώς και το πλήθος που καταλαμβάνουν αυτές. Από αυτό το ραβδόγραμμα συμπεραίνουμε πως η εκτροφή των βοοειδών, των ιπποειδών και των χοίρων βρίσκεται σε πολύ χαμηλά επίπεδα και για τα τρία έτη αναφοράς. Ωστόσο αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η μελισσοκομία αυξήθηκε μέσα σε αυτό το χρονικό διάστημα, ενώ ο αριθμός των κυψελών έχει διπλασιαστεί μέσα στην δεκαετία 2010-2020 (ΟΠΕΚΕΠΕ, 2020). Επίσης λόγω των μεγάλων εκτάσεων που καλύπτονται από βοσκότοπους, όπως είναι εύλογο, η Αρκαδία καταλαμβάνει την πρώτη θέση στην αιγοπροβατοτροφία σε όλη την Περιφέρεια Πελοποννήσου. Ακόμα έρχεται δεύτερη στην παραγωγή γάλακτος αιγών και προβάτων μετά την Περιφερειακή Ενότητα της Λακωνίας (ΙΝ.Ε. Γ.Σ.Ε.Ε., 2019). Παρόλα αυτά σύμφωνα με το ραβδόγραμμα 2.3 η αιγοπροβατοτροφία τείνει να μειώνεται όλο και περισσότερο λόγω του ότι μειώνεται ο αριθμός των κατοίκων που ασχολούνται με την κτηνοτροφία. Ομοίως από το ίδιο ραβδόγραμμα συμπεραίνουμε πως η ορνιθοτροφία διατηρείται σε σταθερά επίπεδα.

Διάγραμμα 2.3 Κατανομή του ζωικού κεφαλαίου στο σύνολο της Π.Ε. Αρκαδίας για τα έτη 2013, 2016 και 2019.

Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία <http://aggregate.opekepe.gr>

2.2 Η επιλογή των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και η μεθοδολογία της έρευνας

Για την επιλογή των γεωργικών εκμεταλλεύσεων που θα αποτελούσαν αντικείμενο μελέτης, πραγματοποιήθηκε επιτόπια έρευνα στην Διεύθυνση Αγροτικής Ανάπτυξης και Κτηνιατρικής της Π.Ε. Αρκαδίας, προκειμένου να ληφθούν τα στοιχεία των εγκεκριμένων και ταυτόχρονα υλοποιημένων επενδυτικών σχεδίων της Δράσης 4.1.1 «Υλοποίηση επενδύσεων που συμβάλλουν στην ανταγωνιστικότητα της εκμετάλλευσης» του Υπομέτρου 4.1 «Επενδύσεις σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις» του Μέτρου 4 «Επενδύσεις σε υλικά στοιχεία του ενεργητικού». Η συλλογή και η ανάλυση των σχετικών στοιχείων γίνεται ανώνυμα, εμπιστευτικά και αυστηρώς μόνο για επιστημονική χρήση.

Μέχρι και τον Οκτώβριο του 2021, μήνα έναρξης της παρούσας διπλωματικής μελέτης, στην Περιφερειακή Ενότητα Αρκαδίας είχαν υλοποιηθεί συνολικά 10 Σχέδια Βελτίωσης. Από αυτά τα έργα, τα 6 αφορούν εκμεταλλεύσεις, των οποίων οι αρχηγοί συμφώνησαν για την παροχή πληροφοριών που αφορούν την παρούσα μελέτη. Ωστόσο, κατά την πορεία της έρευνας οι 2 παραγωγοί λόγω αυξημένων υποχρεώσεων δεν ήταν διατεθειμένοι να παρέχουν περαιτέρω πληροφορίες με αποτέλεσμα να μην συνεχιστούν οι συναντήσεις. Έτσι αποφασίστηκε να μελετηθούν σε βάθος οι 4 εκμεταλλεύσεις και να γίνει σύγκριση των τεχνικοοικονομικών δεδομένων και των οικονομικών αποτελεσμάτων τους για τα έτη 2017 και 2021.

Οι συναντήσεις πραγματοποιήθηκαν στις εγκαταστάσεις του μελετητικού γραφείου που διατηρώ στην Τρίπολη, ενώ ακολούθησαν και κάποιες τηλεφωνικές επικοινωνίες στις περιπτώσεις που χρειάστηκαν περαιτέρω στοιχεία και διευκρινίσεις. Οι γεωργοί ήταν φιλικά προσκείμενοι ως προς την όλη διαδικασία. Η συλλογή των στοιχείων από τους 4 κατόχους των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, έγινε με τη συμπλήρωση ερωτηματολογίου του εργαστηρίου Πολιτικής Οικονομίας και Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών, που μου χορηγήθηκε από τον κ. Καρανικόλα. Η εξαγωγή των οικονομικών αποτελεσμάτων και των δαπανών έγινε με πρόγραμμα στα υπολογιστικά φύλλα του excel, που επίσης μου χορήγησε ο επιβλέπων καθηγητής μου.

Η κάθε συνέντευξη διήρκησε 90 – 200 λεπτά με μέσο όρο τα 120 λεπτά, ενώ η απόκλιση αυτή οφειλόταν στο πλήθος των καλλιεργειών που διέφερε μεταξύ των εκμεταλλεύσεων και των στοιχείων παγίου κεφαλαίου ορισμένων παραγωγών. Ακόμα, ο χρόνος που είχε ο κάθε παραγωγός στην διάθεσή του ώστε να απαντήσει στις ερωτήσεις του ερωτηματολογίου διέφερε, λόγω των αυξημένων υποχρεώσεών τους. Η έρευνα διήρκησε περίπου 4 μήνες, καθώς ξεκίνησε τον Φεβρουάριο και ολοκληρώθηκε τον Μάιο του 2022.

Για την συλλογή και επεξεργασία όλων των απαραίτητων οικονομικών παραστατικών και στοιχείων, δημιουργήθηκαν δύο ημερολόγια εργασιών και μητρώα εισροών και εκροών για κάθε εκμετάλλευση. Το ένα αφορούσε το έτος 2017 για την καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης και το άλλο το έτος 2021, για την καταγραφή της μελλοντικής κατάστασης μετά την ολοκλήρωση του επιχειρηματικού σχεδίου.

2.3 Τεχνικοοικονομική ανάλυση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στην αρχική - υφιστάμενη κατάσταση έτους 2017

Στην ενότητα αυτή γίνεται η τεχνικοοικονομική ανάλυση των τεσσάρων εκμεταλλεύσεων που μελετήθηκαν για το έτος 2017, δηλαδή πριν την ένταξη τους στα Σχέδια Βελτίωσης. Λόγω της ανωνυμίας των παραγωγών εφεξής η πρώτη εκμετάλλευση θα παρουσιάζεται ως γεωργική εκμετάλλευση I, η δεύτερη ως II κοκ. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι παραγωγοί των τριών πρώτων εκμεταλλεύσεων είναι εγκεκριμένοι στο Μέτρο 6.1. που αφορά στην Εγκατάσταση των Νέων Γεωργών από το έτος 2014 ενώ ο παραγωγός της τέταρτης από το 2006.

2.3.1 Γεωργική εκμετάλλευση I

Η γεωργική εκμετάλλευση I εδρεύει στην τοπική κοινότητα της Βλαχοκερασιάς. Η Βλαχοκερασιά είναι ένα χωριό της Δημοτικής Ενότητας Σκιρίτιδας και με βάση την απογραφή του 2011, ο πληθυσμός της έφτανε τους 414 κατοίκους. Το χωριό βρίσκεται 22 χιλιόμετρα από την Τρίπολη και σε υψόμετρο 960 μέτρων περίπου, σε μία περιοχή γεμάτη κερασιές, καστανιές, μηλιές και καρυδιές.

Το έτος 2017 η εκμετάλλευση διαθέτει 40,5 στρέμματα γεωργικής γης, τα οποία είναι όλα ενοικιαζόμενα. Πιο συγκεκριμένα διαθέτει ελαιώνες 35,6 στρεμμάτων με 593 δένδρα και καρυδεώνες 4,9 στρεμμάτων με 28 δένδρα. Η αξία ενός στρέμματος γεωργικής γης είναι 600€ το στρέμμα και το τεκμαρτό ενοίκιο εδάφους είναι 20 €/στρ. Για την πραγματοποίηση των εργασιών απασχολήθηκαν τα τρία από τα έξι μέλη της οικογένειας και δύο εποχικοί εργάτες. Η συνολική οικογενειακή εργασία υπολογίστηκε στις 1.056 ώρες και η ξένη ήταν ίση με 192 ώρες. Ένα από τα μέλη της οικογένειας απασχολείται και εξωγεωργικά για 900 ώρες τον χρόνο. Η μηχανική εργασία των ιδιόκτητων μηχανημάτων ισούται με 1.008 ώρες, ενώ έγινε χρήση του γεωργικού ελκυστήρα και του ψεκαστικού που ανήκουν στον πατέρα του αρχηγού της εκμετάλλευσης. Η συνολική ξένη μηχανική εργασία ήταν ίση με 116 ώρες.

Το μόνιμο κεφάλαιο της εκμετάλλευσης αποτελείται από τα παρακάτω στοιχεία:

Πίνακας 2.1 Μόνιμο Κεφάλαιο Εκμετάλλευσης Ι και Μηχανικές Ώρες Εργασίας έτους 2017

Είδος μόνιμου κεφαλαίου	Αξία αντικατάστασης (€)	Υπολειμματική αξία (€)	Σύνολο παραγωγικής ζωής	Έτος αγοράς / εγκατάστασης	Ώρες χρησιμοποίησης των μηχανημάτων στην καλλιέργεια του ελαιώνα	Ώρες χρησιμοποίησης των μηχανημάτων στις υπόλοιπες καλλιέργειες
Ελαιοραβδιστικά	2.000	100	10	2016	720	
Ελαιοδίχτυα	148	7	5	2016		
Αλυσοπρίονο	300	15	12	2017	288	

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας.

Όσον αφορά την ελαιοκαλλιέργεια:

Για τις καλλιεργητικές εργασίες καταναλώθηκαν συνολικά 288 λίτρα βενζίνης. Η συνολική παραγωγή του ελαιώνα ανέρχεται σε 759,5 κιλά λάδι, 551,5 από τα οποία αυτοκαταναλώθηκαν και τα υπόλοιπα 208 πουλήθηκαν προς 3,7 €/κιλό. Η αξία του αποθηκευμένου λαδιού ισούται με 1.015,65 €. Χρησιμοποιήθηκαν λιπάσματα συνολικής αξίας 67€ και φυτοπροστατευτικά προϊόντα συνολικής αξίας 119€. Ακόμα ο παραγωγός πλήρωσε 517,97 € για δαπάνες ελαιοτριβείου.

Όσον αφορά την καλλιέργεια των καρυδιών:

Η συνολική παραγωγή των καρυδιών ανέρχεται σε 300 κιλά τα οποία πουλήθηκαν προς 2,5 €/κιλό. Δεν έγινε χρήση λιπασμάτων και φυτοπροστατευτικών προϊόντων.

Οι επιδοτήσεις στην υφιστάμενη κατάσταση ανέρχονται στα 2.590,60 € και η εξισωτική αποζημίωση στα 506,25 €. Ο παραγωγός πλήρωσε επίσης για την ασφάλιση των καλλιεργειών 146,89 €, ενώ για τη δική του ασφάλιση έδωσε 1.043,76 €. Για λοιπές δαπάνες πλήρωσε 575,44 €, ενώ η αμοιβή της ξένης ανθρώπινης εποχικής εργασίας ήταν ίση με 768€.

2.3.2 Γεωργική εκμετάλλευση ΙΙ

Η γεωργική εκμετάλλευση ΙΙ εδρεύει στην τοπική κοινότητα Βουτσίου. Το Βούτση είναι ένα χωριό της Δημοτικής Ενότητας της Κοντοβάζαινας. Με βάση την απογραφή του

2011 ο πληθυσμός του ήταν 107 κάτοικοι, ενώ βρίσκεται 51 χιλιόμετρα βορειοδυτικά από τη Δημητσάνα. Το χωριό είναι κτισμένο σε μία καταπράσινη περιοχή πάνω από την κοιλάδα του Λάδωνα.

Το έτος 2017 διαθέτει 121,6 στρέμματα γεωργικής γης, τα οποία είναι όλα ενοικιαζόμενα. Πιο συγκεκριμένα διαθέτει ελαιώνες 80,8 στρεμμάτων με 710 δένδρα και 40,8 στρέμματα που καλλιεργούνται με σανούς κριθαριού. Η αξία ενός στρέμματος γεωργικής γης είναι 600€ το στρέμμα και το τεκμαρτό ενοίκιο εδάφους είναι 30€/στρ. Για την πραγματοποίηση των εργασιών απασχολήθηκαν τα τρία από τα τέσσερα μέλη της οικογένειας και τρεις εποχικοί εργάτες. Η συνολική οικογενειακή εργασία υπολογίστηκε στις 895 ώρες και η ξένη ήταν ίση με 420 ώρες. Το ένα από τα μέλη της οικογένειας απασχολείται για 120 ώρες και σε άλλες εργασίες που αφορούν την εκμετάλλευση καθώς και 570 ώρες στην οικογενειακή επιχείρηση. Τα άλλα δύο μέλη απασχολούνται για 1.460 και 730 ώρες αντίστοιχα στην οικογενειακή επιχείρηση. Συνολικά δηλαδή η οικογένεια απασχολήθηκε εξωγεωργικά για 2.880 ώρες. Η μηχανική εργασία των ιδιόκτητων μηχανημάτων ισούται με 1.080 ώρες, ενώ έγινε χρήση του ελκυστήρα, του καλλιεργητή και του χορτοκοπτικού που ανήκουν σε μέλη της οικογένειας. Η συνολική ξένη μηχανική εργασία ήταν ίση με 85 ώρες.

Το μόνιμο κεφάλαιο της εκμετάλλευσης αποτελείται από τα παρακάτω στοιχεία:

Πίνακας 2.2 Μόνιμο Κεφάλαιο Εκμετάλλευσης Η και Μηχανικές Ώρες Εργασίας έτους 2017

Είδος μόνιμου κεφαλαίου	Αξία αντικατάστασης (€)	Υπολειμματική αξία (€)	Σύνολο παραγωγικής ζωής	Έτος αγοράς / εγκατάστασης	Ώρες χρησιμοποίησης των μηχανημάτων στην καλλιέργεια του ελαιώνα	Ώρες χρησιμοποίησης των μηχανημάτων στην καλλιέργεια του κριθαριού
Ελαιοραβδιστικά	3.000	150	10	2016	900	
Ελαιοδίχτυα	148	7	5	2017		
4 ίπox δεξαμενές	1.000	50	15	2010		
Αλυσοπρίονο	362,9	18	12	2017	180	

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Όσον αφορά την ελαιοκαλλιέργεια:

Για τις καλλιεργητικές εργασίες καταναλώθηκαν συνολικά 153 λίτρα βενζίνης. Η συνολική παραγωγή του ελαιώνα ανέρχεται σε 3.500 κιλά λάδι, 200 από τα οποία αυτοκαταναλώθηκαν, 550 από τα οποία δόθηκαν σε συγγενείς ως αμοιβή για την εργασία τους κατά την συγκομιδή και τα υπόλοιπα 2.750 πουλήθηκαν προς 3 €/κιλό. Η αξία του αποθηκευμένου λαδιού ισούται με 300€. Η καλλιέργεια είναι ξηρική οπότε δεν χρειάστηκε να γίνει άρδευση και παράλληλα ο παραγωγός δεν έκανε χρήση φυτοπροστατευτικών προϊόντων και λιπασμάτων. Οι δαπάνες του ελαιοτριβείου ήταν ίσες με 279,13 €.

Όσον αφορά την καλλιέργεια του κριθαριού:

Για τις καλλιεργητικές εργασίες καταναλώθηκαν συνολικά 80 λίτρα πετρελαίου. Για την σπορά χρησιμοποιήθηκαν 400 κιλά σπόρου με τιμή 0,33 €/κιλό, δηλαδή συνολικά δαπανήθηκαν 132€. Πραγματοποιήθηκε μία λίπανση τον Οκτώβριο με λιπάσματα συνολικής αξίας 148€. Η συγκομιδή του κριθαριού δεν πραγματοποιήθηκε, αλλά βοσκήθηκε από τα αιγοπρόβατα ξένης ζωικής εκμετάλλευσης. Ο κάτοχος των ζώων έδωσε το αντίστοιχο αντίτιμο της αξίας της συνολικής ποσότητας καρπού που θα παρήγαγε η εκμετάλλευση ΙΙ (παραγωγή 10.600 κιλά καρπός κριθαριού με 0,17 € / κιλό, δηλαδή 1.802 €).

Οι επιδοτήσεις ανέρχονται στα 6.389,40 € και η εξισωτική αποζημίωση στα 1.418,75 €, ενώ ο παραγωγός πλήρωσε για την ασφάλιση των καλλιεργειών 342,45 €. Η δική του ασφάλιση είναι ίση με 1.043,76 € για όλο το έτος, ενώ πλήρωσε για λοιπές δαπάνες 404,42 €. Ακόμα η αμοιβή της ξένης ανθρώπινης εποχικής εργασίας ήταν ίση με 1.680 €.

2.3.3 Γεωργική εκμετάλλευση ΙΙΙ

Η γεωργική εκμετάλλευση ΙΙΙ εδρεύει στην τοπική κοινότητα Τζίβα που ανήκει στη Δημοτική Ενότητα Τεγέας. Με βάση την απογραφή του 2011 ο πληθυσμός του χωριού ανερχόταν σε 283 κατοίκους. Βρίσκεται επτά χιλιόμετρα νοτιοανατολικά της Τρίπολης και έχει υψόμετρο 680 μέτρα.

Το έτος 2017 διαθέτει 177,8 στρέμματα γεωργικής γης, τα οποία είναι όλα ενοικιαζόμενα. Πιο συγκεκριμένα διαθέτει 57,5 στρέμματα που καλλιεργούνται με βίκο, 5,5 στρέμματα με σιτάρι, 11,6 στρέμματα με κριθάρι, 55,9 στρέμματα με βρώμη, 21,8 στρέμματα

με καρυδιές και 25,5 στρέμματα που είναι αγραναπαύσεις. Το καταβαλλόμενο ενοίκιο γι' αυτά ανέρχεται στα 20 € /στρέμμα, ενώ η αξία ενός στρέμματος γεωργικής γης ανέρχεται στα 400€. Για την πραγματοποίηση των εργασιών απασχολήθηκε το ένα από τα τέσσερα μέλη της οικογένειας και ένας εποχικός εργάτης. Η συνολική οικογενειακή εργασία υπολογίστηκε στις 103,5 ώρες και η ξένη εποχική ήταν ίση με 13 ώρες. Ένα από τα μέλη της οικογένειας απασχολείται και εξωγεωργικά για 1.800 ώρες τον χρόνο. Ακόμα η εκμετάλλευση δεν διαθέτει μόνιμο κεφάλαιο και για την εκτέλεση των εργασιών χρησιμοποιούνται τα μηχανήματα που ανήκουν στον πατέρα του αρχηγού της εκμετάλλευσης. Η συνολική ξένη μηχανική εργασία ήταν ίση με 103,5 ώρες.

Όσον αφορά τις αροτραίες καλλιέργειες:

Για τις καλλιεργητικές εργασίες καταναλώθηκαν συνολικά 586,37 λίτρα πετρελαίου. Για τις σπορές χρησιμοποιήθηκαν 2.967 κιλά σπόρου με τιμή 0,25 €/κιλό. Στις καλλιέργειες δεν πραγματοποιήθηκαν λιπάνσεις και ψεκασμοί, ενώ δεν έγιναν αρδεύσεις επειδή είναι ξερικές. Συγκομίστηκαν συνολικά 15.360 κιλά καρπών τα οποία πουλήθηκαν προς 0,30 €/κιλό και 21.580 κιλά σανού (δηλαδή 1.079 δέματα σανού των 20 κιλών) προς 0,30 €/κιλό.

Όσον αφορά την καλλιέργεια των καρυδιών:

Πραγματοποιήθηκε ένα φρεζάρισμα από τον παραγωγό, ενώ καταναλώθηκαν 55 λίτρα πετρελαίου.

Όσον αφορά τις αγραναπαύσεις:

Πραγματοποιήθηκε μία άροση από τον παραγωγό και καταναλώθηκαν συνολικά 195 λίτρα πετρελαίου.

Οι επιδοτήσεις ανέρχονται στα 9.617,29 € και η εξισωτική αποζημίωση στα 1.667,25 €, ενώ ο παραγωγός πλήρωσε για την ασφάλιση των καλλιεργειών του 364,59 €.

Η ασφάλιση του είναι ίση με 86,98 €/ μήνα, δηλαδή 1.043,76 € ετησίως, ενώ πλήρωσε για αμοιβή ξένης μηχανικής εργασίας 2.070 €. Αντίστοιχα η αμοιβή της ξένης ανθρώπινης εποχικής εργασίας ήταν ίση με 52 €.

2.3.4 Γεωργική εκμετάλλευση IV

Η γεωργική εκμετάλλευση IV εδρεύει στην τοπική κοινότητα των Λιθοβουνίων, της Δημοτικής Ενότητας Τεγέας. Με βάση την απογραφή του 2011 ο πληθυσμός τους ανερχόταν σε 85 κατοίκους. Οι κάτοικοι του χωριού ασχολούνται κυρίως με την γεωργία, ενώ είναι γνωστό στην Αρκαδία για την κατεξοχήν καλλιέργεια σκόρδου και πατάτας.

Το 2017 διαθέτει 68,7 στρέμματα γεωργικής γης από τα οποία τα 18,5 στρέμματα είναι ιδιόκτητα και τα 50,2 στρέμματα είναι ενοικιαζόμενα. Από τα 18,5 στρέμματα έχει 1 στρέμμα με βυσσινιές, 6,1 στρέμματα με μηλιές, 3 στρέμματα με γεώμηλα, 2,9 στρέμματα με αμπελώνα μοσχοφίλερου και 5,5 στρέμματα με κηπευτικά. Αντίστοιχα από τα 50,2 στρέμματα είχε 6,9 στρέμματα υπό αγρανάπαυση, 7,5 στρέμματα με μηλιές, 5 στρέμματα με αχλαδιές, 4,1 στρέμματα με κερασιές, 6,7 στρέμματα με γεώμηλα και 20 στρέμματα με κηπευτικά. Το ενοίκιο ανέρχεται στα 30 € /στρέμμα και η αξία του κάθε ιδιόκτητου στρέμματος είναι ίση με 450 €. Η συγκεκριμένη εκμετάλλευση δεν έχει στην ιδιοκτησία της κάποιο μηχάνημα αλλά διαθέτει μόνιμες φυτείες που παρουσιάζεται στον πίνακα 2.3.

Πίνακας 2.3 Μόνιμο Κεφάλαιο Εκμετάλλευσης IV έτους 2017

Είδος μόνιμου κεφαλαίου	Αξία αντικατάστασης (€)	Υπολειμματική αξία (€)	Σύνολο παραγωγικής ζωής	Έτος αγοράς / εγκατάστασης
Βυσσινιές	578	120	20	2012
Μηλιές	7.645	1.184	13	2012
Αμπελώνες	4.635	48	25	2013

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας.

Για την πραγματοποίηση των εργασιών απασχολήθηκαν τα τρία από τα πέντε μέλη της οικογένειας και ένας εποχικός εργάτης. Η συνολική οικογενειακή εργασία υπολογίστηκε στις 2.725 ώρες και η ξένη ήταν ίση με 96 ώρες. Το ένα από τα μέλη της οικογένειας απασχολείται για 178 ώρες και σε άλλες εργασίες που αφορούν την εκμετάλλευση, ενώ για 1.152 ώρες ασχολήθηκε με την απ' ευθείας διάθεση των παραγόμενων προϊόντων στην λαϊκή αγορά. Ακόμα η εκμετάλλευση για την εκτέλεση των εργασιών χρησιμοποιούνται τα μηχανήματα που ανήκουν στον πατέρα του αρχηγού της εκμετάλλευσης. Η συνολική ξένη μηχανική εργασία ήταν ίση με 541,18 ώρες.

Όσον αφορά την καλλιέργεια των βυσσινιών:

Για τις καλλιεργητικές εργασίες καταναλώθηκαν συνολικά 49,45 λίτρα πετρελαίου. Πραγματοποιήθηκαν 11 αρδεύσεις με τη χρήση γεννήτριας από 2 ώρες κάθε φορά, ενώ καταναλώθηκαν 200 κυβικά μέτρα νερού και οι δαπάνες άρδευσης ήταν ίσες με 11,33 €.Ακόμα έγινε χρήση φυτοπροστατευτικών προϊόντων αξίας 189 € και λιπασμάτων αξίας 27,76 €. Η συνολική παραγωγή των βυσσινιών ανέρχεται σε 600 κιλά, τα οποία πουλήθηκαν προς 1,9 €/κιλό.

Όσον αφορά την καλλιέργεια των κερασιών:

Για τις καλλιεργητικές εργασίες καταναλώθηκαν συνολικά 208 λίτρα πετρελαίου. Πραγματοποιήθηκαν 11 αρδεύσεις με τη χρήση γεννήτριας από 4 ώρες κάθε φορά, ενώ καταναλώθηκαν 820 κυβικά μέτρα νερού και οι δαπάνες άρδευσης ήταν ίσες με 180,4 €.Ακόμα έγινε χρήση φυτοπροστατευτικών προϊόντων αξίας 730,64 € και λιπασμάτων αξίας 113,82 €. Η συνολική παραγωγή των κερασιών ανέρχεται σε 1.000 κιλά, τα οποία πουλήθηκαν προς 1,5 €/κιλό.

Όσον αφορά την καλλιέργεια των μηλιών:

Για τις καλλιεργητικές εργασίες καταναλώθηκαν συνολικά 879,4 λίτρα πετρελαίου. Πραγματοποιήθηκαν 16 αρδεύσεις με τη χρήση γεννήτριας από 7 ώρες κάθε φορά, ενώ καταναλώθηκαν 1.632 κυβικά μέτρα νερού και οι δαπάνες άρδευσης ήταν ίσες με 359,04 €.Ακόμα έγινε χρήση φυτοπροστατευτικών προϊόντων αξίας 2.792,03 € και λιπασμάτων αξίας 906,59 €. Η συνολική παραγωγή των μήλων ανέρχεται σε 36.000 κιλά, τα οποία πουλήθηκαν προς 0,85 €/κιλό.

Όσον αφορά την καλλιέργεια των αχλαδιών:

Για τις καλλιεργητικές εργασίες καταναλώθηκαν συνολικά 363 λίτρα πετρελαίου. Πραγματοποιήθηκαν 16 αρδεύσεις με τη χρήση γεννήτριας από 3 ώρες κάθε φορά, ενώ καταναλώθηκαν 600 κυβικά μέτρα νερού και οι δαπάνες άρδευσης ήταν ίσες με 132 €.Ακόμα έγινε χρήση φυτοπροστατευτικών προϊόντων αξίας 2.307,54 € και λιπασμάτων αξίας 475,35 €. Η συνολική παραγωγή των αχλαδιών ανέρχεται σε 17.000 κιλά, τα οποία πουλήθηκαν προς 0,80 €/κιλό.

Όσον αφορά τις αγραναπαύσεις:

Πραγματοποιήθηκε μία άρροση από τον παραγωγό και καταναλώθηκαν συνολικά 41,4 λίτρα πετρελαίου.

Όσον αφορά την καλλιέργεια των γεώμηλων:

Για τις καλλιεργητικές εργασίες καταναλώθηκαν συνολικά 449,42 λίτρα πετρελαίου. Πραγματοποιήθηκαν 38 αρδεύσεις με τη χρήση γεννήτριας από 4 ώρες κάθε φορά, ενώ καταναλώθηκαν 6.305 κυβικά μέτρα νερού και οι δαπάνες άρδευσης ήταν ίσες με 1.387 €. Για την σπορά χρησιμοποιήθηκαν 3.000 κιλά πατατόσπορου συνολικής αξίας 2.858 €. Ακόμα έγινε χρήση φυτοπροστατευτικών προϊόντων αξίας 1.743,61 € και λιπασμάτων αξίας 1.240 €. Η συνολική παραγωγή των γεώμηλων ανέρχεται σε 40.000 κιλά, τα οποία πουλήθηκαν προς 0,50 €/κιλό.

Όσον αφορά την καλλιέργεια του αμπελώνα:

Για τις καλλιεργητικές εργασίες καταναλώθηκαν συνολικά 115,8 λίτρα πετρελαίου. Δεν πραγματοποιήθηκαν αρδεύσεις, ενώ έγινε χρήση φυτοπροστατευτικών προϊόντων αξίας 55,13 € και λιπασμάτων αξίας 199,87 €. Η συνολική παραγωγή των νωπών σταφυλιών ανέρχεται σε 3.300 κιλά, τα οποία πουλήθηκαν προς 0,58 €/κιλό.

Όσον αφορά την καλλιέργεια των κηπευτικών:

Για τις καλλιεργητικές εργασίες καταναλώθηκαν συνολικά 901,31 λίτρα πετρελαίου. Πραγματοποιήθηκαν 35 αρδεύσεις με τη χρήση γεννήτριας από 2 ώρες κάθε φορά, ενώ καταναλώθηκαν 16.575 κυβικά μέτρα νερού και οι δαπάνες άρδευσης ήταν ίσες με 3.646,5 €. Για την σπορά χρησιμοποιήθηκαν σπόροι και φυτάρια συνολικής αξίας 8.597€. Ακόμα έγινε χρήση φυτοπροστατευτικών προϊόντων αξίας 443€ και λιπασμάτων αξίας 2.932€. Η συνολική παραγωγή των κηπευτικών ανέρχεται σε 47.500 κιλά, τα οποία πουλήθηκαν με μέση τιμή ίση με 0,60 €/κιλό.

Οι επιδοτήσεις ανέρχονται στα 1.975,55€ και οι αποζημιώσεις στα 652,65 €. Ο παραγωγός πλήρωσε επίσης για την ασφάλιση των καλλιεργειών 2.438,76 €.

Η ασφάλιση του αρχηγού της εκμετάλλευσης είναι 133,24€/ μήνα, ενώ πλήρωσε για την ξένη μηχανική εργασία 10.823,6€, για τις αρδεύσεις 5.716,37 € συνολικά και για την αποθήκευση των μηλοειδών σε ψυγεία 5.300 €. Δηλαδή οι συνολικές γενικές δαπάνες είναι

ίσες με 21.839,97 €. Ακόμα η αμοιβή της ξένης ανθρώπινης εποχικής εργασίας ήταν ίση με 384€

2.3.5 Διαρθρωτικά στοιχεία των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στην υφιστάμενη κατάσταση – έτος 2017

Στη συνέχεια παρατίθενται τα διαρθρωτικά στοιχεία και των τεσσάρων εκμεταλλεύσεων για το έτος 2017. Πιο συγκεκριμένα απεικονίζονται η συνολική χρησιμοποιούμενη έκταση σε στρέμματα, το ποσοστό αυτής που είναι ενοικιαζόμενη και το ποσοστό αυτής που είναι αρδευόμενη.

Πίνακας 2.4 Διαρθρωτικά Στοιχεία των Εκμεταλλεύσεων στην Υφιστάμενη Κατάσταση έτους 2017

Εκμεταλλεύσεις	Συνολική Χρησιμοποιούμενη Έκταση (στρ.)	Ποσοστό Ενοικιαζόμενης Έκτασης (%)	Ποσοστό Αρδευόμενης Έκτασης (%)
Εκμετάλλευση I	40,5	100	0
Εκμετάλλευση II	121,6	100	0
Εκμετάλλευση III	177,8	100	8,6
Εκμετάλλευση IV	68,7	73,07	80,2
Μ.Ο.	102,15	93,3	22,2

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της επιτόπιας έρευνας.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 2.4 ο μέσος όρος της συνολικής χρησιμοποιούμενης έκτασης είναι 102,15 στρέμματα. Οι τρεις πρώτες εκμεταλλεύσεις διαθέτουν 100% ενοικιαζόμενη γη, ενώ στην εκμετάλλευση IV μόνο το 26,93% των εδαφών της είναι ιδιόκτητο. Ακόμα, οι εκμεταλλεύσεις I και II δεν διαθέτουν αρδευόμενη γη, στην εκμετάλλευση III μόνο το 8,6% των εδαφών της είναι αρδευόμενο, ενώ αντίθετα η εκμετάλλευση IV διαθέτει αρδευόμενα εδάφη κατά 80,2% σε σύγκριση με τις συνολικές της εκτάσεις.

Στον επόμενο πίνακα παρουσιάζονται οι ώρες της ετήσιας ανθρώπινης απασχόλησης, τόσο της οικογενειακής, όσο και της ξένης, εντός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Οι ώρες αυτές εκφράζονται σε ΜΑΕ, δηλαδή ως Μονάδες Ανθρώπινης Εργασίας, όπου 1 ΜΑΕ=1.800 ώρες απασχόλησης το έτος.

Πίνακας 2.5 Ανθρώπινη απασχόληση εντός της γεωργικής εκμετάλλευσης για το σύνολο των Εκμεταλλεύσεων στην Υφιστάμενη Κατάσταση έτος 2017

Εκμεταλλεύσεις	Οικογενειακή		Ξένη		Συνολική	
	Ώρες	ΜΑΕ	Ώρες	ΜΑΕ	Ώρες	ΜΑΕ
Εκμετάλλευση I	1.056	0,59	192	0,11	1.248	0,69
Εκμετάλλευση II	895	0,50	420	0,23	1.315	0,73
Εκμετάλλευση III	103,5	0,06	13	0,01	116,5	0,06
Εκμετάλλευση IV	2.725	1,51	96	0,05	2.821	1,56
Μ.Ο.	1.194	0,67	180	0,1	1.375	0,77

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της επιτόπιας έρευνας.

Από τον πίνακα αυτό συμπεραίνουμε ότι η οικογενειακή και ξένη απασχόληση για το σύνολο των εκμεταλλεύσεων (μέσος όρος) είναι 0,67 Μ.Α.Ε. και 0,1 Μ.Α.Ε. αντίστοιχα, ενώ ο μέσος όρος των συνολικών Μ.Α.Ε. ανέρχεται σε 0,77.

Όσον αφορά για κάθε γεωργική εκμετάλλευση ξεχωριστά, για την εκμετάλλευση Ιη οικογενειακή απασχόληση είναι 0,59 ΜΑΕ, για την ΙΙ 0,50 ΜΑΕ, για την ΙΙΙ 0,06 ΜΑΕ και για την ΙV 1,51 ΜΑΕ. Συνεπώς φαίνεται να υπάρχει αναλογική σχέση με το είδος των καλλιεργειών που χρησιμοποιούνται και την οικογενειακή ανθρώπινη απασχόληση, γεγονός που δικαιολογεί τις μεγάλες διαφορές στον εξεταζόμενο δείκτη. Για την ξένη απασχόληση έχουμε ότι για την εκμετάλλευση Ι είναι 0,11 ΜΑΕ, για την ΙΙ είναι 0,23 ΜΑΕ, για την ΙΙΙ είναι 0,01 ΜΑΕ και για την ΙV 0,05 ΜΑΕ. Συνεπώς παρατηρούμε ότι η ξένη εποχική εργασία βρίσκεται σε πολύ χαμηλά επίπεδα, ενώ αυξάνεται όσο αυξάνεται και ο βαθμός των απαιτήσεων μιας συγκεκριμένης καλλιέργειας. Οι εργάτες απασχολούνται εποχικά την περίοδο που είναι αυξημένες οι απαιτήσεις σε εργατικά, κάτι που ισχύει κυρίως κατά την περίοδο των κλαδεμάτων και των συγκομιδών.

Η αμοιβή της ξένης ανθρώπινης εργασίας για το 2017 είναι σταθερή για όλες τις εκμεταλλεύσεις και ισούται με 4 € την ώρα.

Στον επόμενο πίνακα παρουσιάζονται οι ώρες της ετήσιας συνολικής οικογενειακής απασχόλησης εντός και εκτός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

Πίνακας 2.6 Οικογενειακή απασχόληση στην Υφιστάμενη Κατάσταση έτους 2017

Εκμεταλλεύσεις	Εντός γ. εκμ.		Εκτός γ. εκμ.		Συνολική	
	Ώρες	ΜΑΕ	Ώρες	ΜΑΕ	Ώρες	ΜΑΕ
Εκμετάλλευση I	1.056	0,59	900	0,5	1.956	1,09
Εκμετάλλευση II	895	0,50	2.880	1,60	3.775	2,10
Εκμετάλλευση III	103,5	0,06	1.800	1	1.903,5	1,06
Εκμετάλλευση IV	2.725	1,51	1.330	0,74	4.055	2,25
Μ.Ο.	1.195	0,67	1.727	0,96	2.922	1,63

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της επιτόπιας έρευνας.

Η συνολική ετήσια οικογενειακή απασχόληση εντός και εκτός της κάθε εκμετάλλευσης είναι ίση με 1.956 ώρες και 1,09 ΜΑΕ για την εκμετάλλευση I, 3.775 ώρες και 2,10 ΜΑΕ για την II, 1.903,5 ώρες και 1,06 ΜΑΕ για την III και 4.055,18 με 2,25 ΜΑΕ για την IV. Πιο συγκεκριμένα η οικογενειακή απασχόληση εντός της κάθε εκμετάλλευσης είναι 1.056 ώρες για την I, 895 ώρες για την II, 103,5 ώρες για την III και 2.725,18 ώρες για την IV. Γνωρίζοντας ότι η ετήσια απασχόληση στην γεωργική εκμετάλλευση πρέπει να είναι τουλάχιστον ίση με το 30% της συνολικής ετήσιας απασχόλησης, δηλαδή ίση με 672 ώρες, συμπεραίνουμε ότι στην γεωργική εκμετάλλευση III υπολείπονται ώρες εργασίας εντός της εκμετάλλευσης, ενώ ο μέσος όρος και των τεσσάρων εκμεταλλεύσεων ξεπερνά αυτό το ελάχιστο όριο.

2.4 Τεχνικοοικονομική Ανάλυση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων μετά την υλοποίηση των Επενδύσεων – Μελλοντική Κατάσταση έτους 2021

Στην ενότητα αυτή πραγματοποιείτε η τεχνικοοικονομική ανάλυση των τεσσάρων εκμεταλλεύσεων κατά το έτος 2021, το οποίο αποτελεί το αμέσως επόμενο έτος από την υλοποίηση του επιχειρηματικού τους σχεδίου, ή μελλοντική κατάσταση, όπως ονομάζεται στο μέτρο των επενδυτικών ενισχύσεων, των Σχεδίων Βελτίωσης.

2.4.1 Γεωργική εκμετάλλευση I

Η γεωργική εκμετάλλευση I το έτος 2021 διαθέτει 41,1 στρέμματα γεωργικής γης τα οποία είναι όλα ενοικιαζόμενα. Πιο συγκεκριμένα διαθέτει ελαιώνες 32,5 στρεμμάτων με 670 δένδρα, καρυδιές 5,9 στρεμμάτων με 43 δένδρα και κερασιές 2,7 στρεμμάτων με 12 δένδρα. Η αξία ενός στρέμματος γεωργικής γης είναι 600€ και το τεκμαρτό ενοίκιο εδάφους είναι 30€/στρ.

Για την πραγματοποίηση των εργασιών απασχολήθηκαν τα τρία από τα έξι μέλη της οικογένειας και τρεις εποχικοί εργάτες. Η συνολική οικογενειακή εργασία υπολογίστηκε στις 857 ώρες και η ξένη ήταν ίση με 288 ώρες. Ένα από τα μέλη της οικογένειας απασχολείται και εξωγεωργικά για 1.800 ώρες τον χρόνο.

Επίσης η εκμετάλλευση εξακολουθεί να διαθέτει το αλυσοπρίονο και τα ελαιοραβδιστικά που διέθετε το 2017, ενώ μετά την υλοποίηση του επιχειρηματικού της σχεδίου στο πρόγραμμα των επενδυτικών ενισχύσεων στην Δράση 4.1.1., απέκτησε έναν γεωργικό ελκυστήρα, μία φρέζα και έναν καταστροφέα.

Η μηχανική εργασία των ιδιόκτητων μηχανημάτων ισούται με 1.085 ώρες, ενώ έγινε χρήση για 60 ώρες του ψεκαστικού που ανήκει στον πατέρα του κατόχου της εκμετάλλευσης.

Το μόνιμο κεφάλαιο της αποτελείται από τα στοιχεία που περιγράφονται στον Πίνακα 2.7:

Πίνακας 2.7 Μόνιμο Κεφάλαιο Εκμετάλλευσης Ι και Μηχανικές Ώρες Εργασίας έτους 2021

Είδος μόνιμου κεφαλαίου	Αξία αντικατάστασης (€)	Υπολειμματική αξία (€)	Σύνολο παραγωγικής ζωής	Έτος αγοράς / εγκατάστασης	Ώρες χρησιμοποίησης των μηχανημάτων στην καλλιέργεια του ελαιώνα	Ώρες χρησιμοποίησης των μηχανημάτων στην καλλιέργεια του κριθαριού
Ελαιοραβδιστικά	2.000	100	10	2016	720	
Ελαιοδίχτυα	148	7	5	2016		
Αλυσοπρίονο	300	15	12	2017	252	
Τρακτέρ 74,12 hp	39.330	1967	12	2020	112	1
Φρέζα	5.500	275	8	2020		1
Καταστροφέας	4.800	240	10	2020	16	

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας.

Όσον αφορά την ελαιοκαλλιέργεια:

Για τις καλλιεργητικές εργασίες καταναλώθηκαν συνολικά 296 λίτρα βενζίνης και 33 λίτρα πετρελαίου. Η συνολική παραγωγή του ελαιώνα ανέρχεται σε 1.096,5 κιλά λάδι, 400 από τα οποία αυτοκαταναλώθηκαν, 430 αξίας 1.290€ αποθηκεύτηκαν στο ελαιοτριβείο και τα υπόλοιπα 266,5 πουλήθηκαν προς 3 €/κιλό. Για τη λίπανση χρησιμοποιήθηκαν λιπάσματα συνολικής αξίας 242,89 €, ενώ για την φυτοπροστασία χρησιμοποιήθηκαν φυτοπροστατευτικά προϊόντα συνολικής αξίας 327,07 €. Ακόμα ο παραγωγός πλήρωσε για δαπάνες ελαιοτριβείου 500€

Όσον αφορά την καλλιέργεια των καρυδιών:

Για τις καλλιεργητικές εργασίες καταναλώθηκαν συνολικά 4 λίτρα πετρελαίου. Η συνολική παραγωγή των καρυδιών ανέρχεται σε 300 κιλά τα οποία πουλήθηκαν προς 2,5 €/κιλό. Δεν έγινε χρήση λιπασμάτων και φυτοπροστατευτικών προϊόντων.

Όσον αφορά την καλλιέργεια των κερασιών:

Δεν πραγματοποιήθηκε κάποια καλλιεργητική φροντίδα ενώ δεν έγινε συγκομιδή, λόγω του ότι το συγκεκριμένο έτος αναφοράς τα δένδρα ήταν παγετόπληκτα.

Οι επιδοτήσεις ανέρχονται στα 2.336,13 € και η εξισωτική αποζημίωση στα 513,75 €. Σχετικά με τους ελαιώνες, λόγω ανεμοθύελλας που συνέβη στις αρχές του έτους 2021, στην πορεία επηρεάστηκε αρνητικά η παραγωγή. Μετά από την εκτίμηση της ζημιάς, ο κάτοχος της

εκμετάλλευσης έλαβε αποζημίωση ύψους 1.364,35 €. Ο παραγωγός πλήρωσε επίσης για την ασφάλιση των καλλιεργειών 291,86 €. Η ασφάλιση του είναι ίση με 123 €/ μήνα, δηλαδή 1.476 € το έτος, ενώ πλήρωσε για λοιπές δαπάνες 1.266 €. Ακόμα η αμοιβή της ξένης ανθρώπινης εποχικής εργασίας ήταν ίση με 1.440 €.

2.4.2 Γεωργική εκμετάλλευση II

Η γεωργική εκμετάλλευση II το έτος 2021 διαθέτει 125 στρέμματα γεωργικής γης από τα οποία τα 5,9 είναι ιδιόκτητα και τα 119,1 ενοικιαζόμενα. Η αξία του κάθε ιδιόκτητου στρέμματος ανέρχεται σε 800 €, ενώ για τα ενοικιαζόμενα εδάφη καταβάλλει ενοίκιο 30€/στρέμμα. Πιο συγκεκριμένα διαθέτει βιολογικούς ελαιώνες συνολικής εκτάσεως 84,2 στρεμμάτων με 790 δένδρα και 40,8 στρέμματα που καλλιεργήθηκαν με βιολογικό σανό κριθαριού.

Για την πραγματοποίηση των εργασιών απασχολήθηκαν τα δύο από τα τέσσερα μέλη της οικογένειας. Η συνολική οικογενειακή εργασία υπολογίστηκε στις 320 ώρες. Το ένα από τα μέλη της οικογένειας απασχολείται για 180 ώρες σε άλλες εργασίες που αφορούν την εκμετάλλευση καθώς και 570 ώρες στην οικογενειακή επιχείρηση. Τα άλλα δύο μέλη απασχολούνται για 1.460 και 730 ώρες αντίστοιχα στην οικογενειακή επιχείρηση. Η μηχανική εργασία των ιδιόκτητων μηχανημάτων ισούται με 304 ώρες.

Επίσης η εκμετάλλευση εξακολουθεί να διαθέτει τα τρία ελαιοραβδιστικά που διέθετε και το 2017, ενώ μέσω της υλοποίησης του επιχειρηματικού της σχεδίου στο πρόγραμμα των επενδυτικών ενισχύσεων στην Δράση 4.1.1, απέκτησε μία πλατφόρμα, έναν γεωργικό ελκυστήρα, έναν ισοπεδωτή, έναν καλλιεργητή, ένα ρίπερ, μία φρέζα, έναν καταστροφέα, ένα θρυμματιστή, ένα αναρτώμενο ψεκαστικό και ένα αλυσοπρίονο.

Συνεπώς το μόνιμο κεφάλαιο της αποτελείται από τα παρακάτω στοιχεία:

Πίνακας 2.8 Μόνιμο Κεφάλαιο Εκμετάλλευσης II και Μηχανικές Ώρες Εργασίας έτους 2021

Είδος μονίμου κεφαλαίου	Αξία αντικατάστασης (€)	Υπολειμματική αξία (€)	Σύνολο παραγωγικής ζωής	Έτος αγοράς / εγκατάστασης	Ώρες χρησιμοποίησης των μηχανημάτων στην καλλιέργεια του ελαιώνα	Ώρες χρησιμοποίησης των μηχανημάτων στην καλλιέργεια του κριθαριού
Ελαιοραβδιστικά	3.000	150	10	2016	160	
Ελαιοδίκτυα	148	7	5	2016		
4 ίποχδεξαμενές	1.000	50	15	2010		
Αλυσοπρίονο	242	12	12	2020	72	
Πλατφόρμα	4.900	245	15	2020		
Τρακτέρ 75 hp	33.915	1.696	12	2020	60	12
Ισοπεδωτής	2.150	108	10	2020	0	0
Καλλιεργητής	1.600	80	12	2020	0	10
Ρίπερ	3.200	160	10	2020	0	0
Φρέζα	3.950	198	8	2020	0	0
Καταστροφέας	3.000	150	10	2020	30	0
Θρυμματιστής	5.800	290	10	2020	30	0
Αναρτώμενο ψεκαστικό	1.650	83	10	2020	0	0
Φυτεία ελιάς	2.232	3.500	90	2021		

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας.

Όσον αφορά την ελαιοκαλλιέργεια:

Για τις καλλιεργητικές εργασίες καταναλώθηκαν συνολικά 40 λίτρα πετρελαίου και 76 λίτρα βενζίνης. Η συνολική παραγωγή του ελαιώνα ανέρχεται σε 2.850 κιλά λάδι, 200 από τα οποία αυτοκαταναλώθηκαν, 1.000 από τα οποία δόθηκαν σε συγγενείς ως αμοιβή για την εργασία τους κατά την συγκομιδή και τα υπόλοιπα 1.650 πουλήθηκαν προς 4 €/κιλό. Η καλλιέργεια είναι ξηρική οπότε δεν χρειάστηκε να γίνει άρδευση, ενώ λόγω του ότι είναι βιολογική ο παραγωγός δεν έκανε χρήση φυτοπροστατευτικών προϊόντων και λιπασμάτων. Ο παραγωγός πλήρωσε για δαπάνες ελαιοτριβείου 420,49 €.

Όσον αφορά την καλλιέργεια του κριθαριού:

Για τις καλλιεργητικές εργασίες καταναλώθηκαν συνολικά 52 λίτρα πετρελαίου. Για την σπορά χρησιμοποιήθηκαν 400 κιλά ιδιοπαραγόμενου σπόρου. Δεν έγινε άρδευση της καλλιέργειας, ενώ λόγω του ότι είναι βιολογική ο παραγωγός δεν έκανε χρήση φυτοπροστατευτικών προϊόντων και λιπασμάτων. Η συγκομιδή του κριθαριού δεν πραγματοποιήθηκε αλλά βοσκήθηκε από τα αιγοπρόβατα ξένης ζωικής εκμετάλλευσης. Ο κάτοχος των ζώων έδωσε αντίτιμο 2.112 €

Οι επιδοτήσεις ανέρχονται στα 9.462,85€ και η εξισωτική αποζημίωση στα 1.480 €. Ο παραγωγός πλήρωσε για την ασφάλιση των καλλιεργειών 351,32€. Η ασφάλιση του αρχηγού της εκμετάλλευσης είναι 121€/ μήνα, δηλαδή 1.452 € ετησίως, ενώ πλήρωσε για λοιπές δαπάνες 1.076,49 € και το ετήσιο κόστος πιστοποίησης των βιολογικών ήταν 308,17 €.

2.4.3 Γεωργική εκμετάλλευση III

Η γεωργική εκμετάλλευση III το έτος 2021 διαθέτει 439,9 στρέμματα ενοικιαζόμενης γεωργικής γης για τα οποία καταβάλλει ενοίκιο 20 € /στρέμμα. Η αξία ενός στρέμματος γεωργικής γης ανέρχεται στα 400 €, ενώ το 2019 εντάχθηκε στο μέτρο της βιολογικής γεωργίας. Πιο συγκεκριμένα διαθέτει τις εξής καλλιέργειες βιολογικής: 195,2 στρέμματα που καλλιεργούνται με βίκο, 80,2 στρέμματα με σιτάρι, 48,6 στρέμματα με κριθάρι, 74,4 στρέμματα με αραβόσιτο και 25,4 στρέμματα με καρυδιές. Ακόμα διαθέτει 16,1 στρέμματα που βρίσκονται υπό αγρανάπαυση

Για την πραγματοποίηση των εργασιών απασχολήθηκε το ένα από τα τέσσερα μέλη της οικογένειας και ένας εποχικός εργάτης. Η συνολική οικογενειακή εργασία υπολογίστηκε στις 150,5 ώρες και η ξένη εποχική ήταν ίση με 60 ώρες. Ένα από τα μέλη της οικογένειας απασχολείται και εξωγεωργικά για 1.800 ώρες τον χρόνο. Η μηχανική εργασία των ιδιόκτητων μηχανημάτων ισούται με 152 ώρες.

Ύστερα από την υλοποίηση του επιχειρηματικού της σχεδίου στο πρόγραμμα των επενδυτικών ενισχύσεων στην Δράση 4.1.1, το ιδιόκτητο μόνιμο κεφάλαιο φαίνεται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 2.9 Μόνιμο Κεφάλαιο Εκμετάλλευσης ΙΙΙ και Μηχανικές Ώρες Εργασίας έτους 2021

Είδος μονίμου κεφαλαίου	Αξία αντικατάστασης (€)	Υπολειμματική αξία (€)	Σύνολο παραγωγικής ζωής	Έτος αγοράς / εγκατάστασης	Ώρες χρησιμοποίησης των μηχανημάτων στις καλλιέργειες
Τρακτέρ 95,06hp	87.160	4.358	12	2020	152
Φρέζα	4.200	210	8	2020	5
Άροτρο	6.500	325	10	2020	9
Δισκοσβάρνα	5.600	280	15	2020	32

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας.

Όσον αφορά τις αροτραίες καλλιέργειες:

Για τις καλλιεργητικές εργασίες συνολικά καταναλώθηκαν 980,88 λίτρα πετρελαίου. Για τις σπορές χρησιμοποιήθηκαν 7.000 κιλά σπόρου με τιμή 0,25 €/κιλό. Στις καλλιέργειες δεν πραγματοποιήθηκαν λιπάνσεις και ψεκασμοί, ενώ δεν έγιναν αρδεύσεις επειδή είναι ξερικές. Συγκομίστηκαν συνολικά 42.381κιλά καρπών τα οποία πουλήθηκαν με μέση τιμή τα 0,27€/κιλό και 39.921 κιλά σανού (δηλαδή 1.996 δέματα σανού των 20 κιλών) με μέση τιμή τα 0,27€/κιλό. Μέρος των συγκομισμένων καρπών αποθηκεύτηκε ώστε να χρησιμοποιηθεί την επόμενη χρονιά στις σπορές. Η αξία των αποθηκευμένων προϊόντων φτάνει τα 4.469,6 €.

Όσον αφορά την καλλιέργεια των καρυδιών:

Πραγματοποιήθηκε ένα φρεζάρισμα από τον παραγωγό, ενώ καταναλώθηκαν 75 λίτρα πετρελαίου.

Όσον αφορά τις αγροναπαύσεις:

Πραγματοποιήθηκε μία άροση από τον παραγωγό και καταναλώθηκαν συνολικά 22,5 λίτρα πετρελαίου.

Οι επιδοτήσεις της ανέρχονται στα 21.062,88 € και η εξισωτική αποζημίωση στα 1.180,29 € Ο παραγωγός πλήρωσε για την ασφάλιση των καλλιεργειών 1.280,85€, ενώ η δική του ασφάλιση είναι 123€/ μήνα. Η αμοιβή της ξένης ανθρώπινης εποχικής εργασίας ήταν ίση με 300€ Επίσης για γενικές δαπάνες πλήρωσε 1.519,4€ και για το ετήσιο κόστος πιστοποίησης των βιολογικών 704€.

2.4.4 Γεωργική εκμετάλλευση IV

Η γεωργική εκμετάλλευση IV το έτος 2021 διαθέτει 86,4 στρέμματα γεωργικής γης από τα οποία τα 19,6 στρέμματα είναι ιδιόκτητα και τα 66,8 στρέμματα είναι ενοικιαζόμενα. Από τα 19,6 στρέμματα έχουμε 1 στρέμμα με βυσσινιές, 3,1 στρέμματα με κερασιές, 6,3 στρέμματα με μηλιές, 2,9 στρέμματα με αμπελώνα μοσχοφίλερου και 6,3 στρέμματα με κηπευτικά. Αντίστοιχα από τα 66,8 στρέμματα είχε 0,7 στρέμματα με βυσσινιές, 6,2 στρέμματα με κερασιές, 5,0 στρέμματα με μηλιές, 10,1 στρέμματα με αχλαδιές, 0,7 στρέμματα με καρυδιές, 4,0 στρέμματα υπό αγρανάπανση, 21,7 στρέμματα με γεώμηλα και 18,4 στρέμματα με κηπευτικά. Το ενοίκιο ανέρχεται στα 30 € /στρέμμα και η αξία του κάθε ιδιόκτητου στρέμματος είναι 420€.

Για την πραγματοποίηση των εργασιών απασχολήθηκαν τα τρία από τα πέντε μέλη της οικογένειας και ένας εποχικός εργάτης. Η συνολική οικογενειακή εργασία υπολογίστηκε στις 4.651,61 ώρες και η ξένη ήταν ίση με 344 ώρες. Το ένα από τα μέλη της οικογένειας απασχολείται για 203 ώρες και σε άλλες εργασίες που αφορούν την εκμετάλλευση, ενώ για 1.152 ώρες ασχολήθηκε με την απ' ευθείας διάθεση των παραγόμενων προϊόντων της εκμετάλλευσης. Επίσης η συνολική μηχανική εργασία υπολογίστηκε ίση με 670,86 ώρες.

Ύστερα από την υλοποίηση του επιχειρηματικού της σχεδίου στο πρόγραμμα των επενδυτικών ενισχύσεων στην Δράση 4.1.1, το ιδιόκτητο μόνιμο κεφάλαιο φαίνεται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 2.10 Μόνιμο Κεφάλαιο Εκμετάλλευσης IV και Μηχανικές Ώρες Εργασίας έτους 2021

Είδος κεφαλαίου	μονίμου	Αξία αντικατάστασης (€)	Υπολειμματική αξία (€)	Σύνολο παραγωγικής ζωής	Έτος αγοράς / εγκατάστασης	Ώρες χρησιμοποίησης των μηχανημάτων στις καλλιέργειες
Τρακτέρ	97,24hp	43.000	2.150	12	2018	670,86
Φρέζα		5.650	283	8	2021	51,16
Ψεκαστικό		13.100	655	10	2021	101,49
Δισκοσβάρνα		4.600	230	15	2021	21,25

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας.

Όσον αφορά την καλλιέργεια των βυσσινιών:

Για τις καλλιεργητικές εργασίες καταναλώθηκαν συνολικά 76,7 λίτρα πετρελαίου. Πραγματοποιήθηκαν 11 αρδεύσεις με τη χρήση γεννήτριας από 2 ώρες κάθε φορά, ενώ καταναλώθηκαν 340 κυβικά μέτρα νερού και οι δαπάνες άρδευσης ήταν ίσες με 74,80€. Ακόμα έγινε χρήση φυτοπροστατευτικών προϊόντων αξίας 121,29 € και λιπασμάτων αξίας 282,51 €. Η συνολική παραγωγή των βυσσινιών ανέρχεται σε 1.500 κιλά, τα οποία πουλήθηκαν προς 1,2 €/κιλό.

Όσον αφορά την καλλιέργεια των κερασιών:

Για τις καλλιεργητικές εργασίες καταναλώθηκαν συνολικά 418,8 λίτρα πετρελαίου. Πραγματοποιήθηκαν 11 αρδεύσεις με τη χρήση γεννήτριας από 8 ώρες κάθε φορά, ενώ καταναλώθηκαν 1.860 κυβικά μέτρα νερού και οι δαπάνες άρδευσης ήταν ίσες με 409,2€. Ακόμα έγινε χρήση φυτοπροστατευτικών προϊόντων αξίας 634,65€ και λιπασμάτων αξίας 934,22 €. Η συνολική παραγωγή των κερασιών ανέρχεται σε 8.000 κιλά, τα οποία πουλήθηκαν προς 1,9 €/κιλό.

Όσον αφορά την καλλιέργεια των μηλιών:

Για τις καλλιεργητικές εργασίες καταναλώθηκαν συνολικά 834,2 λίτρα πετρελαίου. Πραγματοποιήθηκαν 16 αρδεύσεις με τη χρήση γεννήτριας από 6 ώρες κάθε φορά, ενώ καταναλώθηκαν 1.356 κυβικά μέτρα νερού και οι δαπάνες άρδευσης ήταν ίσες με 298,32 €. Ακόμα έγινε χρήση φυτοπροστατευτικών προϊόντων αξίας 2.512,7 € και λιπασμάτων αξίας 1.548,05 €. Η συνολική παραγωγή των μήλων ανέρχεται σε 31.000 κιλά, τα οποία πουλήθηκαν προς 0,70 €/κιλό.

Όσον αφορά την καλλιέργεια των αχλαδιών:

Για τις καλλιεργητικές εργασίες καταναλώθηκαν συνολικά 705,4 λίτρα πετρελαίου. Πραγματοποιήθηκαν 16 αρδεύσεις με τη χρήση γεννήτριας από 6 ώρες κάθε φορά, ενώ καταναλώθηκαν 1.212 κυβικά μέτρα νερού και οι δαπάνες άρδευσης ήταν ίσες με 266,64€. Ακόμα έγινε χρήση φυτοπροστατευτικών προϊόντων αξίας 1.870,5 € και λιπασμάτων αξίας 1.135,7 €. Η συνολική παραγωγή των αχλαδιών ανέρχεται σε 35.000 κιλά, τα οποία πουλήθηκαν προς 1,17 €/κιλό.

Όσον αφορά την καλλιέργεια των καρυδιών:

Για τις καλλιεργητικές εργασίες καταναλώθηκαν συνολικά 6,8 λίτρα πετρελαίου. Πραγματοποιήθηκαν 4 αρδεύσεις με τη χρήση γεννήτριας από 1 ώρα κάθε φορά, ενώ καταναλώθηκαν 84 κυβικά μέτρα νερού και οι δαπάνες άρδευσης ήταν ίσες με 18,48€. Η συνολική παραγωγή των καρυδιών ανέρχεται στα 10 κιλά, τα οποία αυτοκαταναλώθηκαν.

Όσον αφορά τις αγραναπαύσεις:

Πραγματοποιήθηκε μία άροση και καταναλώθηκαν συνολικά 23,6 λίτρα πετρελαίου.

Όσον αφορά την καλλιέργεια των γεώμηλων:

Για τις καλλιεργητικές εργασίες καταναλώθηκαν συνολικά 799,54 λίτρα πετρελαίου. Πραγματοποιήθηκαν 38 αρδεύσεις με τη χρήση γεννήτριας από 12 ώρες κάθε φορά, ενώ καταναλώθηκαν 14.105 κυβικά μέτρα νερού και οι δαπάνες άρδευσης ήταν ίσες με 3.103 €. Για την σπορά χρησιμοποιήθηκαν 2.800 κιλά πατατόσπορου συνολικής αξίας 3.143,8€. Ακόμα έγινε χρήση φυτοπροστατευτικών προϊόντων αξίας 850,61 € και λιπασμάτων αξίας 2.626,91 €. Η συνολική παραγωγή των γεώμηλων ανέρχεται σε 80.000 κιλά, τα οποία πουλήθηκαν προς 0,40 €/κιλό.

Όσον αφορά την καλλιέργεια του αμπελώνα:

Για τις καλλιεργητικές εργασίες καταναλώθηκαν συνολικά 86,76 λίτρα πετρελαίου. Δεν πραγματοποιήθηκαν αρδεύσεις, ενώ έγινε χρήση φυτοπροστατευτικών προϊόντων αξίας 145,19 € και λιπασμάτων αξίας 279 €. Η συνολική παραγωγή των νωπών σταφυλιών ανέρχεται σε 3.290 κιλά, τα οποία πουλήθηκαν προς 0,58 €/κιλό.

Όσον αφορά την καλλιέργεια των κηπευτικών:

Για τις καλλιεργητικές εργασίες καταναλώθηκαν συνολικά 1.121,68 λίτρα πετρελαίου. Πραγματοποιήθηκαν 35 αρδεύσεις με τη χρήση γεννήτριας από 2 ώρες κάθε φορά, ενώ καταναλώθηκαν 17.550 κυβικά μέτρα νερού και οι δαπάνες άρδευσης ήταν ίσες με 3.861€. Για την σπορά χρησιμοποιήθηκαν σπόροι και φυτάρια συνολικής αξίας 9.959,67 €. Ακόμα έγινε χρήση φυτοπροστατευτικών προϊόντων αξίας 630,76 € και λιπασμάτων αξίας 3.331 €. Η συνολική παραγωγή των κηπευτικών ανέρχεται σε 75.447 κιλά, τα οποία πουλήθηκαν με μέση τιμή ίση με 0,85 €/κιλό.

Οι επιδοτήσεις ανέρχονται στα 2.273,81 € και η εξισωτική αποζημίωση στα 221,75 €. Ο παραγωγός πλήρωσε επίσης για την ασφάλιση των καλλιεργειών 3.904,45 €

Η ασφάλιση του αρχηγού της εκμετάλλευσης είναι 135€/ μήνα, ενώ πλήρωσε για τις αρδεύσεις 8.031,54€ συνολικά και για την αποθήκευση των μηλοειδών σε ψυγεία 6.600€. Για γενικές δαπάνες πλήρωσε 5.108,3€. Άρα οι συνολικές γενικές δαπάνες ισούται με 19.739,84 €
Ακόμα η αμοιβή της ξένης ανθρώπινης εποχικής εργασίας ήταν ίση με 1.720€.

2.4.5 Διαρθρωτικά στοιχεία των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στην μελλοντική κατάσταση – έτος 2021

Στον παρακάτω πίνακα παρατίθενται τα διαρθρωτικά στοιχεία και των τεσσάρων εκμεταλλεύσεων για το έτος 2021. Πιο συγκεκριμένα απεικονίζονται η συνολική χρησιμοποιούμενη έκταση σε στρέμματα, το ποσοστό αυτής που είναι ενοικιαζόμενη και το ποσοστό αυτής που είναι αρδευόμενη.

Πίνακας 2.11 Διαρθρωτικά Στοιχεία των Εκμεταλλεύσεων στην Μελλοντική Κατάσταση έτους 2021

Εκμεταλλεύσεις	Συνολική Χρησιμοποιούμενη Έκταση (στρ.)	Ποσοστό Ενοικιαζόμενης Έκτασης (%)	Ποσοστό Αρδευόμενης Έκτασης (%)
Εκμετάλλευση I	41,1	100	0
Εκμετάλλευση II	125	95,28	0
Εκμετάλλευση III	439,9	100	4,0
Εκμετάλλευση IV	86,4	77,31	96,87
Μ.Ο.	173,1	93,15	25,22

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της επιτόπιας έρευνας.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 2.11 μέσος όρος της συνολικής χρησιμοποιούμενης έκτασης είναι 173,1 στρέμματα. Αυτό υποδεικνύει ότι οι εκμεταλλεύσεις αύξησαν τα εδάφη τους σε σύγκριση με το 2017. Οι εκμεταλλεύσεις I και III εξακολουθούν να καλλιεργούν μόνο ενοικιαζόμενη γη, ενώ η εκμετάλλευση II απέκτησε ιδιόκτητη γη σε ποσοστό 4,72% και η εκμετάλλευση IV μείωσε το ποσοστό της ιδιόκτητης γης σε 22,69%. Οι εκμεταλλεύσεις I και II εξακολουθούν να μην διαθέτουν αρδευόμενη γη, στην εκμετάλλευση III μόνο το 4% των εδαφών της είναι αρδευόμενο, ενώ αντίθετα η εκμετάλλευση IV κατά πλειοψηφία διαθέτει αρδευόμενα εδάφη με ποσοστό 96,87%.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι ώρες της ετήσιας ανθρώπινης απασχόλησης, τόσο της οικογενειακής, όσο και της ξένης, εντός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Οι ώρες αυτές εκφράζονται σε ΜΑΕ, δηλαδή ως Μονάδες Ανθρώπινης Εργασίας, όπου 1 ΜΑΕ=1800 ώρες απασχόλησης το έτος.

Πίνακας 2.12 Ανθρώπινη απασχόληση εντός της γεωργικής εκμετάλλευσης για το σύνολο των Εκμεταλλεύσεων στην Μελλοντική Κατάσταση έτος 2021

Εκμεταλλεύσεις	Οικογενειακή		Ξένη		Συνολική	
	Ώρες	ΜΑΕ	Ώρες	ΜΑΕ	Ώρες	ΜΑΕ
Εκμετάλλευση I	857	0,48	288	0,16	1.145	0,64
Εκμετάλλευση II	320	0,18	0	0	320	0,18
Εκμετάλλευση III	150,5	0,08	60	0,03	211	0,11
Εκμετάλλευση IV	4.652	2,58	344	0,19	4.996	2,77
Μ.Ο.	1.495	0,83	173	0,09	1668	0,92

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της επιτόπιας έρευνας.

Από τον πίνακα αυτό συμπεραίνουμε ότι ο μέσος όρος της οικογενειακής και της ξένης απασχόλησης για το σύνολο των εκμεταλλεύσεων είναι 0,83 Μ.Α.Ε. και 0,09 Μ.Α.Ε. αντίστοιχα, ενώ ο μέσος όρος των συνολικών Μ.Α.Ε. ανέρχεται σε 0,92.

Όσον αφορά την κάθε γεωργική εκμετάλλευση ξεχωριστά, για την εκμετάλλευση I η οικογενειακή απασχόληση είναι 0,48 ΜΑΕ, για την II 0,18 ΜΑΕ, για την III 0,08 ΜΑΕ και για την IV 2,58 ΜΑΕ. Συνεπώς φαίνεται να υπάρχει αναλογική σχέση με το είδος των καλλιεργειών που χρησιμοποιούνται και την οικογενειακή ανθρώπινη απασχόληση, γεγονός που δικαιολογεί τις μεγάλες διαφορές στον εξεταζόμενο δείκτη. Σχετικά με την ξένη απασχόληση, για την εκμετάλλευση I είναι 0,16 ΜΑΕ, για την II είναι μηδενική, για την III είναι 0,03 ΜΑΕ και για την IV 0,19 ΜΑΕ. Συνεπώς παρατηρούμε ότι η ξένη εποχική εργασία βρίσκεται σε πολύ χαμηλά επίπεδα, ενώ αυξάνεται όσο αυξάνεται και ο βαθμός των εργασιών που απαιτούνται για κάθε καλλιέργεια. απαιτήσεων μιας συγκεκριμένης καλλιέργειας. Οι εργάτες απασχολούνται εποχικά την περίοδο που είναι αυξημένες οι απαιτήσεις σε επιπλέον άτομα εργατικά, κάτι που ισχύει κυρίως κατά την περίοδο των κλαδεμάτων και των συγκομιδών. Η αμοιβή της ξένης ανθρώπινης εργασίας για το 2021 είναι σταθερή για όλες τις εκμεταλλεύσεις και ισούται με 5 € την ώρα.

Στον Πίνακα 2.13 παρουσιάζονται οι ώρες της ετήσιας συνολικής οικογενειακής απασχόλησης εντός και εκτός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

Πίνακας 2.13 Οικογενειακή απασχόληση στην Μελλοντική Κατάσταση έτους 2021

Εκμεταλλεύσεις	Εντός γ. εκμ.		Εκτός γ. εκμ.		Συνολική	
	Ώρες	ΜΑΕ	Ώρες	ΜΑΕ	Ώρες	ΜΑΕ
Εκμετάλλευση I	857	0,48	1.800	1	2.657	1,48
Εκμετάλλευση II	320	0,18	2.940	1,63	3.260	1,81
Εκμετάλλευση III	150,5	0,08	1.800	1	1950,5	1,08
Εκμετάλλευση IV	4.652	2,58	1.355	0,75	6.007	3,33
Μ.Ο.	1.495	0,83	1974	1,1	3.469	1,93

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της επιτόπιας έρευνας.

Η συνολική ετήσια οικογενειακή απασχόληση εντός και εκτός της κάθε εκμετάλλευσης είναι ίση με 2657 ώρες και 1,48 ΜΑΕ για την εκμετάλλευση I, 3.260 ώρες και 1,81 ΜΑΕ για την II, 1950,5 ώρες και 1,08 ΜΑΕ για την III και 6.007 με 3,33 ΜΑΕ για την IV. Πιο συγκεκριμένα η οικογενειακή απασχόληση εντός της κάθε εκμετάλλευσης είναι 857 ώρες για την I, 320 ώρες για την II, 150,5 ώρες για την III και 4.652 ώρες για την IV. Στην μελλοντική κατάσταση, στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις II και III υπολείπονται αρκετές ώρες εργασίας εντός αυτών, από τα μέλη των οικογενειών. Επίσης ο μέσος όρος και των τεσσάρων εκμεταλλεύσεων ξεπερνά κατά πολύ αυτή την ελάχιστη ποσότητα εργασίας. Πιθανός λόγος αιτιολόγησης είναι το γεγονός ότι οι συγκεκριμένες εκμεταλλεύσεις αγόρασαν καινούργιο μηχανολογικό εξοπλισμό, ο οποίος καθιστά πιο γρήγορη την πραγματοποίηση των καλλιεργητικών εργασιών. Ακόμα οι καλλιέργειες της εκμετάλλευσης III δεν απαιτούν πολλές ώρες εργασιών.

3. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται περιγραφή και ανάλυση των οικονομικών αποτελεσμάτων που προέκυψαν από την επιτόπια έρευνα, καθώς και η σύγκρισή τους για κάθε εκμετάλλευση στην υφιστάμενη και την μελλοντική της κατάσταση. Παρατίθενται πίνακες με τα κυριότερα χαρακτηριστικά των εκμεταλλεύσεων που εξετάστηκαν, όπως είναι η ακαθάριστη πρόσοδος, οι μεταβλητές και οι σταθερές δαπάνες της κάθε εκμετάλλευσης, το ακαθάριστο κέρδος της και το γεωργικό, το εξωγεωργικό και το συνολικό οικογενειακό εισόδημα. Επίσης παρουσιάζονται η αποδοτικότητα κεφαλαίου και τα εμπορικά δίκτυα. Τα αντίστοιχα αναλυτικά δεδομένα κάθε εκμετάλλευσης παρατίθενται στο παράρτημα.

3.1 Ακαθάριστη πρόσοδος

Ακαθάριστη πρόσοδος μιας γεωργικής εκμετάλλευσης είναι η συνολική χρηματική αξία όλων των τελικών προϊόντων που παράγονται στην γεωργική εκμετάλλευση στη διάρκεια ορισμένης χρονικής περιόδου (ημερολογιακό ή γεωργικό έτος), συμπεριλαμβανομένων και οποιονδήποτε αποζημιώσεων και επιδοτήσεων της παραγωγής.

Συγκεκριμένα η Ακαθάριστη πρόσοδος ενός προϊόντος **περιλαμβάνει** :

- Τις συνολικές εισπράξεις από την πώληση του προϊόντος στην αγορά
- Την αγοραία αξία των προϊόντων που πωλήθηκαν με πίστωση ή διατέθηκαν για εξόφληση χρεών ή δόθηκαν αντί χρημάτων για αμοιβές εργασίας, υπηρεσίες τρίτων και γενικότερα λόγω χρησιμοποίησης συντελεστών παραγωγής ιδιοκτησίας τρίτων
- Την αξία των προϊόντων σε τιμές της αγοράς, που καταναλώθηκαν από τον παραγωγό και την οικογένεια του παραγωγού (αυτοκατανάλωση)
- Την αξία των προϊόντων σε τιμές της αγοράς, που χρησιμοποιήθηκαν ως συντελεστές παραγωγής σε άλλους κλάδους, ή παραγωγικές δραστηριότητες της ίδιας της γεωργικής εκμετάλλευσης

- Την αξία των αποθεμάτων σε τιμές της αγοράς, δηλαδή των απούλητων προϊόντων που παραμένουν στις αποθήκες της γεωργικής εκμετάλλευσης
- Την ενδεχόμενη αύξηση των κεφαλαίων της γεωργικής εκμετάλλευσης που είναι αποκλειστικό αποτέλεσμα της παραγωγικής δραστηριότητας της εκμετάλλευσης και όχι λόγω αγορών
- Τις αποζημιώσεις των ασφαλιστικών οργανισμών για τυχόν μείωση της παραγωγής από θεομηνία που συνέβη, καθώς και τις τυχόν επιδοτήσεις που αφορούν άμεσα το προϊόν ή το κλάδο παραγωγής, ενώ εξαιρούνται οι επιδοτήσεις που αφορούν τους χρησιμοποιούμενους συντελεστές παραγωγής, όπως οι επιδοτήσεις των σχεδίων βελτίωσης γεωργικών εκμεταλλεύσεων. (Τσιμπούκας, 2009)

Στην παρούσα μελέτη, η ακαθάριστη πρόσδοδος υπολογίστηκε ως το άθροισμα της ακαθάριστης αξίας παραγωγής και των επιδοτήσεων. Με βάση τα στοιχεία που προέκυψαν από τα ερωτηματολόγια που συμπληρώθηκαν για κάθε εκμετάλλευση, δημιουργήθηκαν πίνακες που παρουσιάζουν την ακαθάριστη αξία παραγωγής, τις επιδοτήσεις και την ακαθάριστη πρόσδοδο για κάθε εκμετάλλευση και για τα δύο έτη αναφοράς.

3.1.1 Γεωργική Εκμετάλλευση Ι

Πίνακας 3.1 Ακαθάριστη Πρόσοδος ανά κλάδο σε (€ και (%)) Εκμετάλλευσης Ι

Εκμετάλλευση Ι	Υφιστάμενη κατάσταση 2017						Μελλοντική κατάσταση 2021					
	Ακαθ. αξία παραγωγής		Επιδοτήσεις		Ακαθάριστη Πρόσοδος *		Ακαθ. αξία παραγωγής		Επιδοτήσεις		Ακαθάριστη Πρόσοδος *	
	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)
ΣΥΝΟΛΟ ΚΛΑΔΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	3.560	53%	3.097	47%	6.657	100%	4.040	49%	2.850	35%	8.254	100%
Ελαιώνες 35,6 στρ.	2.810	42%	2.223	33%	5.033	76%	3.290	40%	1.805	22%	6.458	62%
Καρυδιές 4,9 στρ.	750	11%	368	6%	1.118	17%	750	9%	382	5%	1.132	14%
Κερασιές 2,7 στρ.							0	0%	150	2%	150	2%

*Η εξισωτική αποζημίωση προσμετράται μόνο στο σύνολο της εκμετάλλευσης και όχι ανά κλάδο, γι' αυτό και η συνολική Ακαθάριστη Πρόσοδος διαφέρει από το άθροισμα των επιμέρους ακαθάριστων προσόδων των κλάδων.

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Από τα στοιχεία του Πίνακα 3.1 , παρατηρούμε ότι στην εκμετάλλευση I, η ακαθάριστη πρόσοδος διαμορφώθηκε στα 6.657,05 € το 2017 και 8.254€€ το 2021, με την αύξηση το 2021 να προέρχεται καθαρά από την ακαθάριστη αξία της παραγωγής μαζί με την αποζημίωση που έλαβε η εκμετάλλευση από τον ΕΛΓΑ εκείνη την χρονιά, καθώς οι επιδοτήσεις εκείνη την χρονιά παρουσίασαν μείωση 8% σε σχέση με το 2017. Το 2021 έλαβε 1.365€ αποζημίωση για την μειωμένη παραγωγή από ανεμοθύελλα, ποσό που αντιστοιχεί στο 16,5% της συνολικής ακαθάριστης προσόδου. Οι επιδοτήσεις φαίνεται να συνεισφέρουν με αυξημένο ποσοστό στο 47% στη διαμόρφωση της ακαθάριστης προσόδου της εκμετάλλευσης στην υφιστάμενη κατάσταση, με το ποσοστό συμμετοχής να μειώνεται στην μελλοντική κατάσταση στο 35%. Το γεγονός αυτό, δείχνει πως για την συγκεκριμένη εκμετάλλευση, η ακαθάριστη πρόσοδος διαχρονικά εξαρτάται περισσότερο από την ακαθάριστη αξία παραγωγής, παρά από τις επιδοτήσεις.

Επίσης στην γεωργική εκμετάλλευση I, ο κλάδος των ελαιώνων είναι αυτός που καθορίζει την πρόσοδο της εκμετάλλευσης, τόσο στην υφιστάμενη όσο και στην μελλοντική κατάσταση, αφού είναι μεγαλύτερη. Ωστόσο παρατηρείτε μια τάση για αναδιάρθρωση των καλλιεργειών, αφού το 2021 εισάγεται νέος κλάδος παραγωγής, αυτός των κερασιών, ο οποίος μάλιστα αποτελεί παραδοσιακά προωθούμενο είδος στην περιοχή της Βλαχοκερασιάς που έχει έδρα η εκμετάλλευση I.

3.1.2 Γεωργική Εκμετάλλευση II

Πίνακας 3.2 Ακαθάριστη Πρόσοδος ανά κλάδο σε (€) και (%) Εκμετάλλευσης II

Εκμετάλλευση II	Ακαθ. αξία παραγωγής		Επιδοτήσεις		Ακαθάριστη Πρόσοδος *	
	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)
Υφιστάμενη κατάσταση 2017	12.602	62%	7.808	38%	20.410	100%
Ελαιώνες 80,8 στρ.	10.800	53%	4.245	21%	15.045	74%
Σανός κριθαριού 40,8 στρ.	1.802	9%	2.144	11%	3.946	19%
Μελλοντική κατάσταση 2021	13.512	55%	10.943	45%	24.455	100%
Ελαιώνες 84,2 στρ.	11.400	47%	6.374	26%	17.774	73%
Σανός κριθαριού 40,8 στρ.	2.112	9%	3.089	13%	5.201	21%

*Η εξισωτική αποζημίωση προσμετράται μόνο στο σύνολο της εκμετάλλευσης και όχι ανά κλάδο, γι' αυτό και η συνολική Ακαθάριστη Πρόσοδος διαφέρει από το άθροισμα των επιμέρους ακαθάριστων προσόδων των κλάδων.

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Από τα στοιχεία του Πίνακα 3.2, παρατηρούμε ότι η εκμετάλλευση II, σημείωσε αύξηση περίπου 20% στην ακαθάριστη πρόσοδο μεταξύ των δύο ετών μελέτης από 20.410€ που ήταν το 2017 να αυξηθεί στα 24.455€ το 2021. Η αύξηση αυτή προήλθε κατά κύριο λόγο από την αύξηση των επιδοτήσεων κατά 40%, λόγω της συμμετοχής της εκμετάλλευσης στο Μέτρο 11, της Βιολογικής Γεωργίας. Έτσι, οι επιδοτήσεις από ποσοστό συμμετοχής 38% στην ακαθάριστη πρόσοδο του 2017 και 7.088 € διαμορφώθηκαν στα 10.943€ το 2021, συμμετέχοντας στην ακαθάριστη πρόσοδο με ποσοστό 45%. Η ακαθάριστη αξία της παραγωγής εμφανίζεται ελαφρώς αυξημένη στην μελλοντική κατάσταση, με 13.512 €, έναντι των 12.602€ του 2017.

Στην γεωργική εκμετάλλευση II, ο κλάδος των ελαιώνων είναι αυτός που συγκεντρώνει την μεγαλύτερη ακαθάριστη πρόσοδο και για τις δύο χρονιές μελέτης, με ποσοστό 73% -74% και 15.045€ το 2017 και 17.774€ το 2021. Το 2021 η εκμετάλλευση αύξησε τον κλάδο των ελαιώνων με ιδιόκτητη γη, γεγονός που δεν αποτυπώθηκε όμως με αύξηση της παραγωγής. Ο κλάδος των σιτηρών, διατηρήθηκε στα ίδια επίπεδα και τα δύο έτη μελέτης με ακαθάριστη πρόσοδο 3.946€ το 2017 και 5.201€ το 2021.

3.1.3 Γεωργική Εκμετάλλευση III

Πίνακας 3.3 Ακαθάριστη Πρόσοδος ανά κλάδο σε (€) και (%) Εκμετάλλευσης III

Εκμετάλλευση III	Ακαθ. αξία παραγωγής		Επιδοτήσεις		Ακαθάριστη Πρόσοδος *	
	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)
Υφιστάμενη κατάσταση 2017	9.070	45%	11.284	55%	20.354	100%
Βίκος 57,5 στρ.	2.611	13%	3.514	17%	6.125	30%
Σιτάρι 5,5 στρ.	545	3%	289	1%	834	4%
Κριθάρι 11,6 στρ.	1.023	5%	609	3%	1.632	8%
Βρώμη 55,9 στρ.	4.891	24%	2.450	12%	7.342	36%
Καρυδιές 21,8 στρ.	0	0%	1.415	7%	1.415	7%

Αγρανάπαυση 25,5 στρ.	0	0%	1.339	7%	1.339	7%
Μελλοντική κατάσταση 2021	27.533	55%	22.243	45%	49.776	100%
Βίκος 195,2 στρ.	7.918	16%	10.074	20%	17.992	36%
Σιτάρι 80,2 στρ.	3.606	7%	3.525	7%	7.131	14%
Κριθάρι 48,6 στρ.	3.635	7%	2.136	4%	5.771	12%
Αραβόσιτος 74,4 στρ.	12.374	25%	3.271	7%	15.645	31%
Καρυδιές 25,4 στρ.	0	0%	1.349	3%	1.349	3%
Αγρανάπαυση 16,1 στρ.	0	0%	708	1%	708	1%

**Η εξισωτική αποζημίωση προσμετράται μόνο στο σύνολο της εκμετάλλευσης και όχι ανά κλάδο, γι' αυτό και η συνολική Ακαθάριστη Πρόσοδος διαφέρει από το άθροισμα των επιμέρους ακαθάριστων προσόδων των κλάδων.*

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Στην εκμετάλλευση III, σύμφωνα με τον Πίνακα 3.3 η ακαθάριστη πρόσοδος αυξήθηκε κατά 150% στην μελλοντική της κατάσταση και από 20.354€ που ήταν στην υφιστάμενη κατάσταση, έφθασε τα 49.776 €, το έτος 2021. Γενικότερα η εκμετάλλευση III, στην μελλοντική κατάσταση πραγματοποίησε αύξησης της καλλιεργούμενης έκτασης κατά 260 στρέμματα και μετατροπής της μεθόδου καλλιέργειας σε Βιολογική, συμμετέχοντας στο Μέτρο 11 της Βιολογικής Γεωργίας. Αυτό οδήγησε στην ταυτόχρονη αύξηση της ακαθάριστης αξίας παραγωγής, από 9.070€ το έτος 2017 σε 27.533€ το 2021 και των επιδοτήσεων από 11.284€ σε 22.243€ αντίστοιχα.

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα, στην γεωργική εκμετάλλευση III, ο κλάδος του βίκου και της βρώμης είναι αυτοί που συγκεντρώνουν την μεγαλύτερη ακαθάριστη πρόσοδο το 2017, ενώ οι κλάδοι του βιολογικού βίκου και του βιολογικού αραβόσιτου συγκεντρώνουν την μεγαλύτερη πρόσοδο το 2021. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι και για τις δύο χρονιές μελέτης, αυτές οι καλλιέργειες καταλαμβάνουν τις μεγαλύτερες γεωργικές εκτάσεις ενώ ταυτόχρονα έχουν αυξημένη επιδότησης στο μέτρο 11.

Η μεγαλύτερη αύξηση στην μελλοντική κατάσταση, προήλθε από την ακαθάριστη αξία παραγωγής του νεοεισερχόμενο κλάδου του αραβόσιτου, με 12.374€ αλλά και την ακαθάριστη πρόσοδο στο κλάδο του βίκου, που σημείωσε ακαθάριστη αξία παραγωγής 7.918€ και επιδοτήσεις 10.074€ το 2021. Η υλοποίηση του Σχεδίου Βελτίωσης, φαίνεται να βοήθησε στην αναδιάρθρωση της εκμετάλλευσης III, καθώς η αγορά του ελκυστήρα και των παρελκόμενων,

οδήγησε σε μείωση του χρόνου που απαιτούνταν για τις καλλιεργητικές εργασίες με αποτέλεσμα η εκμετάλλευση να αυξήσει την παραγωγικότητά της, να τετραπλασιάσει τις καλλιεργούμενες εκτάσεις της και τελικά να αυξήσει και την παραγωγή της.

Η ακαθάριστη αξία παραγωγής και οι επιδοτήσεις συμμετέχουν με ποσοστό 45% και 55% αντίστοιχα στην ακαθάριστη πρόσοδο στην υφιστάμενη, ενώ στην μελλοντική κατάσταση το ποσοστό αυτό αντιστρέφεται. Παρατηρούμε δηλαδή σταδιακή μείωση της εξάρτησης της εκμετάλλευσης ΙΙΙ από τις επιδοτήσεις κατά 10% ενώ αξίζει να σημειωθεί ότι το ποσοστό αυτό διαχρονικά θα μειωθεί και άλλο αφού μεγάλο ποσοστό των επιδοτήσεων της εκμετάλλευσης αφορά το Μέτρον 11 για την μετατροπή της μεθόδου καλλιέργειας στο σύνολο της σε Βιολογική. Αναμένεται λοιπόν αύξηση της προστιθέμενης αξίας των παραγόμενων προϊόντων ως Βιολογικά, η οποία θα αυξήσει με τη σειρά της την Ακαθάριστη Πρόσοδο.

3.1.4 Γεωργική Εκμετάλλευση ΙV

Πίνακας 3.4 Ακαθάριστη Πρόσοδος ανά κλάδο σε (€) και (%) Εκμετάλλευσης ΙV

Εκμετάλλευση ΙV	Ακαθ. αξία παραγωγής		Επιδοτήσεις		Ακαθάριστη Πρόσοδος *	
	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)
Υφιστάμενη κατάσταση 2017	97.254	97%	2.628	3%	99.882	100%
Βυσσινιές 1 στρ.	1.140	1%	19	0%	1.159	1%
Κερασιές 4,1 στρ.	1.500	2%	79	0%	1.579	2%
Μηλιές 13,6 στρ.	30.600	31%	911	1%	31.511	32%
Αχλαδιές 5 στρ.	13.600	14%	97	0%	13.697	14%
Αγρανάπαυση 6,9 στρ.	0	0%	133	0%	133	0%
Γεώμηλα 9,7 στρ.	20.000	20%	187	0%	20.187	20%
Αμπελώνας 2,9 στρ.	1.914	2%	56	0%	1.970	2%
Κηπευτικά 25,5 στρ.	28.500	29%	493	0%	28.993	29%
Μελλοντική κατάσταση 2021	177.718	99%	2.496	1%	180.214	100%
Βυσσινιές 1,7 στρ.	1.800	1%	34	0%	1.834	1%
Κερασιές 9,3 στρ.	15.200	8%	189	0%	15.389	9%
Μηλιές 11,3 στρ.	21.700	12%	698	0%	22.398	12%
Αχλαδιές 10,1 στρ.	40.950	23%	205	0%	41.155	23%
Καρυδιές 0,7 στρ.	30	0%	21	0%	51	0%
Αγρανάπαυση 4 στρ.	0	0%	81	0%	81	0%

Γεώμηλα 21,7 στρ.	32.000	18%	440	0%	32.440	18%
Αμπελώνας 2,9 στρ.	1.908	1%	59	0%	1.967	1%
Κηπευτικά 24,7 στρ.	64.130	36%	547	0%	64.677	36%

**Η εξισωτική αποζημίωση προσμετράται μόνο στο σύνολο της εκμετάλλευσης και όχι ανά κλάδο, γι' αυτό και η συνολική Ακαθάριστη Πρόσοδος διαφέρει από το άθροισμα των επιμέρους ακαθάριστων προσόδων των κλάδων.*

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Από τον πίνακα αυτό παρατηρούμε ότι, στην εκμετάλλευση IV η ακαθάριστη πρόσοδος διπλασιάστηκε από την υφιστάμενη κατάσταση και από 99.882€ στην μελλοντική κατάσταση έφτασε στα 180.214€ Η αύξηση της ακαθάριστης προσόδου προήλθε αποκλειστικά από την αύξηση της αξίας παραγωγής καθώς για την εκμετάλλευση IV, οι επιδοτήσεις είναι πολύ μικρές και συμμετέχουν μόλις με ποσοστό κάτω από 3% στα δύο έτη μελέτης. Αντίθετα κατά το 2017 και 2021, πέτυχε το 97% και 99% αντίστοιχα της ακαθάριστης προσόδου της, μέσω της ακαθάριστης αξίας παραγωγής Αυτό οφείλεται στο ότι η συγκεκριμένη εκμετάλλευση αύξησε τις εκτάσεις που καλλιεργεί με αποτέλεσμα να αυξήσει τη συνολική παραγωγή της.

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα, στην γεωργική εκμετάλλευση IV ο κλάδος των μήλων είναι ο πιο προσοδοφόρος για το έτος 2017, συμμετέχοντας με ποσοστό 31% και αξία παραγωγής 30.600€ ενώ ακολουθεί ο κλάδος των κηπευτικών με ποσοστό 29% και αξία παραγωγής 28.500€. Στην μελλοντική κατάσταση ο κλάδος των κηπευτικών είναι αυτός που με διαφορά συγκεντρώνει την μεγαλύτερη ακαθάριστη πρόσοδο με 64.130€ και ακολουθεί ο κλάδος των αχλαδιών με 40.950€. Αξιοσημείωτο είναι ότι παρότι η συνολική έκταση των κηπευτικών μειώθηκε κατά 0,8 στρέμματα το 2021, η συνολική ακαθάριστη πρόσοδος του κλάδου διπλασιάστηκε. Η υλοποίηση του Σχεδίου Βελτίωσης, οδήγησε στην αύξηση της δυναμικότητας και παραγωγικότητας της εκμετάλλευσης IV, μέσω της αγοράς σύγχρονου γεωργικού ελκυστήρα και παρελκόμενων.

3.2 Σταθερές δαπάνες

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται σε πίνακες οι σταθερές δαπάνες για κάθε εκμετάλλευση, στην υφιστάμενη και την μελλοντική της κατάσταση. Οι σταθερές δαπάνες αντιστοιχούν στους σταθερούς συντελεστές παραγωγής ενός προϊόντος ή της συνολικής παραγωγής. Είναι ανεξάρτητες από την ποσότητα του παραγόμενου προϊόντος κατά τη διάρκεια μιας παραγωγικής διαδικασίας ή ενός σύντομου χρονικού διαστήματος, όπως είναι το έτος. Επομένως είναι οι δαπάνες εκείνες που δεν μπορεί ούτε να αυξομειώσει αλλά ούτε και να αποφύγει ο παραγωγός, χωρίς να πραγματοποιήσει μεγάλης έκτασης αναδιοργάνωση της γεωργικής επιχείρησης του, μία ενέργεια αρκετά χρονοβόρα (Τσιμπούκας, 2009).

Στους παρακάτω πίνακες των σταθερών δαπανών απεικονίζονται το καταβαλλόμενο ενοίκιο για το έδαφος, η τεκμαρτή αμοιβή της οικογενειακής εργασίας, οι αποσβέσεις και οι λοιπές σταθερές δαπάνες. Στις λοιπές συμπεριλαμβάνονται η επισκευή ή συντήρηση και οι τόκοι του πάγιου κεφαλαίου, καθώς και τα ασφάλιστρα, τα αυτασφάλιστρα και οι τόκοι της συντήρησης και ασφαλιστρών. Οι δαπάνες αυτές εκφράζονται κατά απόλυτη τιμή αλλά και ως ποσοστό για το σύνολο των κλάδων της κάθε εκμετάλλευσης, καθώς και κατά απόλυτη τιμή και ποσοστιαίως ανά κλάδο και για τα δύο έτη μελέτης.

3.2.1 Γεωργική Εκμετάλλευση I

Πίνακας 3.5 Σταθερές Δαπάνες ανα κλάδο σε (€ και (%)) Εκμετάλλευσης I

Εκμετάλλευση I	Ενοίκιο ενοικιαζόμενη ς γης		Αμοιβή μόνιμης οικογενειακής εργασίας		Αποσβέσεις Πάγιου Κεφαλαίου		Λοιπές σταθερές δαπάνες		Σύνολο	
	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)
Υφιστάμενη κατάσταση 2017	810	15%	4.224	76%	242	4%	250	5%	5.526	100%
Ελαιώνες 35,6 στρ.	712	13%	3.984	72%	242	4%	250	5%	5.188	94%
Καρυδιές 4,9 στρ.	98	2%	240	4%	0	0%	0	0%	338	6%
Μελλοντική κατάσταση 2021	822	6%	3.428	27%	4.465	35%	4.097	32%	12.812	100%
Ελαιώνες 32,5 στρ.	650	5%	3.184	25%	3.782	30%	4.097	32%	11.713	91%
Καρυδιές 5,9 στρ.	118	1%	244	2%	682	5%	1	0%	1.045	8%
Κερασιές 2,7 στρ.	54	0%	0	0%	0	0%	0	0%	54	0%

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Συγκεντρωτικά στον παραπάνω πίνακα φαίνεται η εκμετάλλευση Ι, να υπερδιπλασίασε τις σταθερές της δαπάνες, από 5.526€ που ήταν το 2017 σε 12.812 € το 2021. Το μεγαλύτερο μέρος των σταθερών δαπανών το 2017 αφορούσε την αμοιβή της οικογενειακής εργασίας με ποσοστό 76%, ενώ το 2021 αφορούσε τις αποσβέσεις με 35% και τις λοιπές σταθερές δαπάνες με ποσοστό 32%. Επίσης, στον πίνακα αποτυπώνεται ότι ο διπλασιασμός των σταθερών δαπανών, οφείλετε στην αύξηση των αποσβέσεων και των λοιπών δαπανών της εκμετάλλευσης, αφού στην υφιστάμενη κατάσταση είχε αποσβέσεις και λοιπές δαπάνες ύψους 492 €, ενώ στην μελλοντική οι αντίστοιχες δαπάνες έφτασαν τις 8.562 €. Το γεγονός αυτό δικαιολογείται μετά την υλοποίηση του Σχεδίου Βελτίωσης, καθώς η αγορά γεωργικού ελκυστήρα και παρελκομένων το 2020, οδήγησε στην αύξηση των αποσβέσεων αλλά και των τόκων, την επισκευή ή συντήρηση και τα ασφάλιστρα του παγίου κεφαλαίου που συμπεριλαμβάνονται στις λοιπές δαπάνες.

Όπως φαίνεται και στον πίνακα, οι δαπάνες για το ενοίκιο της γης κυμαίνονται στα ίδια επίπεδα και για τα δύο έτη αναφοράς, ενώ μειωμένες εμφανίζονται οι δαπάνες για την αμοιβή της μόνιμης οικογενειακής εργασίας το 2021, γεγονός που μεταφράζεται σε μειωμένες ώρες απασχόλησης των μελών της οικογένειας στην εκμετάλλευση στην μελλοντική της κατάσταση.

Ακόμα το 2017 η εν λόγω εκμετάλλευση δεν είχε λοιπές δαπάνες για τον κλάδο των καρυδιών, ενώ το 2021 οι δαπάνες αυτές έφτασαν τα 682 €, λόγω και πάλι των δαπανών των ιδιόκτητων μηχανημάτων που χρησιμοποιήθηκαν για τις καλλιεργητικές εργασίες. Αντίστοιχα για τον κλάδο των κερασιών κατέβαλλε μόνο το ενοίκιο της γης ενώ δεν είχε κάποια άλλη σταθερή δαπάνη, λόγω του ότι δεν πραγματοποιήθηκαν καλλιεργητικές εργασίες.

3.2.2 Γεωργική Εκμετάλλευση ΙΙ

Πίνακας 3.6 Σταθερές Δαπάνες ανα κλάδο σε (€) και (%) Εκμετάλλευσης ΙΙ

Εκμετάλλευση ΙΙ	Ενοίκιο ενοικιαζόμενης γης		Αμοιβή μόνιμης οικογενειακής εργασίας		Αποσβέσεις Παγίου Κεφαλαίου		Λοιπές σταθερές δαπάνες		Σύνολο	
	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)
Υφιστάμενη κατάσταση 2017	3.648	48%	3.580	47%	29	0%	409	5%	7.666	100%

Ελαιώνες 80,8 στρ.	2.424	32%	3.520	46%	29	0%	409	5%	6.382	83%
Σανός κριθαριού 40,8 στρ.	1.224	16%	60	1%	0	0%	0	0%	1.284	17%
Μελλοντική κατάσταση 2021	3.573	24%	1.280	8%	5.459	36%	4.883	32%	15.195	100%
Ελαιώνες 84,2 στρ.	2.349	15%	1.232	8%	4.885	32%	4.294	28%	12.760	84%
Σανός κριθαριού 40,8 στρ.	1.224	8%	48	0%	574	4%	589	4%	2.435	16%

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Όπως αποτυπώνεται στον παραπάνω πίνακα οι σταθερές δαπάνες της εκμετάλλευσης ΙΙ, παρουσίασαν αύξηση 100%, από το έτος 2017 που ήταν 7.666€ στο έτος 2021, με 15.195€. Η αύξηση αυτή προκλήθηκε αποκλειστικά από τις αποσβέσεις και τις λοιπές δαπάνες, όπως τόκοι, επισκευή ή συντήρηση και ασφάλιστρα του παγίου κεφαλαίου, που δημιούργησε η εκμετάλλευση από την υλοποίηση του επενδυτικού του σχεδίου. Μάλιστα η εκμετάλλευση ΙΙ, εκτός από την αγορά των παγίων από το Σχέδιο Βελτίωσης, αύξησε και την ιδιόκτητη γή το έτος μελέτης 2021.

Οι δαπάνες για το ενοίκιο της γης, κυμάνθηκαν στα ίδια επίπεδα και στα δύο έτη μελέτης, ενώ οι δαπάνες για την αμοιβή της μόνιμης οικογενειακής εργασίας, εμφανίζονται μειωμένες στην μελλοντική κατάσταση στα 1.280€, έναντι των 3.580€ που είχε στην υφιστάμενη. Αυτό υποδηλώνει μειωμένες ώρες απασχόλησης των μελών της οικογένειας στην εκμετάλλευση κατά το 2021.

Ακόμα παρατηρούμε ότι το 2017 η εν λόγω εκμετάλλευση δεν κατέβαλε σταθερές δαπάνες για τον κλάδο του σανού του κριθαριού, ενώ το 2021 οι δαπάνες αυτές έφτασαν τα 1.164 €, λόγω χρήσης ιδιόκτητων παγίων στις καλλιεργητικές εργασίες.

Στην την υφιστάμενη αλλά και στην μελλοντική κατάσταση της εκμετάλλευσης το 83% των σταθερών δαπανών προέρχεται από τον κλάδο των ελαιώνων και το 17% από τον κλάδο των σιτηρών. Τέλος το 2017, το 80% των σταθερών δαπανών, αφορούσε την αμοιβή της μόνιμης οικογενειακής εργασίας, και το καταβαλλόμενο ενοίκιο, ενώ στη μελλοντική

κατάσταση το 70% των σταθερών δαπανών αφορούσε τις αποσβέσεις, τους τόκους, την επισκευή ή συντήρηση και ασφάλιστρα του παγίου κεφαλαίου.

3.2.3 Γεωργική Εκμετάλλευση III

Πίνακας 3.7 Σταθερές Δαπάνες ανα κλάδο σε (€) και (%) Εκμετάλλευσης III

Εκμετάλλευση III	Ενοίκιο ενοικιαζόμενης γης		Αμοιβή μόνιμης οικογενειακής εργασίας		Αποσβέσεις Παγίου Κεφαλαίου		Λοιπές σταθερές δαπάνες		Σύνολο	
	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)
Υφιστάμενη κατάσταση 2017	3.556	89%	414	10%	0	0%	4	0%	3.974	100%
Βίκος 57,5 στρ.	1.150	29%	148	4%	0	0%	2	0%	1.300	33%
Σιτάρι 5,5 στρ.	110	3%	14	0%	0	0%	0	0%	124	3%
Κριθάρι 11,6 στρ.	232	6%	32	1%	0	0%	0	0%	264	7%
Βρώμη 55,9 στρ.	1.118	28%	146	4%	0	0%	2	0%	1.266	32%
Καρυδιές 21,8 στρ.	436	11%	22	1%	0	0%	0	0%	458	12%
Αγρανάπαυση 25,5 στρ.	510	13%	52	1%	0	0%	0	0%	562	14%
Μελλοντική κατάσταση 2021	8.798	34%	602	2%	8.371	33%	7.932	31%	25.703	100%
Βίκος 195,2 στρ.	3.904	15%	296	1%	3.531	14%	3.457	13%	11.188	44%
Σιτάρι 80,2 στρ.	1.604	6%	90	0%	1.093	4%	1.052	4%	3.839	15%
Κριθάρι 48,6 στρ.	972	4%	76	0%	907	4%	887	3%	2.842	11%
Αραβόσιτος 74,4 στρ.	1.488	6%	114	0%	1.943	8%	1.829	7%	5.374	21%
Καρυδιές 25,4 στρ.	508	2%	20	0%	726	3%	551	2%	1.805	7%
Αγρανάπαυση 16,1 στρ.	322	1%	6	0%	171	1%	156	1%	655	3%

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Από τον πίνακα παρατηρούμε ότι στην υφιστάμενη κατάσταση, η εκμετάλλευση III, είχε συνολικές σταθερές δαπάνες ύψους 3.974€ με το 90% αυτών να προέρχεται από το ενοίκιο της γης. Στην μελλοντική της κατάσταση το συνολικό ποσό των σταθερών δαπανών αυξήθηκε 546% και έφτασε τα 25.703€ με τις αποσβέσεις και τις λοιπές δαπάνες να συμμετέχουν σε ποσοστό 64% της κατηγορίας. Έτσι συμπεραίνουμε ότι μετά την υλοποίηση του Σχεδίου Βελτίωσης, αυξήθηκαν κατά πολύ οι δαπάνες για τον ιδιόκτητο μηχανολογικό εξοπλισμό, δηλαδή οι αποσβέσεις, οι τόκοι οι επισκευές κ.λπ.

Οι δαπάνες για το ενοίκιο της γης αυξήθηκαν στην μελλοντική κατάσταση της εκμετάλλευσης από 3.556€ που ήταν το 2021 σε 8.798€ το έτος 2021, λόγω του ότι αυξήθηκαν οι ενοικιαζόμενες εκτάσεις της το 2021. Αντίθετα οι δαπάνες για την αμοιβή της μόνιμης οικογενειακής εργασίας παρέμειναν στα ίδια επίπεδα κατά τα δύο έτη μελέτης, και παρόλο που η εκμετάλλευση αύξησε θεαματικά την καλλιεργούμενη έκταση, δεν άλλαξαν οι ώρες που απασχολήθηκαν τα μέλη της οικογένειας εντός της. Η εκμηχάνιση της εκμετάλλευσης με σύγχρονο εξοπλισμό, φαίνεται να οδήγησε στην βελτίωση της αποδοτικότητας της οικογενειακής απασχόλησης εντός της εκμετάλλευσης.

3.2.4 Γεωργική Εκμετάλλευση IV

Πίνακας 3.8 Σταθερές Δαπάνες ανα κλάδο σε (€) και (%) Εκμετάλλευσης IV

Εκμετάλλευση IV	Ενοίκιο ενοικιαζόμενης γης		Αμοιβή μόνιμης οικογενειακής εργασίας		Αποσβέσεις Παγίου Κεφαλαίου		Λοιπές σταθερές δαπάνες		Σύνολο	
	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)
Υφιστάμενη κατάσταση 2017	1.506	11%	10.901	78%	0	0%	1.515	11%	13.922	100%
Βυssινιές 1 στρ.	0	0%	340	2%	0	0%	76	1%	416	3%
Κερασιές 4,1 στρ.	123	1%	488	4%	0	0%	0	0%	611	4%
Μηλιές 13,6 στρ.	225	2%	2.312	17%	0	0%	680	5%	3.217	23%
Αχλαδιές 5 στρ.	150	1%	920	7%	0	0%	12	0%	1.082	8%
Αγρανάπαυση 6,9 στρ.	207	1%	10	0%	0	0%	0	0%	217	2%
Γεώμηλα 9,7 στρ.	201	1%	2.699	19%	0	0%	104	1%	3.004	22%
Αμπελώνας 2,9 στρ.	0	0%	194	1%	0	0%	452	3%	646	5%
Κηπευτικά 25,5 στρ.	600	4%	3.938	28%	0	0%	191	1%	4.729	34%
Μελλοντική κατάσταση 2021	2.004	7%	18.606	67%	5.611	20%	1.545	6%	27.766	100%
Βυssινιές 1,7 στρ.	21	0%	370	1%	156	1%	68	0%	615	2%
Κερασιές 9,3 στρ.	186	1%	1.602	6%	835	3%	261	1%	2.884	10%
Μηλιές 11,3 στρ.	150	1%	2.168	8%	1.266	5%	521	2%	4.105	15%
Αχλαδιές 10,1 στρ.	303	1%	1.660	6%	1.151	4%	23	0%	3.137	11%
Καρυδιές 0,7 στρ.	21	0%	33	0%	11	0%	0	0%	65	0%
Αγρανάπαυση 4 στρ.	120	0%	3	0%	14	0%	0	0%	137	0%
Γεώμηλα 21,7 στρ.	651	2%	4.641	17%	1.161	4%	72	0%	6.525	23%

Αμπελώνας 2,9 στρ.	0	0%	185	1%	240	1%	383	1%	808	3%
Κηπευτικά 24,7 στρ.	552	2%	7.945	29%	778	3%	216	1%	9.491	34%

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Από τον πίνακα 3.8 αντιλαμβανόμαστε ότι στην υφιστάμενη της κατάσταση η εκμετάλλευση IV είχε συνολικές σταθερές δαπάνες ύψους 13.561€, ενώ στην μελλοντική της το αντίστοιχο ποσό ήταν 27.293€, δηλαδή το διπλάσιο. Επίσης, παρατηρούμε οι αμοιβές της μόνιμης οικογενειακής εργασίας, να είναι αυτές που διαμορφώνουν το ύψος των συνολικών σταθερών δαπανών, τόσο στην υφιστάμενη κατάσταση με ποσοστό συμμετοχής 78% και 10.901€, όσο και στην μελλοντική με ποσοστό 67% και 18.606€. Αύξηση παρατηρείτε, όπως ήταν αναμενόμενο, το 2021 και στις αποσβέσεις κατά 20%, μετά την υλοποίηση του Σχεδίου Βελτίωσης και την αγορά μηχανολογικού εξοπλισμού. Οι δαπάνες για το ενοίκιο της γης αυξήθηκαν οριακά στην μελλοντική κατάσταση της εκμετάλλευσης, λόγω του ότι αυξήθηκαν οι ενοικιαζόμενες εκτάσεις της το 2021

Ο κλάδος των κηπευτικών, είναι ο περισσότερο δαπανηρός για την εκμετάλλευση IV, το 2017 και το 2021, με ίδιο ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο των σταθερών δαπανών, 35%. Ακολουθεί ο κλάδος των γεώμηλων με ποσοστό 23% και πάλι ίδιο και για τα δύο έτη. Οι δύο αυτοί κλάδοι, πραγματοποίησαν αφενός ην αύξηση της δαπάνης για μόνιμη οικογενειακή εργασία αφού αυξήθηκαν οι ώρες που απασχολήθηκαν τα μέλη της οικογένειας εντός της εκμετάλλευσης και αφετέρου η χρήση ιδιόκτητου μηχανολογικού εξοπλισμού, οδήγησε σε μεγάλη αύξηση των αποσβέσεων της εκμετάλλευσης IV.

3.3 Μεταβλητές δαπάνες

Οι μεταβλητές δαπάνες αντιστοιχούν στους μεταβλητούς συντελεστές παραγωγής και συνδέονται με το μέγεθος της παραγόμενης ποσότητας του προϊόντος, δηλαδή τον όγκο της παραγωγής. Άρα είναι εκείνες που μπορούν να αυξομειωθούν σε σύντομο χρονικό διάστημα και μάλιστα χωρίς να χρειαστεί σημαντικής έκτασης αναδιοργάνωση της επιχείρησης (Τσιμπούκας, 2009).

Στους παρακάτω πίνακες των μεταβλητών δαπανών απεικονίζονται η αμοιβή της εποχικής εργασίας, οι δαπάνες για τα αναλώσιμα υλικά και οι λοιπές μεταβλητές δαπάνες ανά εκμετάλλευση και για τα δύο έτη αναφοράς. Στις λοιπές περιλαμβάνονται οι υπηρεσίες τρίτων, οι γενικές δαπάνες, τα ασφάλιστρα των καλλιεργειών (Ε.Λ.Γ.Α.), τα διάφορα, οι τόκοι του κυκλοφοριακού κεφαλαίου και οι τόκοι των βραχυπρόθεσμων δανείων. Οι μεταβλητές δαπάνες εκφράζονται κατά απόλυτη τιμή και ως ποσοστό για το σύνολο των κλάδων και ανά κλάδο της κάθε εκμετάλλευσης στην υφιστάμενη και την μελλοντική κατάσταση της.

3.3.1 Γεωργική Εκμετάλλευση Ι

Πίνακας 3.9 Μεταβλητές Δαπάνες ανά κλάδο σε (€) & (%) Εκμετάλλευσης Ι

Εκμετάλλευση Ι	Αμοιβή εποχικής εργασίας		Αναλώσιμα υλικά		Λοιπές μεταβλητές δαπάνες		Σύνολο	
	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)
Υφιστάμενη κατάσταση 2017	768	19%	511	13%	2.732	68%	4.011	100%
Ελαιώνες 35,6 στρ.	768	19%	511	13%	2.732	68%	4.011	100%
Καρυδιές 4,9 στρ.	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Μελλοντική κατάσταση 2021	1.440	23%	1.453	23%	3.471	55%	6.364	100%
Ελαιώνες 32,5 στρ.	1.440	23%	1.453	23%	3.063	48%	5.956	94%
Καρυδιές 5,9 στρ.	0	0%	0	0%	221	3%	221	3%
Κερασιές 2,7 στρ.	0	0%	0	0%	188	3%	188	3%

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Όπως φαίνεται και στον πίνακα, οι μεταβλητές δαπάνες της εκμετάλλευσης Ι, μεταξύ των δύο ετών μελέτης 2017 και 2021, αυξήθηκαν παραπάνω από το 50%. Το μεγαλύτερο ποσοστό της αύξησης φαίνεται να προέρχεται από την αύξηση της εποχικής εργασίας το 2021. Επίσης, οι δαπάνες για αναλώσιμα υλικά καθώς και οι λοιπές μεταβλητές δαπάνες είναι εξίσου στην μελλοντική κατάσταση. του αυξημένες, με αποτέλεσμα να είναι αυξημένο και το σύνολο των μεταβλητών δαπανών κατά το έτος 2021.

Ο κλάδος των ελαιώνων, είναι αυτός που επηρεάζει με ποσοστό που αγγίζει το 100%, την διαμόρφωση των μεταβλητών δαπανών και τις δύο χρονιές στην εκμετάλλευση Ι. Στον κλάδο αυτό, απασχολήθηκαν περισσότεροι ξένοι εποχικοί εργάτες την περίοδο της συγκομιδής αλλά και αυξήθηκαν οι δαπάνες του ελαιοτριβείου, το έτος 2021. Το ίδιο αυξημένες παρουσιάζονται και οι δαπάνες σε αναλώσιμα στους ελαιώνες. Αντίθετα, ο αρχηγός της εκμετάλλευσης δεν είχε έξοδα σε αναλώσιμα για τις καρυδιές και τις κερασιές και τα δύο έτη αναφοράς, κάτι που δικαιολογείται απόλυτα από το γεγονός ότι δεν πραγματοποίησε εργασίες σε αυτές τις καλλιέργειες, πλην της συγκομιδής των καρυδιών.

3.3.2 Γεωργική Εκμετάλλευση ΙΙ

Πίνακας 3.10 Μεταβλητές Δαπάνες ανά κλάδο σε (€) & (%) Εκμετάλλευσης ΙΙ

Εκμετάλλευση ΙΙ	Αμοιβή εποχικής εργασίας		Αναλώσιμα υλικά		Λοιπές μεταβλητές δαπάνες		Σύνολο	
	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)
Υφιστάμενη κατάσταση 2017	1.680	35%	591	12%	2.531	53%	4.802	100%
Ελαιώνες 80,8 στρ.	1.680	35%	243	5%	2.263	47%	4.186	87%
Σανός κριθαριού 40,8 στρ.	0	0%	348	7%	268	6%	616	13%
Μελλοντική κατάσταση 2021	0	0%	307	7%	4.336	93%	4.643	100%
Ελαιώνες 84,2 στρ.	0	0%	224	5%	3.475	75%	3.699	80%
Σανός κριθαριού 40,8 στρ.	0	0%	82	2%	862	19%	944	20%

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Η εκμετάλλευση II, όπως καταγράφεται και στον παραπάνω πίνακα, πραγματοποίησε μικρή μείωση των μεταβλητών της δαπανών στην μελλοντική της κατάσταση και από 4.802 € που ήταν το 2017, δαπάνησε 150€ λιγότερα στην κατηγορία αυτή. Όπως παρατηρούμε, μείωσε 100% την εποχική εργασία το 2021, ενώ το 2017 είχε καταβάλει 1.680€ σε ξένους εργάτες την περίοδο της συγκομιδής. Όσον αφορά τα αναλώσιμα υλικά, εμφανίζονται και αυτά μειωμένα στην μελλοντική κατάσταση, πιθανόν λόγω των λιγότερων εισροών που χρησιμοποίησε για την εφαρμογή της βιολογικής καλλιέργειας, ενώ οι λοιπές μεταβλητές της δαπάνες, στις οποίες συγκαταλέγονται και τα έξοδα πιστοποίησης, είναι αυξημένες το 2021. Συμπερασματικά, το σύνολο των μεταβλητών της δαπανών ήταν μειωμένο στην μελλοντική της κατάσταση σε σύγκριση με την υφιστάμενη, με τον κλάδο των ελαιώνων να συμμετέχει κατά 80%.

3.3.3 Γεωργική Εκμετάλλευση III

Πίνακας 3.11 Μεταβλητές Δαπάνες ανά κλάδο σε (€) & (%) Εκμετάλλευσης III

Εκμετάλλευση III	Αμοιβή εποχικής εργασίας		Αναλώσιμα υλικά		Λοιπές μεταβλητές δαπάνες		Σύνολο	
	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)
Υφιστάμενη κατάσταση 2017	52	1%	742	14%	4.355	85%	5.149	100%
Βίκος 57,5 στρ.	24	0%	216	4%	1.547	30%	1.787	35%
Σιτάρι 5,5 στρ.	2	0%	34	1%	153	3%	189	4%
Κριθάρι 11,6 στρ.	4	0%	73	1%	333	6%	410	8%
Βρώμη 55,9 στρ.	22	0%	419	8%	1.504	29%	1.945	38%
Καρυδιές 21,8 στρ.	0	0%	0	0%	361	7%	361	7%
Αγρανάπαυση 25,5 στρ.	0	0%	0	0%	457	9%	457	9%
Μελλοντική κατάσταση 2021	240	3%	2.851	35%	5.092	62%	8.183	100%
Βίκος 195,2 στρ.	117	1%	1.246	15%	2.254	28%	3.617	44%
Σιτάρι 80,2 στρ.	48	1%	637	8%	853	10%	1.538	19%
Κριθάρι 48,6 στρ.	30	0%	437	5%	468	6%	935	11%
Αραβόσιτος 74,4 στρ.	45	1%	439	5%	1.148	14%	1.632	20%
Καρυδιές 25,4 στρ.	0	0%	71	1%	313	4%	384	5%
Αγρανάπαυση 16,1 στρ.	0	0%	21	0%	56	1%	77	1%

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα, η εκμετάλλευση ΙΙΙ αύξησε τις μεταβλητές δαπάνες στην μελλοντική κατάσταση, από 5.149€ που ήταν το 2017, στα 8.183€. Η εκμετάλλευση κατά τα δύο έτη μελέτης, δεν κατέβαλε μεγάλο ποσό για εποχικούς εργάτες. Ωστόσο οι δαπάνες της για τα αναλώσιμα υλικά παρουσίασαν μεγάλη αύξηση, λόγω της στρεμματικής αύξησης, και από 742€ που ήταν το 2017, ανήλθαν στα 2.851€ το 2021. Το ίδιο αυξημένες εμφανίζονται και οι λοιπές μεταβλητές δαπάνες το 2021, που περιλαμβάνουν υπηρεσίες τρίτων, γενικές δαπάνες, ασφάλιστρα των καλλιεργειών, και τόκους του κυκλοφοριακού κεφαλαίου, με αποτέλεσμα να είναι αυξημένο το σύνολο των μεταβλητών της δαπανών.

Στην υφιστάμενη κατάσταση οι κλάδοι της βρώμης και του βίκου ήταν που καθόριζαν το ύψος των μεταβλητών δαπανών, ενώ αντίστοιχα στην μελλοντική ο πιο δαπανηρός κλάδος ήταν ο βίκος. Επίσης το έτος 2017 το μεγαλύτερο ποσοστό των μεταβλητών δαπανών αφορούσε τις λοιπές για όλους τους κλάδους της εκμετάλλευσης, με ποσοστό μεγαλύτερο του 85%. Το ίδιο συνέβη και το 2021 με ποσοστό μεγαλύτερο του 60%, με την διαφορά ότι στον κλάδο του σιταριού και του κριθαριού οι δαπάνες των αναλώσιμων υλικών και οι λοιπές κατείχαν σχεδόν το ίδιο ποσοστό.

3.3.4 Γεωργική Εκμετάλλευση ΙV

Πίνακας 3.12 Μεταβλητές Δαπάνες ανά κλάδο σε (€) & (%) Εκμετάλλευσης ΙV

Εκμετάλλευση ΙV	Αμοιβή εποχικής εργασίας		Αναλώσιμα υλικά		Λοιπές μεταβλητές δαπάνες		Σύνολο	
	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)
Υφιστάμενη κατάσταση 2017	384	1%	25.613	47%	28.508	52%	54.505	100%
Βυσσινιές 1 στρ.	0	0%	217	0%	447	1%	664	1%
Κερασιές 4,1 στρ.	0	0%	844	2%	1.647	3%	2.491	5%
Μηλιές 13,6 στρ.	224	0%	3.699	7%	10.485	19%	14.408	26%
Αχλαδιές 5 στρ.	160	0%	2.783	5%	4.616	8%	7.559	14%
Αγρανάπαυση 6,9 στρ.	0	0%	0	0%	55	0%	55	0%
Γεώμηλα 9,7 στρ.	0	0%	5.842	11%	3.341	6%	9.183	17%
Αμπελώνας 2,9 στρ.	0	0%	255	0%	692	1%	947	2%
Κηπευτικά 25,5 στρ.	0	0%	11.973	22%	7.226	13%	19.199	35%

Μελλοντική κατάσταση 2021	1.720	3%	35.116	59%	22.850	38%	59.686	100%
Βυσσινιές 1,7 στρ.	0	0%	510	1%	199	0%	709	1%
Κερασιές 9,3 στρ.	0	0%	2.122	4%	1.008	2%	3.130	5%
Μηλιές 11,3 στρ.	400	1%	5.137	9%	4.896	8%	10.433	17%
Αχλαδιές 10,1 στρ.	320	1%	3.916	7%	5.170	9%	9.406	16%
Καρυδιές 0,7 στρ.	0	0%	9	0%	24	0%	33	0%
Αγρανάπανση 4 στρ.	0	0%	31	0%	2	0%	33	0%
Γεώμηλα 21,7 στρ.	1.000	2%	7.624	13%	5.179	9%	13.803	23%
Αμπελώνας 2,9 στρ.	0	0%	540	1%	112	0%	652	1%
Κηπευτικά 24,7 στρ.	0	0%	15.228	26%	6.259	10%	21.487	36%

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Από τον παραπάνω πίνακα συμπεραίνουμε ότι η εκμετάλλευση IV, δεν σημείωσε μεγάλη μεταβολή στις μεταβλητές της δαπάνες, μεταξύ των ετών που πραγματοποιήθηκε η έρευνα. Συγκεκριμένα το 2017 οι μεταβλητές δαπάνες ήταν 54.505€, ενώ τέσσερα χρόνια αργότερα και μετά την υλοποίηση του Σχεδίου Βελτίωσης αυξήθηκαν 9,5% και έφτασαν τα 59.686€ Κατά την μελλοντική της κατάσταση πλήρωσε 10.000 € παραπάνω για αναλώσιμα υλικά ενώ οι λοιπές μεταβλητές της δαπάνες ήταν μειωμένες. Τα ημερομίσθια για τους εποχικούς εργάτες ήταν μειωμένα και τα δύο έτη, με μικρό ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο των μεταβλητών δαπανών.

Στην υφιστάμενη κατάσταση, οι κλάδοι των μηλιών και των κηπευτικών ήταν αυτοί με τις μεγαλύτερες μεταβλητές δαπάνες, ενώ στην μελλοντική ο πιο δαπανηρός κλάδος ήταν αυτός των γεώμηλων και των κηπευτικών. Επίσης το έτος 2017 το μεγαλύτερο ποσοστό των μεταβλητών δαπανών αφορούσε τις λοιπές δαπάνες, που περιλαμβάνουν υπηρεσίες τρίτων, γενικές δαπάνες, ασφάλιστρα των καλλιεργειών, και τόκους του κυκλοφοριακού κεφαλαίου, για όλους τους κλάδους της εκμετάλλευσης, εκτός από τους κλάδους της πατάτας και των κηπευτικών που το μεγαλύτερο ποσοστό των δαπανών τους αφορούσε τα αναλώσιμα υλικά. Το 2021 αντιλαμβανόμαστε ότι συνέβη το αντίθετο, δηλαδή το μεγαλύτερο ποσοστό των δαπανών των κλάδων καταλάμβαναν τα αναλώσιμα υλικά, πλην του κλάδου των αχλαδιών και των καρυδιών στους οποίους μεγαλύτερο ποσοστό καταλάμβαναν οι λοιπές μεταβλητές δαπάνες.

3.4 Σύνθεση σταθερών και μεταβλητών δαπανών

Στους πίνακες της ενότητας αυτής, παρουσιάζεται η σύνθεση των σταθερών και μεταβλητών δαπανών της κάθε εκμετάλλευσης, για το σύνολο της παραγωγής της αλλά και ανά παραγωγικό της κλάδο, τόσο στην υφιστάμενη όσο και στην μελλοντική της κατάσταση.

3.4.1 Γεωργική Εκμετάλλευση Ι

Πίνακας 3.13 Σύνθεση Δαπανών ανά κλάδο σε (€ & (%)) της Εκμετάλλευσης Ι

Εκμετάλλευση Ι	Μεταβλητές		Σταθερές		Σύνολο	
	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)
Υφιστάμενη κατάσταση 2017	4.011	42%	5.526	58%	9.537	100%
Ελαιώνες 35,6 στρ.	3.808	40%	5.188	54%	8.996	94%
Καρυδιές 4,9 στρ.	203	2%	338	4%	541	6%
Μελλοντική κατάσταση 2021	6.365	33%	12.812	67%	19.177	100%
Ελαιώνες 32,5 στρ.	5.956	31%	11.713	61%	17.669	92%
Καρυδιές 5,9 στρ.	221	1%	1.045	5%	1.266	7%
Κερασιές 2,7 στρ.	188	1%	54	0%	242	1%

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Από τον παραπάνω πίνακα συμπεραίνουμε ότι οι συνολικές δαπάνες της εκμετάλλευσης Ι, διπλασιάστηκαν μετά την υλοποίηση του προγράμματος των επενδυτικών ενισχύσεων και από 9.537€ που ήταν το 2017, ανήλθαν σε 19.177€. Οι σταθερές δαπάνες είναι αυτές που καθόρισαν την αύξηση αυτή, με συμμετοχή 67% στο σύνολο των δαπανών της εκμετάλλευσης το 2021. Οι δαπάνες προέρχονται κατά κύριο λόγο από τον κλάδο της ελαιοκομίας και τα δύο έτη μελέτης,

3.4.2 Γεωργική Εκμετάλλευση II

Πίνακας 3.14 Σύνθεση Δαπανών ανά κλάδο σε (€) & (%) της Εκμετάλλευσης II

Εκμετάλλευση II	Μεταβλητές		Σταθερές		Σύνολο	
	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)
Υφιστάμενη κατάσταση 2017	4.802	39%	7.665	61%	12.467	100%
Ελαιώνες 80,8 στρ.	4.186	34%	6.381	51%	10.567	85%
Σανός κριθαριού 40,8 στρ.	616	5%	1.284	10%	1.900	15%
Μελλοντική κατάσταση 2021	4.643	23%	15.195	77%	19.838	100%
Ελαιώνες 84,2 στρ.	3.699	19%	12.760	64%	16.459	83%
Σανός κριθαριού 40,8 στρ.	944	5%	2.435	12%	3.379	17%

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Σύμφωνα με τον πίνακα, η εκμετάλλευση II, πραγματοποίησε αύξηση της τάξης του 59% στις συνολικές της δαπάνες, μετά την υλοποίηση του προγράμματος των επενδυτικών ενισχύσεων και από 12.467€ που ήταν το 2017, αυτές ανήλθαν στις 19.838€ Με τις μεταβλητές δαπάνες να παρουσιάζουν μικρή μείωση μεταξύ των εξεταζόμενων ετών, οι σταθερές δαπάνες είναι αυτές που καθόρισαν την αύξηση αυτή, με συμμετοχή 77% στο σύνολο των δαπανών της εκμετάλλευσης το 2021. Οι δαπάνες προέρχονται κατά κύριο λόγο από τον κλάδο της ελαιοκομίας και τα δύο έτη μελέτης.

3.4.3 Γεωργική Εκμετάλλευση III

Πίνακας 3.15 Σύνθεση Δαπανών ανά κλάδο σε (€) & (%) της Εκμετάλλευσης III

Εκμετάλλευση III	Μεταβλητές		Σταθερές		Σύνολο	
	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)
Υφιστάμενη κατάσταση 2017	5.149	56%	3.974	44%	9.123	100%
Βίκος 57,5 στρ.	1.787	20%	1.300	14%	3.087	34%
Σιτάρι 5,5 στρ.	189	2%	124	1%	313	3%
Κριθάρι 11,6 στρ.	410	4%	264	3%	674	7%
Βρώμη 55,9 στρ.	1.945	21%	1.266	14%	3.211	35%
Καρυδιές 21,8 στρ.	361	4%	458	5%	819	9%
Αγρανάπαυση 25,5 στρ.	457	5%	562	6%	1.019	11%

Μελλοντική κατάσταση 2021	8.183	24%	25.703	76%	33.886	100%
Βίκος 195,2 στρ.	3.617	11%	11.188	33%	14.805	44%
Σιτάρι 80,2 στρ.	1.538	5%	3.839	11%	5.377	16%
Κριθάρι 48,6 στρ.	935	3%	2.842	8%	3.777	11%
Αραβόσιτος 74,4 στρ.	1.632	5%	5.374	16%	7.006	21%
Καρυδιές 25,4 στρ.	384	1%	1.805	5%	2.189	6%
Αγρανάπωση 16,1 στρ.	77	0%	655	2%	732	2%

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Όπως παρατηρούμε στον παραπάνω πίνακα, στην υφιστάμενη κατάσταση της εκμετάλλευσης ΙΙΙ, οι μεταβλητές δαπάνες ήταν αυξημένες, στα 5.149€, έναντι των 3.974€ που ήταν οι σταθερές. Έτσι το σύνολο των δαπανών το 2017 έφτανε τα 9.123€ με τους κλάδους του βίκου και της βρώμης, να είναι οι πιο δαπανηροί, συμμετέχοντας με ποσοστό 69%. Στην μελλοντική κατάσταση, το σύνολο των δαπανών σημείωσε μεγάλη αύξηση, φτάνοντας τα 33.886€ και τις σταθερές δαπάνες να οφείλονται στην αύξηση αυτή με ποσοστό 76% και 25.703€ έναντι των σταθερών που συμμετείχαν με 24% και 8.183 €. Ο κλάδος του βίκου ήταν το 2021 ο πιο δαπανηρός με ποσοστό 44% και ποσό 14.805€ στις συνολικές παραγωγικές δαπάνες.

3.4.4 Γεωργική Εκμετάλλευση ΙV

Πίνακας 3.16 Σύνθεση Δαπανών ανά κλάδο σε (€) & (%) της Εκμετάλλευσης ΙV

Εκμετάλλευση ΙV	Μεταβλητές		Σταθερές		Σύνολο	
	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)
Υφιστάμενη κατάσταση 2017	54.505	80%	13.922	20%	68.427	100%
Βυσσινιές 1 στρ.	664	1%	416	1%	1.080	2%
Κερασιές 4,1 στρ.	2.491	4%	611	1%	3.102	5%
Μηλιές 13,6 στρ.	14.408	21%	3.217	5%	17.625	26%
Αχλαδιές 5 στρ.	7.559	11%	1.082	2%	8.641	13%
Αγρανάπωση 6,9 στρ.	55	0%	217	0%	272	0%
Γεώμηλα 9,7 στρ.	9.183	13%	3.004	4%	12.187	18%
Αμπελώνας 2,9 στρ.	947	1%	646	1%	1.593	2%
Κηπευτικά 25,5 στρ.	19.199	28%	4.729	7%	23.928	35%

Μελλοντική κατάσταση 2021	59.686	68%	27.766	32%	87.452	100%
Βυσσινιές 1,7 στρ.	709	1%	615	1%	1.324	2%
Κερασιές 9,3 στρ.	3.130	4%	2.884	3%	6.014	7%
Μηλιές 11,3 στρ.	10.433	12%	4.105	5%	14.538	17%
Αγλαδιές 10,1 στρ.	9.406	11%	3.137	4%	12.543	14%
Καρυδιές 0,7 στρ.	33	0%	65	0%	98	0%
Αγρανάπαυση 4 στρ.	33	0%	137	0%	170	0%
Γεώμηλα 21,7 στρ.	13.803	16%	6.525	7%	20.328	23%
Αμπελώνας 2,9 στρ.	652	1%	808	1%	1.460	2%
Κηπευτικά 24,7 στρ.	21.487	25%	9.491	11%	30.978	35%

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Από τον παραπάνω πίνακα συμπεραίνουμε ότι για την εκμετάλλευση IV, οι μεταβλητές δαπάνες είναι αυτές που καθορίζουν το σύνολο των δαπανών κατά τα εξεταζόμενα έτη. Οι συνολικές δαπάνες εμφανίζονται αυξημένες το 2021, κατά 20.000€ και από 68.427€ που ήταν το 2017, ανήλθαν στα 87.452€ ένα έτος μετά την υλοποίηση του Σχεδίου Βελτίωσης.

Επίσης κατά το 2017 οι μεταβλητές δαπάνες ξεπερνούσαν τις σταθερές, με εξαίρεση τον κλάδο της αγρανάπαυσης για τον οποίο ισχύει το αντίθετο. Αυτό είναι λογικό γιατί στις αγραναπαύσεις πραγματοποιείται μόνο μία άροση με συνέπεια να μην δαπανούνται χρήματα σε ξένη εποχική εργασία, ενώ το κόστος για αναλώσιμα και λοιπές μεταβλητές δαπάνες είναι πολύ χαμηλό. Το 2021 και στον κλάδο των καρυδιών οι σταθερές δαπάνες ξεπερνούν τις μεταβλητές και μάλιστα είναι διπλάσιες. Επίσης και για τα δύο έτη ο πιο δαπανηρός κλάδος είναι αυτός των κηπευτικών.

3.5 Ακαθάριστο Κέρδος Εκμετάλλευσης

Το ακαθάριστο κέρδος μιας επιχείρησης/εκμετάλλευσης ή η πρόσοδος πάνω από τις μεταβλητές δαπάνες ή το μικτό κέρδος, προσδιορίζεται αφαιρώντας από την ακαθάριστη πρόσοδο της εκμετάλλευσης, το σύνολο των μεταβλητών δαπανών της. Στην ουσία, το ακαθάριστο κέρδος αντιστοιχεί στις σταθερές δαπάνες της γεωργικής επιχείρησης και αποτελεί την πρόσοδο των σταθερών συντελεστών αυτής (Τσιμπούκας, 2009). Στην ενότητα αυτή παρουσιάζεται σε πίνακες το ακαθάριστο κέρδος της κάθε εκμετάλλευσης όπως διαμορφώθηκε κατά την υφιστάμενη και την μελλοντικής κατάσταση, μετά από την ανάλυση των στοιχείων της έρευνας.

3.5.1 Γεωργική Εκμετάλλευση I

Πίνακας 3.17 Ακαθάριστο κέρδος ανά κλάδο σε (€) της Εκμετάλλευσης I

Εκμετάλλευση I	Υφιστάμενη κατάσταση 2017	Μελλοντική κατάσταση 2021
	Ακαθάριστο Κέρδος	
	(€)	(€)
Σύνολο Κλάδων Παραγωγής*	2.646	1.890
Ελαιώνες 35,6 στρ.	1.226	502
Καρυδιές 4,9 στρ.	914	911
Κερασιές 2,7 στρ.		-38

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Στον πίνακα 3.17 εμφανίζεται το μειωμένο ακαθάριστο κέρδος που διέθετε η εκμετάλλευση I στην υφιστάμενη κατάσταση του έτους 2017, μόλις 2.646€, αλλά και η μικρή μείωση που σημείωσε ένα έτος μετά την υλοποίηση του επενδυτικού της σχεδίου, στα 1.890€. Γνωρίζοντας από τις ενότητες που προηγήθηκαν οι μεταβλητές δαπάνες αυξήθηκαν το 2021, το αποτέλεσμα αυτό ήταν αναμενόμενο. Έτσι παρατηρούμε το ακαθάριστο κέρδος μειωμένο κατά 28% στην μελλοντική κατάσταση της εκμετάλλευσης, κάτι που οφείλεται κατά κύριο λόγο στο μειωμένο ακαθάριστο κέρδος του κλάδο των ελαιώνων, όπου το 2021 αποζημιώθηκε από τον ΕΛΓΑ, λόγω σφοδρής ανεμοθύελλας. Το ακαθάριστο κέρδος των καρυδιών παρέμεινε

σταθερό και τα δύο έτη, ενώ με αρνητικό πρόσημο εμφανίζεται το ακαθάριστο κέρδος του νεοεισερχόμενου κλάδου των κερασιών, στην μελλοντική κατάσταση της εκμετάλλευσης.

3.5.2 Γεωργική Εκμετάλλευση II

Πίνακας 3.18 Ακαθάριστο κέρδος ανά κλάδο σε (€) της Εκμετάλλευσης II

Εκμετάλλευση II	Υφιστάμενη κατάσταση 2017	Μελλοντική κατάσταση 2021
	Ακαθάριστο Κέρδος	
	(€)	(€)
Σύνολο Κλάδων Παραγωγής*	15.608	19.812
Ελαιώνες 80,8 στρ. (84,2)	10.859	14.075
Σανός κριθαριού 40,8 στρ.	3.330	4.257

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Στον παραπάνω πίνακα εμφανίζεται η αύξηση του ακαθάριστου κέρδους που πέτυχε η εκμετάλλευση II, αφού στην υφιστάμενη κατάσταση του έτους 2017, το ακαθάριστο κέρδος υπολογίστηκε στα 15.608€, και μετά την υλοποίηση του επενδυτικού της σχεδίου, αυξήθηκε κατά 30% περίπου, φτάνοντας τα 19.812€. Η αύξηση επιτεύχθηκε και από τους δύο κλάδους παραγωγής, με τον κλάδο των ελαιώνων να υπερτερεί. Η αύξηση του ακαθάριστου κέρδους για την εκμετάλλευση II, ήταν αναμενόμενη τόσο γιατί αυξήθηκαν οι επιδοτήσεις της κατά το 2021, όσο και γιατί μείωσε ελαφρώς τις μεταβλητές της δαπάνες το ίδιο έτος. Η υλοποίηση του Σχεδίου φαίνεται να έχει συνεισφέρει στην μείωση των δαπανών αυτών καθώς και στην μείωση της εποχικής εργασίας.

3.5.3 Γεωργική Εκμετάλλευση III

Πίνακας 3.19 Ακαθάριστο κέρδος ανά κλάδο σε (€) της Εκμετάλλευσης III

Εκμετάλλευση III	Υφιστάμενη κατάσταση 2017	Εκμετάλλευση III	Μελλοντική κατάσταση 2021
	Ακαθάριστο Κέρδος		Ακαθάριστο Κέρδος
	(€)		(€)
Σύνολο Κλάδων Παραγωγής*	15.205	Σύνολο Κλάδων Παραγωγής	41.591
Βίκος 57,5 στρ.	4.338	Βίκος 195,2 στρ.	14.375

Σιτάρι 5,5 στρ.	645	Σιτάρι 80,2 στρ.	5.591
Κριθάρι 11,6 στρ.	1.222	Κριθάρι 48,6 στρ.	4.836
Βρώμη 55,9 στρ.	5.397	Αραβόσιτος 74,4 στρ.	14.013
Καρυδιές 21,8 στρ.	1.054	Καρυδιές 25,4 στρ.	965
Αγρανάπαυση 25,5 στρ.	882	Αγρανάπαυση 16,1 στρ.	631

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Στον πίνακα 3.19, αποτυπώνεται αύξηση σε ποσοστό 173% που πραγματοποίησε η εκμετάλλευση ΙΙΙ στο ακαθάριστο κέρδος της, από 15.205€ που ήταν το 2017, να φθάνει στα 41.591€ ένα έτος μετά την υλοποίηση του Σχεδίου Βελτίωσης. Επίσης παρατηρούμε ότι όλοι οι κλάδοι σημείωσαν αύξηση του ακαθάριστου κέρδους εκτός του κλάδου των καρυδιών. Η συμβολή των Σχεδίων Βελτίωσης, λόγω της εκμηχάνισης της εκμετάλλευσης ΙΙΙ, βοήθησε στην αύξηση της ακαθάριστης προσόδου περισσότερο μέσα από την αναδιάρθρωση στην έκταση που καλλιεργεί, παρά από την αύξηση της αξίας της παραγωγής. Βέβαια η εκμετάλλευση μπορεί να ωφεληθεί και από την πώληση των προϊόντων ως βιολογικά αλλάζοντας το δίκτυο εμπορίας της.

3.5.4 Γεωργική Εκμετάλλευση ΙV

Πίνακας 3.20 Ακαθάριστο κέρδος ανά κλάδο σε (€) της Εκμετάλλευσης ΙV

Εκμετάλλευση ΙV	Υφιστάμενη κατάσταση 2017	Εκμετάλλευση ΙΙΙ	Μελλοντική κατάσταση 2021
	Ακαθάριστο Κέρδος (€)		Ακαθάριστο Κέρδος (€)
Σύνολο Κλάδων Παραγωγής*	45.377	Σύνολο Κλάδων Παραγωγής	120.528
Βυσσινιές 1 στρ.	495	Βυσσινιές 1,7 στρ.	1.125
Κερασιές 4,1 στρ.	-912	Κερασιές 9,3 στρ.	12.259
Μηλιές 13,6 στρ.	17.103	Μηλιές 11,3 στρ.	11.965
Αχλαδιές 5 στρ.	6.138	Αχλαδιές 10,1 στρ.	31.749
Αγρανάπαυση 6,9 στρ.	78	Αγρανάπαυση 4 στρ.	48
Γεώμηλα 9,7 στρ.	11.004	Γεώμηλα 21,7 στρ.	18.637
Αμπελώνας 2,9 στρ.	1.023	Αμπελώνας 2,9 στρ.	1.315
Κηπευτικά 25,5 στρ.	9.794	Κηπευτικά 24,7 στρ.	43.190
		Καρυδιές 0,7 στρ.	18

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Στον Πίνακα 3.20 αποτυπώνεται η αύξηση στο ακαθάριστο κέρδος, που πέτυχε η εκμετάλλευση IV, στην μελλοντική κατάστασή της, η οποία σχεδόν τριπλασιάστηκε αγγίζοντας τα 120.528€, από 45.377€ που είχε το 2017. Ο κλάδος των μηλιών και των αγραναπαύσεων είναι οι μόνοι που είχαν μικρότερο ακαθάριστο κέρδος κατά την μελλοντική κατάσταση της εκμετάλλευσης, σε σύγκριση με την υφιστάμενη. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι ο κλάδος των κερασιών από αρνητικό ακαθάριστο κέρδος, δηλαδή -912 € το 2017, στην μελλοντική κατάσταση είχε ακαθάριστο κέρδος ίσο με 12.259 €. Επίσης ο κλάδος των αχλαδιών από 6.137 € αύξησε το ακαθάριστο κέρδος του σε 31.749 €, ενώ ο κλάδος των κηπευτικών από 9.794 € σε 43.191 €, γεγονός που συνέβαλλε κατά πολύ στην αύξηση του συνολικού ακαθάριστου κέρδους της εκμετάλλευσης.

3.6 Γεωργικό, Εξωγεωργικό και Συνολικό Οικογενειακό Εισόδημα

Το Γεωργικό Οικογενειακό Εισόδημα (ΓΟΕ) αντιπροσωπεύει την συνολική καθαρή αμοιβή όλων των συντελεστών παραγωγής που έχουν χρησιμοποιηθεί στην παραγωγική διαδικασία και ανήκουν στον παραγωγό και την οικογένειά του, όπως είναι η οικογενειακή εργασία, τα ίδια κεφάλαια συμπεριλαμβανομένου και του εδάφους, καθώς και το κέρδος της εκμετάλλευσης που πιθανόν να προκύψει. Η τιμή του προκύπτει, εάν από την **ακαθάριστη πρόσοδο της εκμετάλλευσης αφαιρέσουμε τις εμφανείς της δαπάνες**.

Το ΓΟΕ καθορίζει το ύψος της συμβολής της γεωργική δραστηριότητας του παραγωγού στο συνολικό εισόδημα της οικογένειάς του, το οποίο συχνά συμπληρώνεται και από εξωγεωργικά εισοδήματα. Το ΓΟΕ καθορίζει το βιοτικό επίπεδο της οικογένειας που διαθέτει οικογενειακής μορφής γεωργική εκμετάλλευση. Σε αυτό το πλαίσιο ένας από τους σημαντικότερους στόχους των γεωργικών εκμεταλλεύσεων οικογενειακής μορφής, όπως είναι η πλειοψηφία των ελληνικών αλλά και ευρωπαϊκών γεωργικών εκμεταλλεύσεων, είναι η μεγιστοποίηση του γεωργικού εισοδήματος παραγωγού (Τσιμπούκας, 2009).

Αντίστοιχα, το Εξωγεωργικό Οικογενειακό Εισόδημα (ΕΟΕ) αφορά τα έσοδα που προέρχονται από εργασίες πλην αυτών που αφορούν την εκμετάλλευση, όπως είναι οι βιοτεχνίες, τα ελεύθερα επαγγέλματα, οι βιομηχανίες, οι μισθωτές υπηρεσίες και κάθε μορφής εξαρτημένη εργασία (www.taxheaven.gr). Το άθροισμα του Γεωργικού Οικογενειακού Εισοδήματος και του Εξωγεωργικού Οικογενειακού Εισοδήματος, αποτελεί το Συνολικό Οικογενειακό Εισόδημα (ΣΟΕ) μιας γεωργικής εκμετάλλευσης για μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο, συνήθως ενός έτους. (Τσιμπούκας, 2009).

Στους παρακάτω πίνακες παρουσιάζεται το γεωργικό οικογενειακό εισόδημα χωρίς και με τις επιδοτήσεις, τόσο συνολικά όσο και ανά κλάδο, καθώς και το γεωργικό, εξωγεωργικό και συνολικό οικογενειακό εισόδημα τόσο κατά απόλυτη τιμή, όσο και ποσοστιαία στην υφιστάμενη και την μελλοντική κατάσταση της κάθε εκμετάλλευσης.

3.6.1 Γεωργική Εκμετάλλευση Ι

Πίνακας 3.21 Γεωργικό Οικογενειακό Εισόδημα ανά κλάδο σε (€ και (%)) Εκμετάλλευσης Ι

Εκμετάλλευση Ι	ΓΟΕ χωρίς επιδοτήσεις		Επιδοτήσεις		ΓΟΕ με επιδοτήσεις*	
	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)
Υφιστάμενη κατάσταση 2017	-1.414	-84%	3.097	184%	1.683	100%
Ελαιώνες 35,6 στρ.	-1.870	-111%	2.223	132%	353	21%
Καρυδιές 4,9 στρ.	456	27%	368	22%	824	49%
Μελλοντική κατάσταση 2021	-6.588	-176%	2.850	76%	-3.738	-100%
Ελαιώνες 32,5 στρ.	-6.089	-163%	1.805	48%	-4.284	-115%
Καρυδιές 5,9 στρ.	-263	-7%	381	10%	118	3%
Κερασιές 2,7 στρ.	-236	-6%	150	4%	-86	-2%

*Η εξισωτική αποζημίωση προσμετράται μόνο στο συνολικό ΓΟΕ της εκμετάλλευσης και όχι ανά κλάδο

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Όπως αποτυπώνονται τα στοιχεία στον παραπάνω πίνακα, αντιλαμβανόμαστε ότι για την υφιστάμενη κατάσταση, το ΓΟΕ της εκμετάλλευσης Ι χωρίς τις χορηγούμενες επιδοτήσεις έχει αρνητικό πρόσημο. Η εκμετάλλευση Ι παρουσιάζει μεγάλη εξάρτηση στην υφιστάμενη κατάσταση, από τις άμεσες ενισχύσεις οι οποίες φτάνουν τα 3.097€ μαζί με την εξισωτική που λαμβάνει. Με το ποσό αυτό καταφέρνει το ΓΟΕ στην υφιστάμενη να είναι θετικό, μόλις 1.683€. Επίσης διαπιστώνεται ότι κατά την υφιστάμενη κατάσταση το ΓΟΕ χωρίς επιδοτήσεις για τον κλάδο των ελαιώνων είναι αρνητικό, ενώ για τον κλάδο των καρυδιών είναι θετικό.

Στην μελλοντική κατάσταση η εκμετάλλευση Ι, εμφανίζει αρνητικό ΓΟΕ, τόσο χωρίς τις καταβαλλόμενες επιδοτήσεις όσο και με αυτές, με το δεύτερο είναι σαφώς πιο αυξημένο από το πρώτο. Το 2021 το ΓΟΕ χωρίς επιδοτήσεις για όλους τους κλάδους είναι αρνητικό και πολύ πιο μειωμένο από την υφιστάμενη κατάσταση. Το γεγονός ότι ο κλάδος των ελαιώνων μείωσε κατά πολύ το ΓΟΕ της εκμετάλλευσης, μετά την υλοποίηση του Σχεδίου Βελτίωσης, είναι αναμενόμενο αφού οι αποσβέσεις του πάγιου εξοπλισμού που απέκτησε, σε συνδυασμό

με την ήδη χαμηλή ακαθάριστη πρόσοδο του κλάδου, είναι αυτές που καθορίσαν το γεωργικό εισόδημα του παραγωγού.

Πίνακας 3.22 Γεωργικό, Εξωγεωργικό και Συνολικό Οικογενειακό Εισόδημα σε (€) & (%) Εκμετάλλευσης Ι

Εκμετάλλευση Ι	ΓΟΕ		ΕΟΕ (€)		ΣΟΕ (€)	
	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)
Υφιστάμενη κατάσταση 2017	1.683	19%	7.040	81%	8.723	100%
Μελλοντική κατάσταση 2021	-3.738	-49%	11.340	149%	7.602	100%

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Όσον αφορά το Συνολικό Οικογενειακό Εισόδημα της εκμετάλλευσης Ι, όπως αποτυπώνεται στον παραπάνω πίνακα στην υφιστάμενη κατάσταση είναι 8.723 €, ενώ ένα χρόνο μετά την υλοποίηση του επενδυτικού σχεδίου εμφανίζεται μειωμένο κατά, στα 7.602€ Κατά το 2017 το γεωργικό οικογενειακό εισόδημα συμμετείχε στο συνολικό οικογενειακό κατά 19% με το ποσό των 1.683€ ενώ το εξωγεωργικό κατά 81% με το ποσό των 7.040€, γεγονός που υποδηλώνει ότι τα εισοδήματα της εκμετάλλευσης κατά το μεγαλύτερο ποσοστό τους προέρχονται από την εξωγεωργική απασχόληση των μελών της οικογένειας.

Στην μελλοντική κατάσταση η εκμετάλλευση Ι, παρουσίασε αύξηση του εξωγεωργικού οικογενειακού εισοδήματος της τάξης του 60%, λαμβάνοντας 11.340€ από εξωγεωργικές δραστηριότητες. Το αρνητικό όμως ΓΟΕ, δεν μπόρεσε να αντισταθμίσει την διαφορά και η εκμετάλλευση κατέληξε με μειωμένο συνολικό οικογενειακό εισόδημα στην μελλοντική της κατάσταση. Από τον παραπάνω πίνακα και από τους προηγούμενους που αφορούν την ίδια εκμετάλλευση μπορεί να προκύψουν ωφέλιμα συμπεράσματα σχετικά με τις μειωμένες ώρες της οικογενειακής εκμετάλλευσης και τις αυξημένες δαπάνες σε εποχικούς εργάτες. Συνήθως το αυξημένο εξωγεωργικό εισόδημα, συνεπάγεται μειωμένη γεωργική απασχόληση των μελών της οικογένειας, κάτι το οποίο που μπορεί να καταστεί ζημιογόνος και για το γεωργικό εισόδημά της.

3.6.2 Γεωργική Εκμετάλλευση II

Πίνακας 3.23 Γεωργικό Οικογενειακό Εισόδημα ανά κλάδο σε (€) και (%) Εκμετάλλευσης II

Εκμετάλλευση II	ΓΟΕ χωρίς επιδοτήσεις		Επιδοτήσεις		ΓΟΕ με επιδοτήσεις*	
	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)
Υφιστάμενη κατάσταση 2017	3.981	34%	7.808	66%	11.789	100%
Ελαιώνες 80,8 στρ.	3.998	34%	4.245	36%	8.243	70%
Σανός κριθαριού 40,8 στρ.	-16	0%	2.144	18%	2.128	18%
Μελλοντική κατάσταση 2021	-151	-1%	10.943	101%	10.792	100%
Ελαιώνες 84,2 στρ.	520	5%	6.374	59%	6.894	64%
Σανός κριθαριού 40,8 στρ.	-671	-6%	3.089	29%	2.418	22%

*Η εξισωτική αποζημίωση προσμετράται μόνο στο συνολικό ΓΟΕ της εκμετάλλευσης και όχι ανά κλάδο

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Σύμφωνα με τα στοιχεία του παραπάνω πίνακα, το ΓΟΕ της εκμετάλλευσης II στην υφιστάμενη κατάσταση του 2017, παρουσιάζει μεγάλη εξάρτηση από τις επιδοτήσεις οι οποίες φτάνουν τα 7.808€ συμμετέχοντας με 66% στο συνολικό που είναι 11.789€. Ο κλάδος των ελαιώνων συμβάλει προφανώς περισσότερο, από τον κλάδο των αροτραίων, με ποσοστό 70% και 18% αντίστοιχα. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το αρνητικό εισόδημα του κλάδου των σανών χωρίς την συμμετοχή των επιδοτήσεων κατά το 2017.

Στην μελλοντική κατάσταση το εισόδημα της οικογένειας που απασχολείται στην εκμετάλλευση II, καθορίστηκε εξολοκλήρου από τις επιδοτήσεις, οι οποίες με την αύξηση που πέτυχαν μεταξύ των ετών μελέτης, έφτασαν τα 10.943€. Επίσης το 2021, η εκμετάλλευση παρουσιάζει μείωση στο συνολικό της ΓΟΕ χωρίς την συμμετοχή των επιδοτήσεων σε αυτό, με τον κλάδο των ελαιώνων να ξεπερνά το 80% και το κλάδο των σιτηρών να βρίσκεται και πάλι με αρνητικό πρόσημο. Η υλοποίηση των επενδύσεων του επιχειρηματικού σχεδίου, φαίνεται να επηρεάζει αρνητικά το ΓΟΕ της εκμετάλλευσης II, καθώς αύξησε τις εμφανείς δαπάνες

χωρίς να μπορέσει να αυξήσει την αξία της παραγωγής. Πιθανόν η μετατροπή της καλλιέργειας σε βιολογική, η οποία ενέπνευσε με την ταυτόχρονη υλοποίηση του Σχεδίου Βελτίωσης, να συνέβαλλε σε αυτό. Συμπερασματικά, οι επιδοτήσεις φαίνεται να είναι πολύ σημαντικές για την εκμετάλλευση ΙΙ, σίγουρα μέχρι το τέλος του μεταβατικού σταδίου μετατροπής των αγροτικών προϊόντων σε βιολογικά. Μακροπρόθεσμα η εκμετάλλευση θα απεξαρτηθεί από τις επιδοτήσεις του Μέτρου 11. Βιολογικής γεωργίας καθώς θα ανέβει η αξία των παραγόμενων προϊόντων λόγω της πιστοποίησης.

Πίνακας 3.24 Γεωργικό, Εξωγεωργικό και Συνολικό Οικογενειακό Εισόδημα σε (€) & (%) Εκμετάλλευσης ΙΙ

Εκμετάλλευση ΙΙ	ΓΟΕ		ΕΟΕ (€)		ΣΟΕ (€)	
	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)
Υφιστάμενη κατάσταση 2017	11.789	25%	36.150	75%	47.939	100%
Μελλοντική κατάσταση 2021	10.792	97%	330	3%	11.122	100%

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Στον παραπάνω πίνακα αναλύονται τα εισοδήματα της οικογένειας της εκμετάλλευσης ΙΙ, όπως προέκυψαν μετά από την έρευνα που πραγματοποιήθηκε για τα έτη 2017 και 2021. Το συνολικό οικογενειακό εισόδημα της εκμετάλλευσης, εμφανίζεται σε υψηλά επίπεδα στην υφιστάμενη κατάσταση, στα 47.939 €. Η συμμετοχή του γεωργικού εισοδήματος είναι με ποσοστό 25 % και ανέρχεται στα 11.789€, ενώ το εξωγεωργικό με 75% και 36.150€

Ένα χρόνο μετά την υλοποίηση του επιχειρηματικού σχεδίου της εκμετάλλευσης ΙΙ, το συνολικό οικογενειακό εισόδημα μειώθηκε δραματικά και σε αυτήν την μείωση συνέβαλε εξ ολοκλήρου η μείωση του εξωγεωργικού. Το γεωργικό εισόδημα παρουσίασε μικρή μείωση της τάξης του 8% στην μελλοντική κατάσταση, στα 10.792€, ήταν όμως αυτό που συγκράτησε το συνολικό οικογενειακό εισόδημα στα 11.122€, αφού το εξωγεωργικό εισόδημα της οικογένειας ήταν μόλις 330€. Η μεγάλη μείωση του Εξωγεωργικού Οικογενειακού Εισοδήματος της εκμετάλλευσης το 2021, οφείλεται στην υγειονομική κρίση που προκάλεσε ο κορονοϊός και παρέμειναν σε αναστολή λειτουργίας οι δύο οικογενειακές επιχειρήσεις που

δραστηριοποιούνται στον τομέα του τουρισμού και της εστίασης. Στο σημείο αυτό μπορεί να επιβεβαιωθεί η στήριξη που παρείχε ο γεωργικός κλάδος στην διάρκεια της οικονομικής και επισιτιστικής κρίσης που δημιούργησε ο κορονοϊός.

3.6.3 Γεωργική Εκμετάλλευση III

Πίνακας 3.25 Γεωργικό Οικογενειακό Εισόδημα ανά κλάδο σε (€) και (%) Εκμετάλλευσης III

Εκμετάλλευση III	ΓΟΕ χωρίς επιδοτήσεις		Επιδοτήσεις*		ΓΟΕ με επιδοτήσεις*	
	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)
Υφιστάμενη κατάσταση 2017	542	5%	11.284	95%	11.826	100%
Βίκος 57,5 στρ.	-265	-2%	3.514	30%	3.249	27%
Σιτάρι 5,5 στρ.	253	2%	289	2%	542	5%
Κριθάρι 11,6 στρ.	395	3%	609	5%	1.004	8%
Βρώμη 55,9 στρ.	1.894	16%	2.450	21%	4.345	37%
Καρυδιές 21,8 στρ.	-784	-7%	1.415	12%	631	5%
Αγροανάπαυση 25,5 στρ.	-951	-8%	1.339	11%	388	3%
Μελλοντική κατάσταση 2021	1.470	6%	22.243	94%	23.713	100%
Βίκος 195,2 στρ.	-3.442	-15%	10.074	42%	6.632	28%
Σιτάρι 80,2 στρ.	-710	-3%	3.525	15%	2.815	12%
Κριθάρι 48,6 στρ.	742	3%	2.136	9%	2.878	12%
Αραβόσιτος 74,4 στρ.	7.139	30%	3.271	14%	10.410	44%
Καρυδιές 25,4 στρ.	-1.672	-7%	1.349	6%	-323	-1%
Αγροανάπαυση 16,1 στρ.	-587	-2%	708	3%	121	1%

*Η εξισωτική αποζημίωση προσμετράται μόνο στο συνολικό ΓΟΕ της εκμετάλλευσης και όχι ανά κλάδο

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Όπως αποτυπώνεται και στον παραπάνω πίνακα για την εκμετάλλευση III, το γεωργικό οικογενειακό εισόδημα παρουσίασε διπλασιασμό, από την υφιστάμενη κατάσταση στην μελλοντική, από 11.826€ να φθάνει τα 23.713€. Ταυτόχρονα όμως, αποτυπώνεται και η μεγάλη εξάρτηση του εισοδήματος της γεωργικής οικογένειας από τις επιδοτήσεις και τα δύο έτη μελέτης, με το ποσοστό εξάρτησης να φθάνει το 95%. Στην υφιστάμενη κατάσταση, το ΓΟΕ της εκμετάλλευσης χωρίς επιδοτήσεις και με τις επιδοτήσεις είναι θετικό, ενώ οι

επιδοτήσεις το αύξησαν.. Το ίδιο συνέβη και κατά την μελλοντική κατάσταση, ενώ οι αντίστοιχες τιμές του ΓΟΕ ήταν αυξημένες σε σύγκριση με την υφιστάμενη.

Κατά την υφιστάμενη κατάσταση το ΓΟΕ χωρίς επιδοτήσεις για τον κλάδο του βίκου, των καρυδιών και των αγραναπαύσεων είναι αρνητικό, ενώ με τις επιδοτήσεις αυξήθηκε και έγινε θετικό. Στη μελλοντική κατάσταση το ΓΟΕ χωρίς επιδοτήσεις εξακολουθεί να είναι αρνητικό γι' αυτούς τους κλάδους αλλά και για το σιτάρι. Μόνο ο κλάδος της βρώμης το 2017 και του αραβόσιτου το 2021, κατέγραψαν αυξημένες τιμές ΓΟΕ χωρίς επιδοτήσεις, ενώ το ίδιο συμβαίνει. Επίσης από την στήλη του ΓΟΕ με τις επιδοτήσεις παρατηρούμε ότι μόνο ο κλάδος των καρυδιών έχει αρνητική τιμή το 2021.

Πίνακας 3.26 Γεωργικό, Εξωγεωργικό και Συνολικό Οικογενειακό Εισόδημα σε (€) & (%) Εκμετάλλευσης III

Εκμετάλλευση III	ΓΟΕ		ΕΟΕ (€)		ΣΟΕ (€)	
	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)
Υφιστάμενη κατάσταση 2017	11.826	40%	17.554	60%	29.380	100%
Μελλοντική κατάσταση 2021	23.713	58%	17.323	42%	41.036	100%

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Όσον αφορά το Συνολικό Οικογενειακό Εισόδημα, αυτό είναι αυξημένο το 2021 σε σύγκριση με το 2017 κατά 39,6%, με την αύξηση να προέρχεται αποκλειστικά από το γεωργικό. Επίσης, κατά το 2017 το γεωργικό οικογενειακό εισόδημα καταλαμβάνει το 40% και το εξωγεωργικό το 60% του συνολικού οικογενειακού εισοδήματος, γεγονός που υποδηλώνει ότι τα εισοδήματα της εκμετάλλευσης κατά το μεγαλύτερο ποσοστό τους, προέρχονταν από την εξωγεωργική απασχόληση των μελών της οικογένειας. Αντίθετα στην μελλοντική κατάσταση η αναλογία αυτή αντιστράφηκε, με την γεωργική εκμετάλλευση να αποτελεί την κύρια πηγή εισοδημάτων. Συνεπώς η υλοποίηση του Σχεδίου Βελτίωσης ήταν μια καλή κίνηση για την εκμετάλλευση III, γιατί την βοήθησε να αυξήσει το συνολικό οικογενειακό εισόδημα της.

3.6.4 Γεωργική Εκμετάλλευση IV

Πίνακας 3.27 Γεωργικό Οικογενειακό Εισόδημα ανά κλάδο σε (€) και (%) Εκμετάλλευσης IV

Εκμετάλλευση IV	ΓΟΕ χωρίς επιδοτήσεις		Επιδοτήσεις*		ΓΟΕ με επιδοτήσεις*	
	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)
Υφιστάμενη κατάσταση 2017	42.935	94%	2.628	6%	45.563	100%
Βυσσινιές 1 στρ.	489	1%	19	0%	508	1%
Κερασιές 4,1 στρ.	-1.028	-2%	79	0%	-949	-2%
Μηλιές 13,6 στρ.	16.377	36%	911	2%	17.288	38%
Αχλαδιές 5 στρ.	6.148	13%	97	0%	6.245	14%
Αγρανάπαυση 6,9 στρ.	-260	-1%	133	0%	-127	0%
Γεώμηλα 9,7 στρ.	10.922	24%	187	0%	11.109	24%
Αμπελώνας 2,9 στρ.	943	2%	56	0%	999	2%
Κηπευτικά 25,5 στρ.	9.344	21%	493	1%	9.837	22%
Μελλοντική κατάσταση 2021	112.256	98%	2.496	2%	114.752	100%
Βυσσινιές 1,7 στρ.	930	1%	34	0%	964	1%
Κερασιές 9,3 στρ.	11.126	10%	189	0%	11.315	10%
Μηλιές 11,3 στρ.	10.139	9%	698	1%	10.837	9%
Αχλαδιές 10,1 στρ.	30.406	26%	205	0%	30.611	27%
Καρυδιές 0,7 στρ.	-34	0%	21	0%	-13	0%
Αγρανάπαυση 4 στρ.	-165	0%	81	0%	-84	0%
Γεώμηλα 21,7 στρ.	16.830	15%	440	0%	17.270	15%
Αμπελώνας 2,9 στρ.	991	1%	59	0%	1.050	1%
Κηπευτικά 24,7 στρ.	42.033	37%	547	0%	42.580	37%

*Η εξίσωτική αποζημίωση προσμετράται μόνο στο συνολικό ΓΟΕ της εκμετάλλευσης και όχι ανά κλάδο

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Σύμφωνα με τον Πίνακα 3.27, το Γεωργικό Οικογενειακό Εισόδημα της εκμετάλλευσης είναι σε υψηλά επίπεδα και τα δύο έτη μελέτης, με το 2021 να αποτελεί καλύτερη χρονιά καθώς είναι ιδιαίτερα αυξημένο συγκριτικά με το 2017. Συγκεκριμένα το 2021 είναι 114,752€, ενώ το 2017 ήταν 45.563€. οι επιδοτήσεις όπως είδαμε και στην ενότητα της ακαθάριστης προσόδου δεν συμμετέχει στο εισόδημα με μεγάλο ποσοστό καθιστώντας την εκμετάλλευση ανεξάρτητη από αυτές. Όσον αφορά τους κλάδους, για το 2017 το μεγαλύτερο ΓΟΕ χωρίς και με επιδοτήσεις, σημειώθηκε από τις μηλιές, ενώ το 2021 από τα κηπευτικά.

Η αύξηση οφείλεται κυρίως στην αυξημένη παραγωγικότητα της εκμετάλλευσης κατά την μελλοντική κατάσταση του 2021 με τα κέρδη της να βασίζονται καθαρά στις εισπράξεις από την πώληση των παραγόμενων προϊόντων της στην λαϊκή αγορά.

Πίνακας 3.28 Γεωργικό, Εξωγεωργικό και Συνολικό Οικογενειακό Εισόδημα σε (€) & (%) Εκμετάλλευσης IV

Εκμετάλλευση IV	ΓΟΕ		ΕΟΕ (€)		ΣΟΕ (€)	
	(€)	(%)	(€)	(%)	(€)	(%)
Υφιστάμενη κατάσταση 2017	45.563	100%	0	0%	45.563	100%
Μελλοντική κατάσταση 2021	114.752	100%	0	0%	114.752	100%

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Σύμφωνα με τον Πίνακα 3.28, το Συνολικό Οικογενειακό Εισόδημα της συγκεκριμένης εκμετάλλευσης προέρχεται μόνο από το Γεωργικό Οικογενειακό Εισόδημα, καθώς δεν ασκείται κάποιου άλλου είδους εξωγεωργική δραστηριότητα. Η εκμετάλλευση IV, κατάφερε να αυξήσει πολύ το Γεωργικό Οικογενειακό της Εισόδημα, ένα έτος μετά την υλοποίηση του επιχειρηματικού της σχεδίου στο πρόγραμμα των επενδυτικών ενισχύσεων. ύστερα από την ένταξη της στο Σχέδιο Βελτίωσης.

3.7 Αποδοτικότητα Κεφαλαίου

Η αποδοτικότητα του επενδυμένου κεφαλαίου σε μια γεωργική εκμετάλλευση έχει ιδιαίτερη σημασία ως μέτρο σύγκρισης της αποδοτικότητας του συνολικού κεφαλαίου που επενδύεται σε αυτή, σε σχέση με άλλες ομοειδείς εκμεταλλεύσεις, καθώς και ως επιτυγχανόμενο επιτόκιο, σε σχέση με το επιτόκιο που καταβάλλεται από τις εμπορικές τράπεζες. Είναι ένας οικονομικός δείκτης, ο οποίος αποτελεί το μέσο για να κρίνουμε τον βαθμό επίδοσης μίας γεωργικής εκμετάλλευσης (Τσιμπούκας, 2009).

Η καθαρή πρόσοδος των εκμεταλλεύσεων αντιστοιχεί στο σύνολο του επενδυμένου κεφαλαίου της γεωργικής εκμετάλλευσης με οποιαδήποτε μορφή, στο οποίο περιλαμβάνεται και η αξία του εδάφους. Ο συνδυασμός των παραπάνω μεγεθών επιτρέπει τον υπολογισμό της αποδοτικότητας του κεφαλαίου, η οποία εκφράζεται από την καθαρή πρόσοδο ως ποσοστό επί τοις % του μέσου όρου της αξίας του χρησιμοποιούμενου επενδυμένου κεφαλαίου στην έναρξη και λήξη του παραγωγικού έτους. Για τον υπολογισμό της διαιρούμε την καθαρή πρόσοδο της κάθε εκμετάλλευσης με το συνολικό Μέσο Επενδυμένο Κεφάλαιο της και το αποτέλεσμα εκφράζεται σε ποσοστό (Τσιμπούκας, 2009).

Στη συνέχεια παρουσιάζεται, το Μέσο Επενδυμένο Κεφάλαιο όπως αυτό προέκυψε από την ανάλυση των στοιχείων της έρευνας και η Αποδοτικότητα του Κεφαλαίου όπως υπολογίζεται για την κάθε εκμετάλλευση, τόσο στην υφιστάμενη όσο και στην μελλοντική της κατάσταση.

3.7.1 Γεωργική Εκμετάλλευση Ι

Πίνακας 3.29 Μέσο Επενδυμένο Κεφάλαιο σε (€) Εκμετάλλευσης Ι

Εκμετάλλευση Ι	Υφιστάμενη κατάσταση 2017			Μελλοντική κατάσταση 2021		
	Μέσο Επενδυμένο Κεφάλαιο					
	(€)	(€)	(€)	(€)	(€)	(€)
ΣΥΝΟΛΟ	Συνολικό	Ιδιόκτητο	Ξένο	Συνολικό	Ιδιόκτητο	Ξένο
	26.409	2.109	24.300	69.097	44.437	24.660
Εδάφους	24.300	0	24.300	24.660	0	24.660
Κτιρίων	0	0		0	0	

Εγγείων Βελτιώσεων	0	0		0	0	
Μηχανημάτων	2.109	2.109		44.437	44.437	
Μόνιμων Φυτειών	0	0		0	0	
Ζώων	0	0		0	0	

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Η εκμετάλλευση Ι, στην υφιστάμενη κατάσταση καταγράφει Μέσο επενδυμένο κεφάλαιο 26.409€, ενώ μετά την υλοποίηση του Σχεδίου Βελτίωσης, αυξάνει το ΜΕΚ των μηχανημάτων κατά 42.000€ και το συνολικό φτάνει τα 69.097€

Στην συνέχεια παρουσιάζεται η αποδοτικότητα κεφαλαίου εκφρασμένο σε ποσοστό, και για τα δύο έτη αναφοράς.

Πίνακας 3.30 Αποδοτικότητα Κεφαλαίου (%) Εκμετάλλευσης Ι

Εκμεταλλεύσεις	Υφιστάμενη κατάσταση 2017	Μελλοντική κατάσταση 2021
	Αποδοτικότητα Κεφαλαίου (%)	
Εκμετάλλευση Ι	-6,8%	-9,7%

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Από τον πίνακα φαίνεται η εκμετάλλευση Ι, στην υφιστάμενη κατάσταση να έχει δείκτη αποδοτικότητας κεφαλαίου, -6,8%. από την υφιστάμενη ήδη κατάσταση, θα μπορούσε να μεταφραστεί ως ένας αποτρεπτικός λόγος συμμετοχής της εκμετάλλευσης στο μέτρο των επενδυτικών ενισχύσεων, καθώς φανερώνει την αδυναμία της εκμετάλλευσης να αποδώσει καθαρό κέρδος, με το ήδη υφιστάμενο μέσο επενδυμένο κεφάλαιο που διαθέτει. Όπως παρατηρούμε, ο δείκτης αποδοτικότητας παραμένει αρνητικός και στην μελλοντική κατάσταση της εκμετάλλευσης, -9,7%, κατά πολύ πιο μειωμένος από την υφιστάμενη.

3.7.2 Γεωργική Εκμετάλλευση II

Πίνακας 3.31 Μέσο Επενδυμένο Κεφάλαιο σε (€) Εκμετάλλευσης II

Εκμετάλλευση II	Υφιστάμενη κατάσταση 2017			Μελλοντική κατάσταση 2021		
	Μέσο Επενδυμένο Κεφάλαιο					
	(€)	(€)	(€)	(€)	(€)	(€)
ΣΥΝΟΛΟ	Συνολικό	Ιδιόκτητο	Ξένο	Συνολικό	Ιδιόκτητο	Ξένο
	76.540	3.580	72.960	156.684	61.404	95.280
Εδάφους	0	0	72.960	100.000	4.720	95.280
Κτιρίων	0	0		0	0	
Εγγείων Βελτιώσεων	0	0		0	0	
Μηχανημάτων	3.580	3.580		54.444	54.444	
Μόνιμων Φυτειών	0	0		2.239	2.239	
Ζώων	0	0		0	0	

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Η εκμετάλλευση II, στην υφιστάμενη κατάσταση καταγράφει Μέσο επενδυμένο κεφάλαιο 76.504€ προερχόμενο κυρίως από το ξένο έδαφος που χρησιμοποιεί. Υλοποιώντας επενδύσεις σε μηχανήματα από το πρόγραμμα των επενδυτικών ενισχύσεων, αυξάνει το ΜΕΚ των μηχανημάτων κατά 50.864€ Ταυτόχρονα αυξάνει και το ιδιόκτητο έδαφος της κατά 27.040€ με αποτέλεσμα το συνολικό ΜΕΚ στην μελλοντική να φτάνει τα 156.684€

Στην συνέχεια παρουσιάζεται η αποδοτικότητα κεφαλαίου εκφρασμένο σε ποσοστό, και για τα δύο έτη αναφοράς.

Πίνακας 3.32 Αποδοτικότητα Κεφαλαίου (%) Εκμετάλλευσης II

Εκμεταλλεύσεις	Υφιστάμενη κατάσταση 2017	Μελλοντική κατάσταση 2021
	Αποδοτικότητα Κεφαλαίου (%)	
Εκμετάλλευση II	15,3%	8,1%

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Ο δείκτης αποδοτικότητας κεφαλαίου της εκμετάλλευσης II, είναι 15,3% στην υφιστάμενη κατάσταση ενώ ο δείκτης μειώνεται στην μελλοντική στο 8,1%. Συγκρινόμενος με το επιτόκιο δανεισμού από μία εμπορική τράπεζα φανερώνει, την δυναμική της εκμετάλλευσης

στην απόδοση του κεφαλαίου που επένδυσε. Το γεγονός ότι ο δείκτης μειώθηκε μετά την υλοποίηση του επενδυτικού σχεδίου είναι ανησυχητικό και χρήζει περαιτέρω αξιολόγησης.

3.7.3 Γεωργική Εκμετάλλευση III

Πίνακας 3.33 Μέσο Επενδυμένο Κεφάλαιο σε (€) Εκμετάλλευσης III

Εκμετάλλευση III	Υφιστάμενη κατάσταση 2017			Μελλοντική κατάσταση 2021		
	Μέσο Επενδυμένο Κεφάλαιο (€)					
	(€)	(€)	(€)	(€)	(€)	(€)
ΣΥΝΟΛΟ	Συνολικό	Ιδιόκτητο	Ξένο	Συνολικό	Ιδιόκτητο	Ξένο
		71.120	0	71.120	266.863	90.903
Εδάφους	71.120	0	71.120	175.960	0	175.960
Κτιρίων	0	0		0	0	
Εγγείων Βελτιώσεων	0	0		0	0	
Μηχανημάτων	0	0		90.903	90.903	
Μόνιμων Φυτειών	0	0		0	0	
Ζώων	0	0		0	0	

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Η εκμετάλλευση III, στην υφιστάμενη κατάσταση καταγράφει Μέσο επενδυμένο κεφάλαιο 71.120€ το οποίο προέρχεται αποκλειστικά από το ξένο έδαφος. Μέσω των επενδύσεων που υλοποίησε με το Σχέδιο Βελτίωσης, αυξάνει το ΜΕΚ των μηχανημάτων κατά 90.903€ Ταυτόχρονα αυξάνει και το ΜΕΚ του ξένου εδάφους της κατά 104.000€, με το συνολικό να φτάνει τα 156.684€ το 2021, ένα χρόνο μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος.

Στην συνέχεια παρουσιάζεται η αποδοτικότητα κεφαλαίου εκφρασμένο σε ποσοστό, και για τα δύο έτη αναφοράς.

Πίνακας 3.34 Αποδοτικότητα Κεφαλαίου (%) Εκμετάλλευσης III

Εκμετάλλευση III	Υφιστάμενη κατάσταση 2017	Μελλοντική κατάσταση 2021
	Αποδοτικότητα Κεφαλαίου (%)	
		21,0%

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Ο δείκτης αποδοτικότητας κεφαλαίου της εκμετάλλευσης ΙΙΙ, είναι 21% στην υφιστάμενη κατάσταση, ενώ μειώνεται κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες στην μελλοντική, στο 11,7%. Συγκρινόμενος με το επιτόκιο δανεισμού, φανερώνει την δυναμική της εκμετάλλευσης στην απόδοση του κεφαλαίου που επένδυσε. Το γεγονός ότι ο δείκτης μειώθηκε μετά την υλοποίηση του επενδυτικού σχεδίου χρήζει περαιτέρω αξιολόγησης.

3.7.4 Γεωργική Εκμετάλλευση ΙV

Πίνακας 3.35 Μέσο Επενδυμένο Κεφάλαιο σε (€) Εκμετάλλευσης ΙV

Εκμετάλλευση ΙV	Υφιστάμενη κατάσταση 2017			Μελλοντική κατάσταση 2021		
	Μέσο Επενδυμένο Κεφάλαιο (€)					
	(€)	(€)	(€)	(€)	(€)	(€)
ΣΥΝΟΛΟ	Συνολικό	Ιδιόκτητο	Ξένο	Συνολικό	Ιδιόκτητο	Ξένο
	40.087,4	17.497,4	22.590,0	97.724,3	69.668,3	28.056,0
Εδάφους	30.915,0	8.325	22.590	36.288,0	8.232	28.056
Κτιρίων	0,0	0,0		0,0	0,0	
Εγγείων Βελτιώσεων	0,0	0,0		0,0	0,0	
Μηχανημάτων	0,0	0,0		53.332,0	53.332,0	
Μόνιμων Φυτειών	9.172,4	9.172,4		8.104,3	8.104,3	
Ζώων	0,0	0,0		0,0	0,0	

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Η εκμετάλλευση ΙV, στην υφιστάμενη κατάσταση καταγράφει μέσο επενδυμένο κεφάλαιο 40.087€ προερχόμενο κυρίως από το ιδιόκτητο και ξένο έδαφος που χρησιμοποιεί αλλά και από τις μόνιμες φυτείες που βρίσκονται στο ιδιόκτητο έδαφος. Υλοποιώντας επενδύσεις σε μηχανήματα από το πρόγραμμα των επενδυτικών ενισχύσεων, στην μελλοντικά κατάσταση αυξάνει το ΜΕΚ των μηχανημάτων κατά 53.332€. Ταυτόχρονα αυξάνει και ξένο έδαφος που χρησιμοποιεί το 2021, με αποτέλεσμα το συνολικό ΜΕΚ στην μελλοντική να φτάνει τα 97.724€

Στην συνέχεια παρουσιάζεται η αποδοτικότητα κεφαλαίου εκφρασμένο σε ποσοστό, και για τα δύο έτη αναφοράς.

Πίνακας 3.36 Αποδοτικότητα Κεφαλαίου (%) Εκμετάλλευσης IV

Εκμετάλλευση IV	Υφιστάμενη κατάσταση 2017	Μελλοντική κατάσταση 2021
	Αποδοτικότητα Κεφαλαίου (%)	
	90,0%	100,2%

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Ο δείκτης αποδοτικότητας κεφαλαίου της εκμετάλλευσης IV, είναι πολύ αυξημένος στην υφιστάμενη κατάσταση, στο 90%. Στην μελλοντική ο δείκτης αυξάνεται στο 100% και καταλαβαίνουμε ότι η υλοποίηση του σχεδίου Βελτίωσης βοήθησε την εκμετάλλευση να αποδώσει στο 100% όλου του κεφαλαίου που επένδυσε από το πρώτο έτος.

3.8 Εμπορικά Δίκτυα

Τα εμπορικά δίκτυα ή αλλιώς δίκτυα εμπορίας είναι τα μέσα που υπάρχουν ώστε να φθάσει το παραγόμενο γεωργικό προϊόν στον τελικό καταναλωτή. (<https://el.economy-pedia.com/11038160-commercial-network>). Τέτοια μέσα για παράδειγμα είναι οι έμποροι, οι συνεταιρισμοί, οι ομάδες παραγωγών, οι λαϊκές αγορές, τα συγγενικά δίκτυα κ.λπ.

Όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις επέλεξαν να προωθήσουν τα προϊόντα τους, κατά την υφιστάμενη κατάσταση τους το έτος 2017:

Ο αρχηγός της εκμετάλλευσης I πούλησε σε έμπορο 208 κιλά ελαιόλαδο προς 3,7 €/κιλό και 300 κιλά καρύδια σε δικούς του πελάτες με τιμή 2,5 €/κιλό.

Ο αρχηγός της εκμετάλλευσης II πούλησε 1.650 κιλά ελαιόλαδο σε εμπόρους προς 4,0 €/κιλό.

Ο αρχηγός της εκμετάλλευσης III πούλησε σε έμπορους 4.025 κιλά καρπού βίκου, 1.210 κιλά καρπού σιταριού, 1.740 κιλά καρπού κριθαριού και 8.385 κιλά καρπού βρώμης όλα με τιμή 0,45 €/κιλό. Αντίστοιχα ως δεύτερο προϊόν πούλησε σε έμπορους 8.000 κιλά σανού βίκου, 2.400 κιλά σανού κριθαριού και 11.180 κιλά σανού βρώμης, όλα με τιμή 0,10 €/κιλό.

Ο αρχηγός της εκμετάλλευσης IV πούλησε σε διάφορους εμπόρους 10 κιλά βύσσινα προς 2,0 €/κιλό, 130 κιλά κεράσια προς 1,50 €/κιλό, 600 κιλά μήλα προς 0,85 €/κιλό, 2.514 κιλά αχλάδια προς 1,0 €/κιλό, 2.750 κιλά πατάτες προς 0,20 €/κιλό, 3.300 κιλά σταφύλια προς 0,58 €/κιλό και 26.443 κιλά κηπευτικά με μέση τιμή τα 0,47 €/κιλό. Ακόμα πούλησε στην λαϊκή αγορά 590 κιλά βύσσινα προς 1,80 €/κιλό, 870 κιλά κεράσια προς 1,50 €/κιλό, 35.400 κιλά μήλα προς 0,85 €/κιλό, 14.486 κιλά αχλάδια προς 0,6 €/κιλό, 37.250 κιλά πατάτες προς 0,80 €/κιλό και 21.057 κιλά κηπευτικά με μέση τιμή τα 0,74 €/κιλό.

Όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις επέλεξαν να προωθήσουν τα προϊόντα τους, κατά την μελλοντική κατάσταση τους το έτος 2021:

Ο αρχηγός της εκμετάλλευσης I πούλησε σε δικούς του πελάτες 266,5 κιλά ελαιόλαδο προς 3,0 €/κιλό και 300 κιλά καρύδια με τιμή 2,5 €/κιλό.

Ο αρχηγός της εκμετάλλευσης II πούλησε 2.750 κιλά ελαιόλαδο σε εμπόρους προς 3,0 €/κιλό.

Ο αρχηγός της εκμετάλλευσης ΙΙΙ πούλησε σε έμπορους 7.931 κιλά καρπού βίκου, 6.000 κιλά καρπού σιταριού, 2.500 κιλά καρπού κριθαριού και 25.950 κιλά καρπού αραβόσιτου όλα με τιμή 0,45 €/κιλό. Αντίστοιχα ως δεύτερο προϊόν πούλησε σε έμπορους 26.799,2 κιλά σανού βίκου και 13.122 κιλά σανού κριθαριού όλα με τιμή 0,10 €/κιλό.

Ο αρχηγός της εκμετάλλευσης ΙV πούλησε σε διάφορους εμπόρους 130 κιλά κεράσια προς 2,0 €/κιλό, 284 κιλά μήλα προς 0,60 €/κιλό, 30 κιλά αχλάδια προς 1,50 €/κιλό, 12.880 κιλά πατάτες προς 0,30 €/κιλό, 3.290 κιλά σταφύλια προς 0,58 €/κιλό και 54.193 κιλά κηπευτικά με μέση τιμή τα 1,035 €/κιλό. Ακόμα πούλησε στην λαϊκή αγορά 1.500 κιλά βύσσινα προς 1,20 €/κιλό, 7.870 κιλά κεράσια προς 1,80 €/κιλό, 30.716 κιλά μήλα προς 0,80 €/κιλό, 34.970 κιλά αχλάδια προς 0,85 €/κιλό, 67.120 κιλά πατάτες προς 0,50 €/κιλό και 21.254 κιλά κηπευτικά με μέση τιμή τα 0,675 €/κιλό.

3.9 Βιωσιμότητα των Γεωργικών Εκμεταλλεύσεων

Η βιωσιμότητα των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, αποτελεί σημαντικό δείκτη επίτευξης των στρατηγικών στόχων όλων των προγραμμάτων επενδυτικών ενισχύσεων. Για τον υπολογισμό της, συγκρίνεται το εισόδημα των εργαζομένων στην γεωργική εκμετάλλευση με τα αντίστοιχα εισοδήματα των εργαζομένων σε άλλους τομείς της οικονομίας (δευτερογενή και τριτογενή τομέα) της ίδιας περιοχής. Η βιωσιμότητα δείχνει το πόσο τα οικονομικά αποτελέσματα μίας γεωργικής εκμετάλλευσης ανταποκρίνονται στις επιδιώξεις του κατόχου της (Ράγκος, 2022).

Ως δείκτες οικονομικής βιωσιμότητας, λόγω του οικογενειακού χαρακτήρα που παρουσιάζουν οι ελληνικές γεωργικές εκμεταλλεύσεις, χρησιμοποιούνται το ΓΟΕ ανά πλήρως απασχολούμενο μέλος της οικογένειας στη γεωργία και η χρησιμοποιούμενη οικογενειακή εργασία στη γεωργική εκμετάλλευση, υπολογιζόμενη σε ΜΑΕ. Μία βιώσιμη γεωργική εκμετάλλευση πρέπει να εξασφαλίζει την ετήσια πλήρη απασχόληση τουλάχιστον ενός μέλους του αγροτικού νοικοκυριού, δηλαδή μία Μονάδα Ανθρώπινης Εργασίας (1 ΜΑΕ). Ο δείκτης βιωσιμότητας εκφράζεται σε ποσοστό ως ο σύνθετος λόγος του Γεωργικού Οικογενειακού εισοδήματος προς της Μονάδες Ανθρώπινης Εργασίας της οικογένειας εντός της εκμετάλλευσης προς το εισόδημα αναφοράς (ΓΟΕ/ΜΑΕ της οικογένειας εντός της εκμετάλλευσης)/εισόδημα αναφοράς), όπου το εισόδημα αναφοράς για τα έτη 2017 και 2021 λαμβάνεται ίσο με 12.500€.

Στο θεωρητικό μοντέλο των τριών τύπων γεωργίας, σύμφωνα με τον Καρανικόλα (2021), διακρίνουμε τρεις κατηγορίες γεωργικών εκμεταλλεύσεων όπως παρουσιάζονται παρακάτω.

Ομάδα Ι: ΒΙΩΣΙΜΕΣ

Σε αυτήν ανήκουν οι εκμεταλλεύσεις που έχουν ήδη ξεπεράσει τον εισοδηματικό στόχο (το “συγκρίσιμο εισόδημα”), δηλαδή το μέσο εισόδημα των υπόλοιπων κοινωνικοοικονομικών τάξεων. Επίσης, ακολουθούν ήδη αυτοδύναμη πορεία εκσυγχρονισμού, αφού διαθέτουν την χρηματοοικονομική δυνατότητα να πραγματοποιήσουν τις απαραίτητες πρόσθετες επενδύσεις, στην πορεία του χρόνου. Οι εκμεταλλεύσεις αυτές θεωρείται ότι μπορούν να ανταπεξέλθουν, μέσω της αυτοδύναμης διαδικασίας μεγέθυνσης και εκσυγχρονισμού τους, στις απαιτήσεις της

λειτουργίας της αγοράς, δηλαδή να διατηρήσουν ή και να αυξήσουν την ανταγωνιστικότητά τους. Αυτό σημαίνει ότι οι εκμεταλλεύσεις αυτές θα μπορούσαν να λειτουργήσουν με περιορισμένες ή και καθόλου εισοδηματικές ενισχύσεις.

Ομάδα II: ΕΝ ΔΥΝΑΜΕΙ ΒΙΩΣΙΜΕΣ

Οι εκμεταλλεύσεις που βρίσκονται λίγο κάτω από το εισοδηματικό όριο, αλλά με κατάλληλη ενίσχυση (ενισχύσεις επενδύσεων, χαμηλότοκα δάνεια, προνομιακή πρόσβαση στην απελευθερούμενη γή) μπορούν σταδιακά να το φθάσουν ανήκουν στην ομάδα των εν δυνάμει βιώσιμων. Οι εκμεταλλεύσεις αυτές διαθέτουν ένα αξιόλογο παραγωγικό επίπεδο, το γεωργικό εισόδημα που επιτυγχάνουν καλύπτει οπωσδήποτε τις στοιχειώδεις ανάγκες της οικογένειας και ενσωματώνοντας σχετικά περιορισμένες πρόσθετες ποσότητες συντελεστών παραγωγής, μπορούν σταδιακά να ενταχθούν στην κατηγορία των βιώσιμων εκμεταλλεύσεων. Είναι η ομάδα στην οποία επικεντρώνονται οι δράσεις των διαρθρωτικών πολιτικών, με στόχο να τις μετατρέψουν σε οικονομικά βιώσιμες.

Ομάδα III: ΦΘΙΝΟΥΣΕΣ

Σε αυτή την ομάδα ανήκουν οι εκμεταλλεύσεις που διαθέτουν χαμηλό παραγωγικό επίπεδο και επιτυγχάνουν γεωργικό εισόδημα ανεπαρκές για τη διαβίωση της οικογένειας. Οι εκμεταλλεύσεις αυτές απαιτούν ιδιαίτερα σημαντική επενδυτική δραστηριότητα για να φθάσουν σε ικανοποιητικά οικονομικά αποτελέσματα και επομένως έχουν ελάχιστες πιθανότητες και δυνατότητες αυτοδύναμης επιβίωσης και συνέχισης της παραγωγικής τους δραστηριότητας.

ΛΟΙΠΕΣ

Εδώ εντάσσονται όλες οι υπόλοιπες γεωργικές εκμεταλλεύσεις που δεν συμπεριλαμβάνονται στις τρεις παραπάνω κατηγορίες.

Με βάση τις κατηγορίες αυτές, υπάρχουν υποκατηγορίες με συγκεκριμένα κριτήρια που πρέπει να πληρούν οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις για να ενταχθούν και να αξιολογηθούν σχετικά με την βιωσιμότητα και την ανταγωνιστικότητά τους (Καρανικόλας, 2021). Η κατηγοριοποίηση αυτή εμφανίζεται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 3.37 Κριτήρια Οικονομικής Βιωσιμότητας Γεωργικών Εκμεταλλεύσεων

	Κατηγορίες Εκμ/σεων	Γεωργ. ΜΑΕ Οικογένειας	ΓΟΕ/Γεωργ.ΜΑΕ οικογ. ως προς το Εισόδημα Αναφοράς	Επιδοτήσεις / ΓΟΕ *
Βιώσιμες Ανταγωνιστικές	A1	≥ 1	> 100%	< 20%
Βιώσιμες μη Ανταγωνιστικές	A2	≥ 1	> 100%	≥ 20%
Εν Δυνάμει Βιώσιμες	B1	0,50 - 0,99	≥ 100%	
	B2	≥ 1	50% - 100%	
Φθίνουσες	Γ1	0,50 - 0,99	50% - 100%	
	Γ2	< 0,50	> 100%	
	Γ3	≥ 1	< 50%	
Λοιπές		Όλες οι άλλες περιπτώσεις		

(*) Για τις βιώσιμες εκμ. υπάρχει και το επιπρόσθετο κριτήριο του ποσοστού των επιδοτήσεων στο ΓΟΕ

Πηγή : Ψηφιακές Σημειώσεις Καρανικόλας, 2021

Με βάση τον παραπάνω πίνακα, η βελτίωση του επιπέδου οικονομικής βιωσιμότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων εξαρτάται, από το γεωργικό οικογενειακό εισόδημα ανά πλήρως απασχολούμενο μέλος της οικογένειας και την συνολική χρησιμοποιούμενη οικογενειακή εργασία στην εκμετάλλευση στις κατηγορίες των εν δυνάμει βιώσιμων και των φθίνουσων. Στην κατηγορία των βιώσιμων εκμεταλλεύσεων, εξετάζεται και το ποσοστό συμμετοχής των επιδοτήσεων στο σχηματισμό του γεωργικού οικογενειακού εισοδήματος για να κριθούν ανταγωνιστικές η μη. Έτσι σύμφωνα με τον πίνακα, μια γεωργική εκμετάλλευση μπορεί να κατατάσσεται στην κατηγορία Βιώσιμη, αλλά παραμένει ανταγωνιστική μόνο αν οι επιδοτήσεις που λαμβάνει συμμετέχουν μέχρι ποσοστό 20% στο συνολικό ΓΟΕ της.

Αξίζει να σημειωθεί ότι τα κριτήρια κατάταξης των γεωργικών εκμεταλλεύσεων που μόλις μελετήσαμε, αποτελούσαν κριτήρια για την επιλεξιμότητα και την επιλογή των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στα επενδυτικά προγράμματα, κατά το Γ΄ ΚΠΣ τις περιόδου 2000 -2006.

Στην συνέχεια θα παρουσιαστούν οι πίνακες με τα κριτήρια βιωσιμότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων που μελετήσαμε, προκειμένου για γίνει η κατάταξη τους τόσο στην υφιστάμενη κατάσταση του έτους 2017, όσο και ένα χρόνο μετά την υλοποίηση του Σχεδίου Βελτίωσης.

Από την σύγκριση αυτή, θα ερευνηθεί αν επιτυγχάνεται ο στόχος της αύξησης της οικονομικής βιωσιμότητας των εκμεταλλεύσεων μετά την συμμετοχή τους στο πρόγραμμα των επενδυτικών ενισχύσεων.

3.9.1 Γεωργική Εκμετάλλευση Ι

Πίνακας 3.38 Κατάδειξη και Κατάταξη Οικονομικής Βιωσιμότητας Γεωργικής Εκμετάλλευσης Ι

Υφιστάμενη κατάσταση 2017			Μελλοντική κατάσταση 2021		
ΜΑΕ Οικ. Γεωργικές	(ΓΟΕ/ΜΑΕ)/ 12.500	Επιδότησεις/ ΓΟΕ	ΜΑΕ Οικ. Γεωργικές	(ΓΟΕ/ΜΑΕ)/ 12.500	Επιδότησεις/ ΓΟΕ
0,59	23%	184%	0,48	-63%	-76%
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΛΟΙΠΕΣ			ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΛΟΙΠΕΣ		

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Η εκμετάλλευση Ι στην υφιστάμενη κατάσταση, με τις οικογενειακές γεωργικές ΜΑΕ 0,59, πάνω από 0,50 και το δείκτη βιωσιμότητας κάτω από το 50%, συγκεκριμένα 23%, κατατάσσεται στην κατηγορία λοιπές. Στην μελλοντική κατάσταση, δεν κατάφερε να αλλάξει επίπεδο και μάλιστα η συμμετοχή στο μέτρο των επενδυτικών ενισχύσεων την οδήγησε σε ακόμα μειωμένα ποσοστά βιωσιμότητας. Σίγουρα αν η εκμετάλλευση εξεταζόταν στο προηγούμενο ΠΑΑ 2007 – 2014 δεν θα ήταν επιλέξιμη. Η συμμετοχή όμως κρίθηκε με όρους τυπικής απόδοσης των καλλιεργειών της τόσο στην υφιστάμενη κατάσταση όσο και στην μελλοντική, με αποτέλεσμα να εγκριθεί. Η υλοποίηση ολοκληρώθηκε αλλά σίγουρα η εκμετάλλευση Ι δεν πέτυχε ουσιαστικά κανέναν από τους στόχους του μέτρου για αύξηση της αποδοτικότητας και της βιωσιμότητας.

3.9.2 Γεωργική Εκμετάλλευση II

Πίνακας 3.39 Κατάδειξη και Κατάταξη Οικονομικής Βιωσιμότητας Γεωργικής Εκμετάλλευσης II

Υφιστάμενη κατάσταση 2017			Μελλοντική κατάσταση 2021		
ΜΑΕ Οικ. Γεωργικές	(ΓΟΕ/ΜΑΕ)/ 12.500	Επιδοτήσεις/ ΓΟΕ	ΜΑΕ Οικ. Γεωργικές	(ΓΟΕ/ΜΑΕ)/ 12.500	Επιδοτήσεις/ ΓΟΕ
0,51	184%	66%	0,18	472%	101%
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ Β1 ΕΝ ΔΥΝΑΜΕΙ ΒΙΩΣΙΜΗ			ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ Β2 ΕΝ ΔΥΝΑΜΕΙ ΒΙΩΣΙΜΗ		

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Η εκμετάλλευση II στην υφιστάμενη κατάσταση, με τις οικογενειακές γεωργικές ΜΑΕ οριακά πάνω από το 0,51 και το δείκτη βιωσιμότητας πάνω από το 100%, συγκεκριμένα 184%, κατατάσσεται στην κατηγορία Β1 εν δυνάμει βιώσιμη. Στην μελλοντική κατάσταση, δεν κατάφερε να ανέβει επίπεδο και να κριθεί βιώσιμη, λόγω του ότι μείωσε της γεωργικές οικογενειακές ώρες εργασίας κάτω από 0,5ΜΑΕ. Αυτός είναι και ο λόγος που ο δείκτης βιωσιμότητας εκτοξεύτηκε στο 472%. Έτσι, μετά την υλοποίηση του Σχεδίου Βελτίωσης, η εκμετάλλευση II παραμένει στην κατηγορία Β2, εν δυνάμει βιώσιμη, αλλά με έναν πολύ υψηλό δείκτη βιωσιμότητας που εξαρτάται 100% από τις επιδοτήσεις.

3.9.3 Γεωργική Εκμετάλλευση III

Πίνακας 3.40 Κατάδειξη και Κατάταξη Οικονομικής Βιωσιμότητας Γεωργικής Εκμετάλλευσης III

Υφιστάμενη κατάσταση 2017			Μελλοντική κατάσταση 2021		
ΜΑΕ Οικ. Γεωργικές	(ΓΟΕ/ΜΑΕ)/ 12.500	Επιδοτήσεις/ ΓΟΕ	ΜΑΕ Οικ. Γεωργικές	(ΓΟΕ/ΜΑΕ)/ 12.500	Επιδοτήσεις/ ΓΟΕ
0,06	1645%	95%	0,08	2371%	94%
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ Γ2 ΦΘΙΝΟΥΣΑ			ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ Γ2 ΦΘΙΝΟΥΣΑ		

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Η εκμετάλλευση III στην υφιστάμενη κατάσταση, με τις οικογενειακές γεωργικές ΜΑΕ να βρίσκονται σε πολύ χαμηλό επίπεδο, μόλις 0,06, αλλά το δείκτη βιωσιμότητας πάνω εξαιρετικά πάνω από 100%, συγκεκριμένα 1645%, κατατάσσεται στην κατηγορία Γ2, φθίνουσα. Στην μελλοντική κατάσταση, δεν κατάφερε να ανέβει επίπεδο και να κριθεί βιώσιμη, λόγω του ότι διατήρησε της γεωργικές οικογενειακές ώρες εργασίας κάτω από 0,5ΜΑΕ. Αυτός είναι και ο λόγος που ο δείκτης βιωσιμότητας εκτοξεύτηκε στο 2371%. Έτσι, μετά την υλοποίηση του Σχεδίου Βελτίωσης, η εκμετάλλευση III παραμένει στην κατηγορία Γ2, φθίνουσα, αλλά με έναν πολύ υψηλό δείκτη βιωσιμότητας που εξαρτάται, όμως 95% από τις επιδοτήσεις.

3.9.4 Γεωργική Εκμετάλλευση IV

Πίνακας 3.41 Κατάδειξη και Κατάταξη Οικονομικής Βιωσιμότητας Γεωργικής Εκμετάλλευσης IV

Υφιστάμενη κατάσταση 2017			Μελλοντική κατάσταση 2021		
ΜΑΕ Οικ. Γεωργικές	(ΓΟΕ/ΜΑΕ)/ 12.500	Επιδοτήσεις/ ΓΟΕ	ΜΑΕ Οικ. Γεωργικές	(ΓΟΕ/ΜΑΕ)/ 12.500	Επιδοτήσεις/ ΓΟΕ
1,51	241%	6%	2,58	356%	2%
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ Α1 ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗ			ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ Α1 ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗ		

Πηγή: Ανάλυση στοιχείων της έρευνας

Η εκμετάλλευση IV στην υφιστάμενη κατάσταση, με τις οικογενειακές γεωργικές ΜΑΕ πάνω από το 1, το δείκτη βιωσιμότητας πάνω από το 100%, συγκεκριμένα 241%, και το ποσοστό των επιδοτήσεων σε σχέση με το γεωργικό οικογενειακό εισόδημα, στο 6%, κατατάσσεται στην κατηγορία Α1 βιώσιμη ανταγωνιστική. Στην μελλοντική κατάσταση, παρέμεινε στην ίδια κατηγορία και κατάφερε να πετύχει και στα τρία κριτήρια αξιολόγησης ουσιαστική βελτίωση. Συγκεκριμένα αύξησε τις μονάδες ανθρώπινης εργασίας στην γεωργική εκμετάλλευση κατά 1,07 μονάδες με ταυτόχρονη αύξηση του δείκτη βιωσιμότητας κατά 48%. Ακόμα πραγματοποίησε μείωση στο ποσοστό συμμετοχής των επιδοτήσεων από το γεωργικό

εισόδημα, κατά 4%. Έτσι, μετά την υλοποίηση του Σχεδίου Βελτίωσης, η εκμετάλλευση IV εξακολουθεί να καταγράφει αυτοδύναμη πορεία εκσυγχρονισμού διαθέτοντας τις απαραίτητες χρηματοοικονομικές δυνατότητες και παραμένοντας ανταγωνιστική.

4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Η εξασφάλιση ενός ικανοποιητικού βιοτικού επιπέδου στους αγρότες, αποτελεί βασικό σκοπό της κοινής γεωργικής πολιτικής, μαζί με την παροχή οικονομικών και ασφαλών τροφίμων υψηλής ποιότητας, και την διαφύλαξη των φυσικών πόρων με σεβασμό στο περιβάλλον. Η ΚΓΠ στηρίζει για τον σκοπό αυτό τους αγρότες, μέσα από τον δεύτερο πυλώνα, με μέτρα αγροτικής ανάπτυξης που συμβάλλουν στον εκσυγχρονισμό των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του γεωργικού τομέα. Το πρόγραμμα των επενδυτικών ενισχύσεων στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις ή αλλιώς Σχέδια Βελτίωσης, αποτελεί το πιο δημοφιλές μέτρο του προγράμματος αγροτικής ανάπτυξης, τόσο στην ευρωπαϊκή ένωση όσο και στην Ελλάδα.

Η πορεία των Σχεδίων Βελτίωσης στην Ελλάδα ξεκινά το 1962 και φτάνει μέχρι την τελευταία προγραμματική περίοδο 2014-2022. Στην Περιφερειακή Ενότητα Αρκαδίας, από το 1986 έως και σήμερα έχουν υλοποιηθεί 507 Σχέδια Βελτίωσης. Ενώ ιδιαίτερο ενδιαφέρον για συμμετοχή στο μέτρο παρουσιάζει ο κλάδος της ζωικής παραγωγής, ο ίδιος στερείται σε υλοποιηθέν έργα, κάνοντας τον κλάδο της φυτικής παραγωγής να προηγείται τόσο σε αριθμό έργων όσο και σε υλοποιούμενο προϋπολογισμό. Το γεγονός ότι δεν εγκρίθηκαν αρκετές προτάσεις έργων αμιγώς ζωικής κατεύθυνσης, ενδεχομένως να οφείλεται στον λάθος σχεδιασμό κατά την σύνταξη των φακέλων. Το ότι μόνο οι μισές από τις εγκεκριμένες προτάσεις ζωικής υλοποιήθηκαν, υποδηλώνει πιθανότατα την λανθασμένη τεχνική στήριξη που έλαβαν οι συγκεκριμένοι κτηνοτρόφοι, κατά την φάση της υλοποίησης, καθώς χρειάζεται σωστή συνεργασία με τον μελετητή, τον μηχανικό, τον ζωοτέχνη-κτηνίατρο και φυσικά με τις εμπλεκόμενες δημόσιες υπηρεσίες.

Η έρευνα επίσης έδειξε ότι μετά το 2007 στην Π.Ε. Αρκαδίας, η επερχόμενη οικονομική κρίση πάγωσε τις επενδύσεις σε κτιριακές υποδομές, λόγω του υψηλού κόστους κατασκευής των κτιρίων. Έτσι, οι επενδύσεις που υλοποιήθηκαν την περίοδο 2007-2013, αφορούσαν ως επί το πλείστον αγορά μηχανολογικού εξοπλισμού, καθώς επικεντρώνονται κυρίως στην αναβάθμιση της ιπποδύναμης των γεωργικών ελκυστήρων και τον εκσυγχρονισμό των παρελκομένων, με σκοπό την ταχύτερη εκτέλεση των γεωργικών εργασιών. Αντίστοιχες

αρνητικές συνέπειες, καταγράφονται και στα Σχέδια Βελτίωσης, της τελευταίας προγραμματικής περιόδου, 2014-2022, που λόγω της ανατίμησης που δημιουργήθηκε στις αγορές των προϊόντων από την υγειονομική κρίση αλλά και του ρωσοουκρανικού πολέμου, δεν υλοποιήθηκαν έργα με κτιριακές υποδομές.

Με βάση την τεχνικοοικονομική ανάλυση των τεσσάρων γεωργικών εκμεταλλεύσεων της Περιφερειακής Ενότητας Αρκαδίας, τόσο πριν όσο και μετά την υλοποίηση των Σχεδίων Βελτίωσης, εξήχθησαν ωφέλιμα συμπεράσματα. Τα περισσότερα από αυτά σχετίζονται με την σύγκριση των οικονομικών αποτελεσμάτων αλλά και τους δείκτες βιωσιμότητας της κάθε εκμετάλλευσης ξεχωριστά.

Ένα πρώτο γενικό συμπέρασμα, είναι η χρονική καθυστέρηση που παρατηρείται από την φάση της υποβολής φακέλων έως την φάση της υλοποίησης των επενδυτικών μέτρων. Το έτος 2020 το οποίο μας ενδιέφερε να έχει γίνει η ολοκλήρωση των επενδύσεων, προκειμένου να εξετάσουμε το επόμενο καλλιεργητικό έτος τεχνικοοικονομικά, είχαν ολοκληρώσει το επιχειρηματικό τους σχέδιο, μόλις 8 γεωργικές εκμεταλλεύσεις στην Π.Ε. Αρκαδίας. Αυτό έχει αποτέλεσμα, την διαφοροποίηση των τιμών από την υφιστάμενη κατάσταση και την πιθανή αστοχία στον προϋπολογισμό που ζητήθηκε προς υλοποίηση.

Σχετικά με την μορφή των γεωργικών εκμεταλλεύσεων που συμμετείχαν στην ανάλυση, είναι ως επί το πλείστον οικογενειακές, γεγονός που σημαίνει ότι για την πραγματοποίηση των εργασιών απασχολούνται και άλλα μέλη της οικογένειας πλην του αρχηγού. Ακόμα για τις μηχανικές εργασίες, εφόσον η εκμετάλλευση δεν διαθέτει ιδιόκτητα μηχανήματα, συνήθως χρησιμοποιείται ο εξοπλισμός που ανήκει στο στενό οικογενειακό περιβάλλον με αποτέλεσμα να μην δαπανά ο αρχηγός χρήματα για υπηρεσίες τρίτων.

Οι τρεις από τις τέσσερις εκμεταλλεύσεις έχουν αρχηγό εκμετάλλευσης νέο γεωργό, ενώ οι δύο από αυτές ταυτόχρονα είχαν επιλέξει να συμμετέχουν στο Μέτρο της Βιολογικής Γεωργίας. Τα δύο αυτά κριτήρια αποτελούσαν κριτήρια επιλεξιμότητας αλλά και βαθμολογικής κατάταξης για την πρόσκληση του μέτρου. Καθώς είχαμε αρκετούς επιλαχόντες, φαίνεται ότι η στόχευση του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης να ενισχύσει τις επενδύσεις από νεοεισερχόμενους αγρότες και αγρότες που παράγουν ποιοτικά προϊόντα, επιτεύχθηκε.

Η ακαθάριστη πρόσοδος όλων των γεωργικών εκμεταλλεύσεων αυξήθηκε μετά την υλοποίηση των Σχεδίων Βελτίωσης, αναλογικά με την αύξηση της καλλιεργούμενης έκτασης που πέτυχε ο κάθε αρχηγός της. Ωστόσο σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της ακαθάριστης προσόδου έπαιξε το είδος των καλλιεργειών, η συνολική παραγωγή ανά έτος και το ύψος των ετήσιων επιδοτήσεων. Οι εκμεταλλεύσεις I και II, σημείωσαν αύξηση περίπου 20% στην ακαθάριστη πρόσοδο μεταξύ των δύο ετών μελέτης, η εκμετάλλευση III 150% και η IV αύξησε 100% την ακαθάριστη πρόσοδο, αποκλειστικά από την αύξηση της αξίας παραγωγής. Οι εκμεταλλεύσεις II και III, θα πρέπει να μελετηθούν ένα χρόνο μετά την διακοπή των ενισχύσεων της βιολογικής γεωργίας, ώστε να διαπιστωθεί αν η αύξηση της τιμής των παραγομένων βιολογικών προϊόντων, θα αντισταθμίσει τα ποσά που λαμβάνουν από τις συγκεκριμένες επιδοτήσεις.

Μετά την υλοποίηση των Σχεδίων Βελτίωσης, όλες οι εκμεταλλεύσεις αύξησαν το πάγιο κεφάλαιό τους με την αγορά νέου μηχανολογικού εξοπλισμού. Άλλωστε η εκμηχάνιση των εκμεταλλεύσεών τους ήταν ο βασικός λόγος ένταξης στα Σχέδια Βελτίωσης, καθώς μέσω αυτού γίνονται πιο εύκολα και πιο γρήγορα οι καλλιεργητικές εργασίες. Αυτό οδήγησε σε αύξηση των αποσβέσεων και των υπόλοιπων σταθερών δαπανών των μηχανημάτων αυτών. Η εκμηχάνιση συνέβαλε στην αύξηση του μέγεθος των καλλιεργούμενων εκτάσεων στις εκμεταλλεύσεις III και IV, και αυξημένης οικογενειακής απασχόλησης εντός της εκμετάλλευσης μόνο στην IV, με αποτέλεσμα να αυξηθούν ακόμα περισσότερο οι σταθερές δαπάνες. Ιδίως αν οι εκτάσεις της χρησιμοποιούμενης γης είναι ενοικιαζόμενες, αυξάνεται περαιτέρω το ποσό των σταθερών δαπανών, λόγω του καταβαλλόμενου ενοικίου. Αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν να αυξηθεί κατά πολύ το σύνολο των σταθερών δαπανών σε σύγκριση με το έτος 2017.

Ακόμα, από την ανάλυση των εκμεταλλεύσεων III και IV προκύπτει ότι καθώς αυξάνεται το μέγεθος της εκμετάλλευσης, τόσο αυξάνονται και οι μεταβλητές δαπάνες. Επίσης σημαντικό ρόλο στην εκτίμηση των μεταβλητών δαπανών παίζει το είδος της καλλιέργειας, γιατί διαφέρει το κόστος για αναλώσιμα υλικά, οι απαιτήσεις σε εποχική εργασία και τα ασφάλιστρα του Ε.Λ.Γ.Α. Ωστόσο καμία από τις εξεταζόμενες εκμεταλλεύσεις δεν προχώρησε σε δανεισμό, με αποτέλεσμα να μην επηρεάζουν οι τόκοι των βραχυπρόθεσμων δανείων το σύνολο των μεταβλητών δαπανών.

Στις τρεις πρώτες εκμεταλλεύσεις, η σύνθεση δαπανών παρουσιάζει έντονο ενδιαφέρον, καθώς οι μεταβλητές δαπάνες είναι πολύ μικρότερες από τις σταθερές. Μια μικρή διαφορά παρατηρείται στην υφιστάμενη κατάσταση της εκμετάλλευσης I, όπου οι μεταβλητές δαπάνες της είναι πιο αυξημένες από τις σταθερές. Αντίθετα, στην εκμετάλλευση IV οι μεταβλητές δαπάνες, είναι πολύ πιο αυξημένες σε σύγκριση με τις σταθερές κατά τα δύο έτη μελέτης, λόγω του ότι οι καλλιέργειές της απαιτούν υψηλές δαπάνες για ασφάλιστρα Ε.Λ.Γ.Α., αναλώσιμα υλικά, τόκους κυκλοφοριακού κεφαλαίου κ.λπ.

Παρατηρούμε επίσης ότι το συνολικό ακαθάριστο κέρδος των εκμεταλλεύσεων που εξετάστηκαν αυξάνεται από το μέγεθος της εκμετάλλευσης, και εξαρτάται από τις σταθερές δαπάνες του κάθε κλάδου και πιο συγκεκριμένα όσο αυξάνονται οι σταθερές δαπάνες τόσο αυξάνεται και το ακαθάριστο κέρδος. Αντίθετα αύξηση των μεταβλητών δαπανών οδηγεί σε μείωση του ακαθάριστου κέρδους. Για το λόγο αυτό οι εκμεταλλεύσεις III και IV στην μελλοντική τους κατάσταση αύξησαν κατά πολύ το ακαθάριστο κέρδος τους. Σημαντικό ρόλο σε αυτό παίζει για την εκμετάλλευση IV, το δίκτυο εμπορίας των λαϊκών αγορών που προσφέρει τα προϊόντα της. Η συμβολή των Σχεδίων Βελτίωσης, λόγω της εκμηχάνισης της εκμετάλλευσης III, βοήθησε στην αύξηση της ακαθάριστης προσόδου περισσότερο μέσα από την αναδιάρθρωση στην έκταση που καλλιεργεί, παρά από την αύξηση της αξίας της παραγωγής. Βέβαια η εκμετάλλευση μπορεί να ωφεληθεί και από την πώληση των προϊόντων ως βιολογικά, αλλάζοντας το δίκτυο εμπορίας της.

Η αύξηση του ακαθάριστου κέρδους για την εκμετάλλευση II, ήταν αναμενόμενη τόσο γιατί αυξήθηκαν οι επιδοτήσεις της κατά το 2021, όσο και γιατί μείωσε ελαφρώς τις μεταβλητές της δαπάνες το ίδιο έτος. Η υλοποίηση του Σχεδίου φαίνεται να έχει συνεισφέρει στην μείωση των δαπανών αυτών καθώς και στην μείωση της εποχικής εργασίας.

Σχετικά με το Εξωγεωργικό Οικογενειακό Εισόδημα (ΕΟΕ), έχουμε διαφορετική περίπτωση για κάθε εκμετάλλευση. Πιο συγκεκριμένα στην I το ΕΟΕ της αυξήθηκε στην μελλοντική κατάσταση, καθώς αυξήθηκαν οι ώρες της εξωγεωργικής απασχόλησης του αρχηγού. Οι μειωμένες ώρες της οικογενειακής εκμετάλλευσης οδήγησαν σε αυξημένες δαπάνες για εποχικούς εργάτες. Συνήθως το αυξημένο εξωγεωργικό εισόδημα, συνεπάγεται μειωμένη γεωργική απασχόληση των μελών της οικογένειας, κάτι το οποίο μπορεί να συμβάλει στη μείωση του γεωργικού εισοδήματός της. Στην εκμετάλλευση II το ΕΟΕ μειώθηκε σε

τεράστιο βαθμό γιατί λόγω της υγειονομικής κρίσης που προκλήθηκε από την νόσο COVID-19, επλήγη ο κλάδος της εστίασης και των υπηρεσιών φιλοξενίας, δύο κλάδοι με τους οποίους απασχολείται η οικογένεια όλο το χρόνο. Το ΕΟΕ της εκμετάλλευσης III παρέμεινε στα ίδια επίπεδα, ενώ η εκμετάλλευση IV, κατάφερε να αυξήσει κατά πολύ το Γεωργικό Οικογενειακό της Εισόδημα ύστερα από την ένταξη της στο Σχέδιο Βελτίωσης

Η εκμετάλλευση I, στην υφιστάμενη κατάσταση είχε δείκτη αποδοτικότητας κεφαλαίου -6,8%. Από την υφιστάμενη ήδη κατάσταση, θα μπορούσε να μεταφραστεί ως ένας αποτρεπτικός λόγος συμμετοχής της εκμετάλλευσης στο μέτρο των επενδυτικών ενισχύσεων, καθώς φανερώνει την αδυναμία της εκμετάλλευσης να αποδώσει καθαρό κέρδος, με το ήδη υφιστάμενο μέσο επενδυμένο κεφάλαιο που διαθέτει. Όπως παρατηρούμε, ο δείκτης αποδοτικότητας παραμένει αρνητικός και στην μελλοντική κατάσταση της εκμετάλλευσης, στο -9,7%. Ως προς το επίπεδο οικονομικής βιωσιμότητας, η εκμετάλλευση I στην υφιστάμενη κατάσταση, κατατάσσεται στην κατηγορία λοιπές. Στην μελλοντική κατάσταση, δεν κατάφερε να αλλάξει επίπεδο και μάλιστα η συμμετοχή στο μέτρο των επενδυτικών ενισχύσεων την οδήγησε σε ακόμα χαμηλότερο επίπεδο βιωσιμότητας. Σίγουρα αν η εκμετάλλευση εξεταζόταν στο προηγούμενο ΠΑΑ 2007 – 2014 δεν θα ήταν επιλέξιμη. Η συμμετοχή όμως κρίθηκε με όρους τυπικής απόδοσης των καλλιεργειών της, τόσο στην υφιστάμενη κατάσταση, όσο και στην μελλοντική, με αποτέλεσμα να εγκριθεί. Η υλοποίηση ολοκληρώθηκε αλλά σίγουρα η εκμετάλλευση I δεν πέτυχε ουσιαστικά κανέναν από τους στόχους του μέτρου για αύξηση της αποδοτικότητας και της βιωσιμότητας.

Ο δείκτης αποδοτικότητας κεφαλαίου της εκμετάλλευσης II, είναι 15,3% στην υφιστάμενη κατάσταση ενώ μειώνεται στην μελλοντική στο 8,1%. Συγκρινόμενος με το επιτόκιο δανεισμού από μια εμπορική τράπεζα, φανερώνει την δυναμική της εκμετάλλευσης στην απόδοση του κεφαλαίου που επένδυσε. Η εκμετάλλευση II στην υφιστάμενη κατάσταση, κατατάσσεται στην κατηγορία B1, δηλ. χαρακτηρίζεται ως εν δυνάμει βιώσιμη. Στην μελλοντική κατάσταση, δεν κατάφερε να ανέβει επίπεδο και να κριθεί βιώσιμη, λόγω του ότι μείωσε της γεωργικές οικογενειακές ώρες εργασίας κάτω από 0,5ΜΑΕ. Αυτός είναι και ο λόγος που ο δείκτης βιωσιμότητας εκτοξεύτηκε στο 472%. Έτσι, μετά την υλοποίηση του Σχεδίου Βελτίωσης, η εκμετάλλευση II παραμένει στην κατηγορία B2, εν δυνάμει βιώσιμη, αλλά με έναν πολύ υψηλό δείκτη εξάρτησης (100%) από τις επιδοτήσεις.

Ο δείκτης αποδοτικότητας κεφαλαίου της εκμετάλλευσης III, είναι, 21% στην υφιστάμενη κατάσταση ενώ μειώνεται κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες στην μελλοντική, στο 11,7%. Συγκρινόμενος με το επιτόκιο δανεισμού, φανερώνει την δυναμική της εκμετάλλευσης στην απόδοση του κεφαλαίου που επένδυσε. Η εκμετάλλευση III στην υφιστάμενη κατάσταση, κατατάσσεται στην κατηγορία Γ2, δηλ. φθίνουσα. Στην μελλοντική κατάσταση, δεν κατάφερε να ανέβει επίπεδο και να κριθεί βιώσιμη, λόγω του ότι διατήρησε της γεωργικές οικογενειακές ώρες εργασίας κάτω από 0,5ΜΑΕ. Έτσι, μετά την υλοποίηση του Σχεδίου Βελτίωσης, η εκμετάλλευση III παραμένει στην κατηγορία Γ2, φθίνουσα, αλλά με έναν πολύ υψηλό δείκτη εξάρτησης (95%) από τις επιδοτήσεις.

Ο δείκτης αποδοτικότητας κεφαλαίου της εκμετάλλευσης IV, στην μελλοντική κατάσταση στο 100% δείχνει ότι η υλοποίηση του σχεδίου Βελτίωσης βοήθησε την εκμετάλλευση να αποδώσει στο 100% όλου του κεφαλαίου που επένδυσε από το πρώτο έτος. Η εκμετάλλευση IV στην υφιστάμενη κατάσταση, κατατάσσεται στην κατηγορία Α1, δηλ. είναι βιώσιμη ανταγωνιστική. Στην μελλοντική κατάσταση, παρέμεινε στην ίδια κατηγορία και κατάφερε να πετύχει και στα τρία κριτήρια αξιολόγησης ουσιαστική βελτίωση. Συγκεκριμένα, αύξησε τις μονάδες ανθρώπινης εργασίας στην γεωργική εκμετάλλευση κατά 1,2 μονάδες με ταυτόχρονη αύξηση του δείκτη βιωσιμότητας κατά 80%. Ακόμα, πραγματοποίησε μείωση στο ποσοστό συμμετοχής των επιδοτήσεων από το γεωργικό εισόδημα, κατά 4 ποσοστιαίες μονάδες. Έτσι, μετά την υλοποίηση του Σχεδίου Βελτίωσης, η εκμετάλλευση IV εξακολουθεί να καταγράφει αυτοδύναμη πορεία εκσυγχρονισμού διαθέτοντας τις απαραίτητες χρηματοοικονομικές δυνατότητες και παραμένοντας ανταγωνιστική. Σημαντικό ρόλο σε αυτό παίζει το δίκτυο εμπορίας των λαϊκών αγορών που προσφέρει τα προϊόντα της.

Ολοκληρώνοντας την εργασία αυτή, θα ήθελα να κάνω δύο σημαντικές επισημάνσεις. Ορισμένοι τομείς παρουσιάζουν μοναδική αντίσταση στις οικονομικές διαταραχές και κρίσεις, έχουν μια ανθεκτική στάση και παίζουν το ρόλο του «σταθεροποιητή», υποστηρίζοντας την ανάπτυξη και την απασχόληση στην περιοχή που δραστηριοποιούνται. Τέτοιοι τομείς σχετίζονται συνήθως με τις βασικές ανάγκες των ανθρώπων. Στην τρέχουσα οικονομική κρίση ξεχώρισε ο τομέας της γεωργίας και η τεχνικοοικονομική ανάλυση της εκμετάλλευσης II, επιβεβαίωσε την διαπίστωση αυτή.

Επίσης χρειάζεται να υπάρξει αναθεώρηση των κριτηρίων ένταξης με έμφαση στην επιλογή επενδυτικών σχεδίων που συμβάλλουν στη σαφή βελτίωση της βιωσιμότητας των εκμεταλλεύσεων, στην ενίσχυση της εξωστρέφειας και την ορθολογική διαχείριση των πόρων. Στόχος πρέπει να είναι η επιλογή επενδυτικών σχεδίων που βελτιστοποιούν την ανταγωνιστικότητα των εκμεταλλεύσεων και όχι επενδυτικά σχέδια για την απλή αντικατάσταση μηχανολογικού εξοπλισμού που πολλές φορές δεν αξιοποιείται, οδηγώντας ταυτόχρονα σε αργούσα δυναμικότητα, υπερβολικό δανεισμό και περιττή επιβάρυνση των σταθερών δαπανών της εκμετάλλευσης.

Η αύξηση της παραγωγικότητας, μέσα από την οποία θα επιτευχθεί ουσιαστική σύγκλιση του ελληνικού με το μέσο ευρωπαϊκό εισόδημα, απαιτεί αύξηση του παραγωγικού κεφαλαίου και επομένως νέες επενδύσεις. Το Στρατηγικό Σχέδιο της ΚΑΠ 2023-2027 υπόσχεται, την Εθνική Αναπτυξιακή Στρατηγική για την δημιουργία ενός νέου παραγωγικού οικονομικού υποδείγματος που βασίζεται στην εξωστρέφεια, την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας με σεβασμό στο περιβάλλον, ανθεκτικό στην κλιματική αλλαγή με πιο αποτελεσματικό και ψηφιοποιημένο κράτος, λιγότερο γραφειοκρατικό, με δραστικά μειωμένη παραοικονομία και μείωση των χωρικών ανισοτήτων. Ευελπιστούμε όλοι μας, να το πετύχει!

5. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Chiara Dellapasqua, R. R. (χ.χ.). https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/new-cap-2023-27/key-policy-objectives-new-cap_en. Ανάκτηση από https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2019-11/cap-briefs-7-structural-change_en_0.pdf
- Καρανικόλας, Π. (2021). Ψηφιακές Σημειώσεις, Σχέδια Βελτίωσης. Στο *Σχεδιασμός και Αξιολόγηση Αναπτυξιακών Προγραμμάτων*. Αθήνα.
- Νέλλας, Ε. (2021). Ψηφιακές Σημειώσεις: Αξιολόγηση Επενδυτικών Σχεδίων των Γεωργικών Εκμεταλλεύσεων στην Ελλάδα. Αθήνα.
- Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013*. (χ.χ.). Ανάκτηση από www.agrotikianaptixi.gr: <http://archive.agrotikianaptixi.gr/index.php?op=Metre&todo=Load&id=fe4e2a8a9740bc93>)
- Ράγκος. (2022). *Εκσυγχρονισμός εκμεταλλεύσεων*. Ανάκτηση από ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ "ΔΗΜΗΤΡΑ": <https://ekatartisi.elgo.gr>
- Τσιμπούκας, Κ. (2009). Εισαγωγή στην Γεωργική Οικονομική. Αθήνα.
- Dos Santos, M. J. P. L., & Ahmad, N. (2020). Sustainability of European agricultural holdings. *Journal of the Saudi Society of Agricultural Sciences*, 19(5), 358–364. <https://doi.org/10.1016/j.jssas.2020.04.001>
- European Commission. (2021). *Agricultural Policy: Key graphs & figures. CAP expenditure and CAP reform path post-2013. October, 2021*.
- Lillemets, J., Fertő, I., & Viira, A. H. (2022). The socioeconomic impacts of the CAP: Systematic literature review. *Land Use Policy*, 114. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2021.105968>
- Εκ των υστέρων αξιολόγηση (Ex post) του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης*, (2016).
- Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών. (2020). *Η Συνεισφορά Των Εισροών Στην Αγροτική Παραγωγή Και Το Μέλλον Του Αγροτικού Τομέα Στην Ελλάδα*. 9–133. http://iobe.gr/docs/research/RES_05_F_21102020_REP_GR.pdf
- IN.E. Γ.Σ.Ε.Ε. (2019). *Αναπτυξιακές Προοπτικές Περιφέρειας Πελοποννήσου*. <https://www.inegsee.gr/ekdosi/anaptyxiakes-prooptikes-periferias-peloponnisou/>
- Ψηφιακές Σημειώσεις «Ανάπτυξη της υπαίθρου και πολιτικές – Το μέλλον της ελληνικής υπαίθρου» Κίζος Αθανάσιος
- Ψηφιακές Σημειώσεις «Αξιολόγηση Επενδυτικών Σχεδίων των Γεωργικών Εκμεταλλεύσεων(Γ.Ε.) στην Ελλάδα» Νέλλας
- Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013